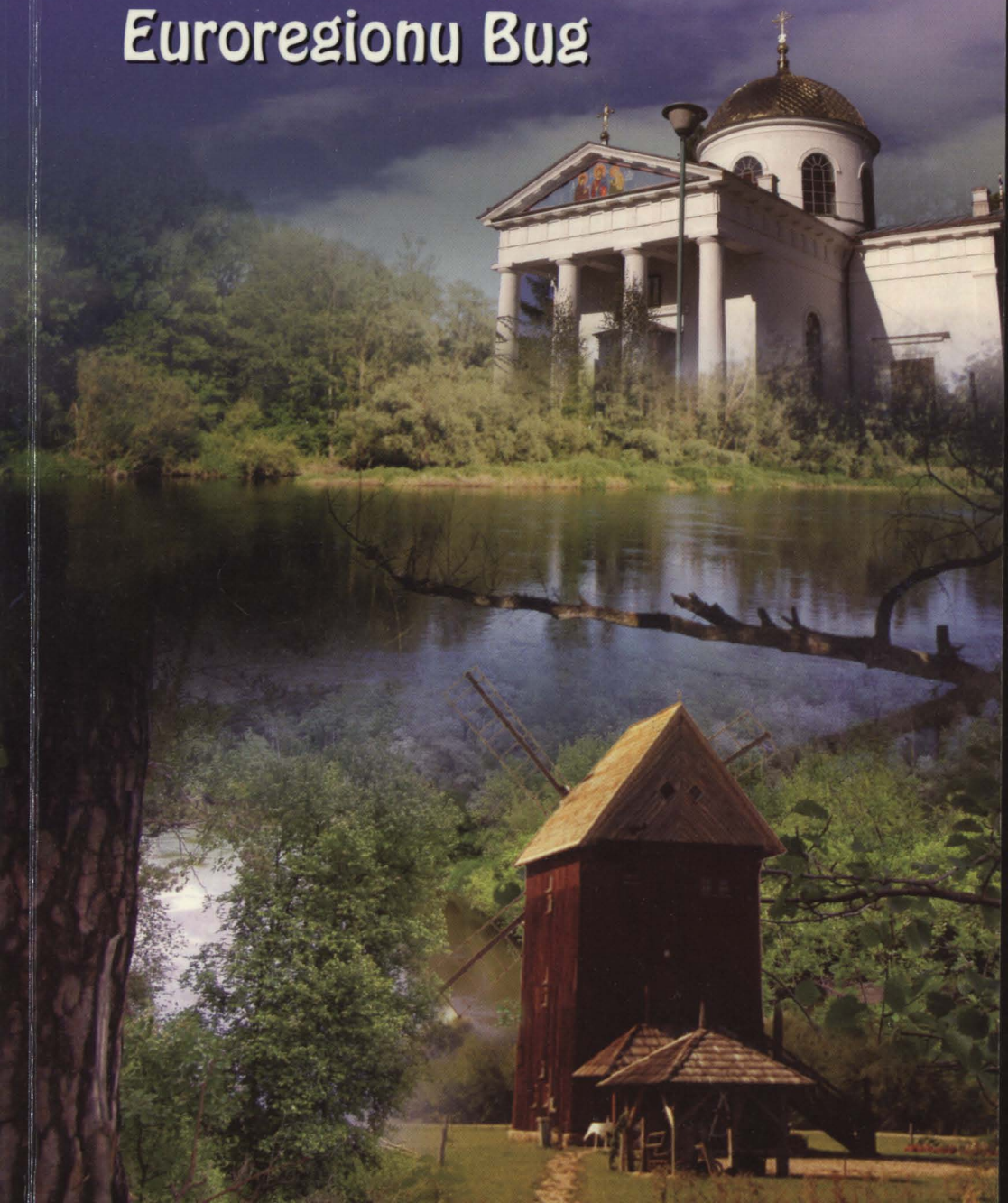

Najatrakcyjniejsze Miejsca Północnej Części Euroregionu Bug

W 1875 r. podobnie jak na całym Podlasiu rozpoczęły się prześladowania unitów i katolików. Kościół św. Anny zamieniono na cerkiew, a obraz wywieziono do Częstochowy. Obraz mógł wrócić w wolnej Polsce w 1927 r. a opiekę nad nim sprawują do tej pory ojcowie oblaci.

Kościół św. Anny wzniesiony w stylu renesansowym w latach 1629-1636 rozbudowany w 1709 r. w stylu barokowym, jest jednym z najcenniejszych zabytków sakralnych na Podlasiu. Od 1973 r. świątynia posiada tytuł bazyliki mniejszej. Jednonawowy z dwoma kaplicami, z dominującą wieżą i owalną kopułą. Wewnątrz bogata dekoracja na sklepieniach renesansowej sztukaterii. Ozdobą świątyni jest znajdujący się w głównym ołtarzu obraz Madonny de Guadalupe o wymiarach 128 x 223 cm. Przed obrazem M.B. Kodeńskiej Królowej Podlasia modlili się prymasi Polski: kard. S. Wyszyński i kard. J. Glemp oraz kard. A.S. Sapieha i dwukrotnie kard. Karol Wojtyła, (obecny papież) w 1969 i 1977 roku.

Klasztor ze świątynią mieści Dom Pielgrzyma oraz Muzeum Ornitologiczno Misyjne, wzbogacone ostatnio ekspozycją historyczną związaną z Sanktuarium.

Kalwaria mieści się pomiędzy Kałanarką a Bugiem, drewniane rzeźby Drogi Krzyżowej są dziełem T. Niewiadomskiego (1966-1969).

Cerkiew zamkowa, obecnie kościół p.w. św. Ducha wybudowana w stylu gotyckim w latach 1530-1540 z renesansowym portalem, jest bardzo cennym zabytkiem. Wewnątrz znajduje się tablica nagrobna Jana (Iwana) Sapiehy z ok. 1520 r.

Ołtarz polowy na podpiwniczeniu zamku z początku XVI wieku.

Arsenal z XVI-XVII w. nadbudowany w drugiej połowie XIX i użytkowany, jako kaplica odpustowa.

Placencja w otoczeniu parku w północnej części Kodnia, pałacyk z XVIII w.,

przebudowany, dziś służy jako schronisko im. Brata Alberta.

Dom pojezuicki murowany z połowy XVIII w. w centrum osady.

Dzwonnica murowana z połowy XVII w. dawnej cerkwi unickiej obok cerkiew prawosławna.

Kaplica cmentarna p.w. św. Wawrzyńca murowana z XVIII / XIX w. w kształcie rotundy, obok kilka ciekawych nagrobków ziemiańskich z XIX w. oraz groby powstańców styczniowych z 1863 r.

KOSTOMŁOTY wieś nad Bugiem przy trasie Terespol Włodawa. Najcenniejszym zabytkiem jest znajdująca się tu drewniana **cerkiew unicka p.w. św. Nikity** z pierwszej połowy XVII wieku. Po likwidacji unii w 1875 roku została ona przemianowana na świątynię prawosławną, a w 1927 roku erygowana ponownie jako katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego. Powojenne migracje ludności spowodowały upadek ruchu neounickiego, a Kostomłoty przetrwały jako jedyna parafia w tym obrządku w Polsce.

Najcenniejszym elementem wyposażenia świątyni jest dwurzędowy ikonostas z ikoną patrona cerkwi - św. Nikity, z 1631 roku. Postać świętego przedstawiono w otoczeniu czternastu scen z jego życia. Od 1969 roku proboszczem w Kostomłotach jest ksiądz archimandryta **Roman Piętka** z zakonu Marianów. Z jego inicjatywy powstało w Kostomłotach Centrum Ekumeniczne. Ważnymi wydarzeniami w historii parafii były: wizyta prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego w 1974 r., obchody Tysiąclecia Chrztu Rusi w 1988, i 400-lecie unii brzeskiej w 1996 roku. W świątyni znajdują się relikwie błogosławionych męczenników prattulińskich.

KRZYCZEW wieś w gminie Terespol, ładnie położona na terenie zalewowej Bugu. Wzdłuż miejscowości i rzeki przebiega trasa ścieżki przyrodniczej „Bużny Most”. Ścieżka jest oznaczona symbolem zielonego liścia wierzby na białym tle i prowadzi z Łęgów przez Krzyczew do Nepli.

- Drewniany **kościół** filialny p. w. św. Jerzego to dawna cerkiew unicka p. w. św. Demetriusza Męczennika z 1683 r. Po kasacie diecezji chełmskiej przejęty przez prawosławie. W 1919 r. filia parafii rzymskokatolickiej w Malowej Górze, a od 1920 r. należy

do parafii Neple. Przy kościele nagrobek Marianny Bogusławskiej z 1832 r.

- Dwór murowany w miejscu starego w 1830 r. postawił płk Wojciech Bogusławski. Budynek z cegły na planie prostokąta, zwrócony fasadą na wschód. Obok dworu murowana oficyna z pierwszej połowy XIX w. to dawna kuchnia. W czasie okupacji dwór zajmowali Niemcy, a po wojnie Wojska Ochrony Pogranicza. Od początku lat 90. XX w. w prywatnych rękach, ale ostatnio remont został przerwany. Całość otoczona ładnym **parkiem** z alejami starych lip, klonów, modrzewi i dębów.

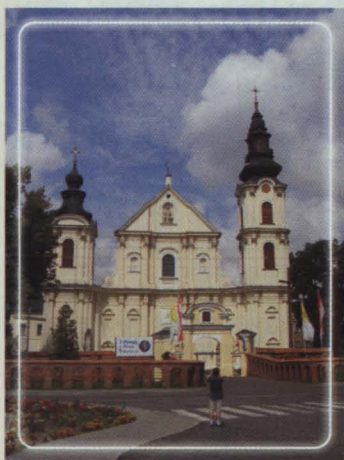
Przy drodze Janów Podlaski-Terespol **wiatrak koźlak** z 1921 r., a w lesie od południa dwa kurhany zwane przez miejscową ludność „szwedzkimi szaniami”.

LEBIEDZIEW wieś w gminie Terespol przy drodze do Włodawy, ongiś zaścianek tatarski. Król Jan III Sobieski w 1679 r. za zaległy żołąd nadał ziemię w Lebiedziewie i Małaszewiczach pułkownikowi Samuelowi Murzy-Koryckiemu i 30 żołnierzom z jego chorągwi. W XIX w. na Podlasiu mieszkało 40 rodów tatarskich, z tego 9 w Lebiedziewie: Abrahamowicze, Baranowscy, Buczaccy, Juszyńscy, Milkowscy, Bohdanowicze, Ułanowie, Assamowicze, Szulewicze.

Wiele z tych nazwisk znajdujemy dzisiaj na **cmientarzu tatarskim mizarze w Zastawku**, który jeszcze w XIX w. pod nazwą Ułanowszczyzna był częścią Lebiedziewa. Dwa **forty** piechoty z początku XX w. odległe od rdzenia twierdzy w Brześciu o ok. 8 km. Obecnie wykorzystywane jako magazyny oraz do kiszenia ogórków, z których słynął Terespol i okolice (beczki są zatapiane w fosie).

LEŚNA PODLASKA wieś gminna nad Klukówką w otoczeniu lasów 15 km na północny- zachód od Białej Podlaskiej, znany ośrodek pielgrzymkowy. Historia parafii w Leśnej założonej w 1695 r. wiąże się z objawieniem obrazu Matki Boskiej. 26.09.1683 r. dwaj pastuszkowie ujrzeli na gruszy jaśniejący promieniami obraz MB wyrity na małym kamiennym kole. Początkowo został on umieszczony we dworze dziedzica w Bukowicach. W 1686 w miejscu gdzie rośło drzewo właściciel dóbr P.K. Michałowski

zbudował kościół drewniany. Kościół murowany wybudowano w latach 1715-1718 zachowany do dziś jako kaplica zjawienia się MB. W 1727 r. opiekę nad parafią przejęli Paulini z Jasnej Góry. Rosnący kult Matki Bożej spowodował w 1727 r. decyzję o budowie większego kościoła według projektu Vicenzo Rachediego, ukończony w 1752 r., a w 1758 r. konsekrowany. Po upadku powstania styczniowego w 1864 r. skasowano zakon i aby do końca zlikwidować pielgrzymki unitów car nakazał przekazać w 1875 r. kościół prawosławnym. Na czele żeńskiego klasztoru prawosławnego stała ciotka cara Mikołaja II. W 1919 r. wrócili Paulini, a w 1927 r. z Łomży oryginalny (ukryty wcześniej przez biskupa Szymańskiego) obraz Matki Bożej i sanktuarium odzyskało dawną świetność. W 1963 r. odbyła się koronacja obrazu przez Prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego, a od 1984 r. świątynia ma tytuł bazyliki mniejszej.

Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP oraz św. Piotra i Pawła murowany, 1731-52 r., barokowy, bazylikowy, trójnawowy. W 1923 r. usunięto kopuły cerkiewne, w latach 1936-40 według projektu A. Szyszko-Bohusza podwyższono wieżę północno-wschodnią. Świątynia otoczona relikwiami fosy i resztkami murów obronnych. Wewnątrz: obraz MB Leśniańskiej (31 x 29 cm), ludowej roboty płaskorzeźba kamienna otoczona kultem przyciągającym rocznie kilkadziesiąt tysięcy pielgrzymów. Liczne tablice pamiątkowe poświęcone m. in. unitom, żołnierzom WP od 1683 do II wojny światowej, prymasowi kard. S. Wyszyńskiemu, w większości wmurowane z inicjatywy o. Eustachego Rakoczego ZP. W latach 90 XX w. ściany i sklepienie świątyni pokryto nowymi malowidłami dotyczącymi historii kościoła i klasztoru.

Kaplica p.w. MB Leśniańskiej murowana, 1715-1718, ze studnią na miejscu gruszy, na której ukazał się wizerunek MB. Cztery obrazy z 1983 r. prof. Ludwika Maciąga: „Jan Michałowicz rycerz z Leśnej ofiaruje Matce Boskiej jako wotum szablę zdobytą podczas bitwy pod Wiedniem 12.09.1683 r.”, „Kasata zakonu paulinów w 1864 r.”, „Wkroczenie Legionów Polskich do Leśnej w 1915 r.” oraz „Spowiedź żołnierzy AK Oddziału Zenona”.

S. Wyrzykowskiego podczas okupacji niemieckiej”.

Klasztor Ojców Paulinów murowany XVIII w., rozbudowany w połowie XIX w. i po 1901 r. połączony z kościołem.

Zespół gospodarczy klasztoru prawosławnego w okresie międzywojennym siedziba zasłużonej dla Polaków placówki oświatowej Seminarium Nauczycielskiego, obecnie siedziba Zespołu Szkół Rolniczych im. W. Witosa.

Park przyklasztorny o pow. 6 ha z XVIII-XIX w., w którym rośnie 500 dębów szypułkowych oraz „Dąb Miłości” w uroczysku Kołowież, w pobliżu Leśnej rezerwat „Chmielinne”.

Pomniki: Niepodległości na terenie ZSR oraz Bojownikom ruchu oporu w latach 1939-1945 r.

MATKA BOSKA
LEŚNIAŃSKA

MIĘDZYRZEC PODLASKI - jak sama nazwa wskazuje miasto leży u zbiegu rzek: Krzyny Północnej, jej dopływu Piszczki i Krzyny Południowej, do której uchodzi kanał melioracyjny Wieprz - Krzna.

Chlubą mieszkańców jest Towarzystwo Przyjaciół Nauk, wydające od 1969 r. „Rocznik Międzyrzecki” dokumentujący rozwój miasta i regionu. **Kościół św. Mikołaja** murowany, trójnawowy, przebudowany po

pożarze w 1752 r. Dokumenty archiwalne mówiące o kościele murowanym już w końcu XV w. W dzisiejszych murach tkwią elementy budowli gotyckiej. Neoklasyczna fasada frontowa, projektu Chrystiana Piotra Aignera z 1808 r. jak parawan przesłania nieproporcjonalny korpus budowli z epoki baroku. We wnętrzu, w ścianę prezbiterium, wmurowane jest epitafium Piotra Zbaraskiego zmarłego w 1572 r. W ołtarzu głównym znajduje się obraz św. Mikołaja malowany przez Szymona

Czechowicza, do którego pozwali ks. Adam Czartoryski i jego żona z trzema córkami. Na probostwie międzyrzeckim zmarł w 1801 r. ksiądz Grzegorz Piramowicz, pochowano go jednak razem z matką w Kurowie. Inni znani proboszczowie to m.in. ks. ks. Jan Brożek, Andrzej Załuski, Adam Kukiel, Adolf Pleszczyński. Obok wikariatu budynek dawnej szkoły parafialnej, zbudowany według projektu F.M. Lanciego, a fundacji Augusta Potockiego.

Klasykystyczna plebania z drugiej połowy XVIII w. z dwoma kominkami, a przed budynkiem pomnik przyrody kilkusetletni dąb. **Kościół św. Józefa** to dawna cerkiew parafii unickiej pw. św. Mikołaja. Ufundowany został przez księcia Augusta Czartoryskiego w l. 1782-84. W 1875 r. zamieniony na cerkiew prawosławną. W 1918 r. mieszkali w nim bezdomni repatrianci z Rosji. Dopiero w 1921 r. bp Przeździecki rekonceyliował kościół i utworzył tu parafię pw. św. Józefa. **Kościół św. Piotra i Pawła** pierwotnie drewniany jako cerkiew unicka ufundowany przez księcia Stefana Zbaraskiego.

W latach 1772-74 książę Adam Czartoryski ufundował nową cerkiew murowaną, zabraną unitom przez prawosławie w 1875 r. W 1921 r. świątynię rekoncyliowano i zamieniono na kościół rektorski, od kilku lat parafialny. W czasie walk o Międzyrzec 25.VII.1944 r. kościół trafiony pociskiem artyleryjskim stanął w płomieniach. Spalił się dach i część wnętrza. Został on odbudowany, ale już bez smukłej wieżyczki neogotyckiej.

Cmentarz katolicki z kaplicą św. Rocha z 1839 r., stare nagrobki oraz miejsca pamięci narodowej.

Kirkut - cmentarz żydowski z największą na Podlasiu ilością macew wmurowanych w ogrodzenie cmentarne. Na rynku, dziś Plac Jana Pawła II: **pomnik papieża**, oraz **pomnik** Prymasa kard. S. Wyszyńskiego przed kościołem św. Józefa i **pomnik** z 1931 r. (odbudowany w 1959) upamiętniający walkę żołnierzy POW o niepodległość Ojczyzny. Przy szpitalu odsłonięty w 2003 r. **pomnik** powstania styczniowego.

Dawna poczta konna z pierwszej połowy XIX w.

Pałac z 1930 r. murowany według projektu Antoniego Dygata, (wcześniejszy pałac Potockich uległ zniszczeniu w 1918 r.) obecnie siedziba Filii KUL.

Park z drugiej połowy XIX w. o powierzchni 20 ha.

Żwirownia kąpielisko sezonowe powierzchnia 35 ha, MOSiR dysponuje stacją żeglarską otoczoną lasami przy drodze do Zahajek z wypożyczalnią sprzętu wodnego.

NEPLE wieś letniskowa w gminie Terespol uroczło położona przy ujściu do Bugu. meandrującej tu szerokimi zakolami Krzny przy drodze Terespol - Janów Podlaski, na terenie Parku Krajobrazowego.

W pierwszej połowie XVIII wieku Neple zostały własnością Aleksandra Ursyna Niemcewicza. W 1765 roku podzielił on majątek między synów i Nepale otrzymał Franciszek Ursyn, a Klejniki i Skoki po drugiej stronie Bugu Marcel Ursyn ojciec Julian. Słynny poeta, podróżnik i polityk dwukrotnie odwiedził stryja w 1811 r. i 1818 r. Zachwycony okolicą pisał: *w kraju naszym tak jednostajnie równym i otwartym rzadko tak piękne położenie, jak jest nepalskie, widzieć można.*

Lamus tzw. **Skarbiec** z 1786 r. jest najstarszym zabytkiem zespołu. Przebudowany w stylu neogotyckim przez F. Jaszczołda po 1854 r., ma grube masywne mury ze skarpami na narożach, przykryty dwuspadowym dachem. Wymaga pilnego remontu!

Biwak z 1820 r. jest budynkiem parterowym z piętrową fasadą i balkonem, zbudowany na skraju parku służył za mieszkanie Aleksandra I.

Kaplica grobowa Mierzejewskich z 1829 r. w stylu neogotyckim projektowana przez F. Jaszczołda. Murowana oktagonalna w bryle, dach namiotowy, w wysokim cokole krypta grobowa, w której pochowano ojca i syna Mierzejewskich. Na ścianie tablica z napisem: *Kto był ojcem i matką, a stracił ostatniego syna, pojmie ich ból.*

Park o powierzchni 18 ha malowniczo położony na zboczu doliny Krzny, rósł tu do 1958 r. jeden z największych w Europie jałowców o obwodzie pnia 2,7 m, wysokości 13 m, liczący około 300 lat, powalony przez burzę został przeniesiony do arboretum w Kórniku.

Głaz obok parku na podwórzu zagrody Jana Sobolewskiego z metalowym krzyżem w miejscu tragicznego wypadku syna Mierzejewskich.

Kościół po drugiej stronie Krzny z 1769 r. p.w. Podwyższenia św. Krzyża, barokowy fundacji F.U. Niemcewicza, wewnątrz epitafia tej rodziny. Do 1875 r. unicki, potem jako cerkiew prawosławna, od 1919 r. parafialny rzymskokatolicki.

Kopiec pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego usypany w 1936 r. odnowiony w latach 1997-1998. Na cmentarzu groby żołnierzy broniących linii Bugu w 1920 r.

Wieża widokowa postawiona staraniem dyrekcji Parku Krajobrazowego Podlaski Przełom Bugu kilkaset metrów na północ od parku. Obok tajemnicza rzeźba grubo

wyciosany z kamienia krzyż z XV (?) w. z prymitywnym rysunkiem twarzy zwany przez miejscowych **kamienną babą**. Legenda mówi, że jest to skamieniała córka przeklęta przez matkę za nieposłuszeństwo. Kamień powoli chyli się ku upadkowi, a gdy wreszcie dotknie ziemi skamieniała dziewczyna ożyje.

Z wieży piękne widoki na Szwajcarię Nepalską i przy dobrej pogodzie można zobaczyć pobliski Brześć.

ORTEL KRÓLEWSKI leży na południowy wschód, w odległości 15 km od Białej Podlaskiej nad rzeką Zielawą. Ozdobą wsi jest najpiękniejszy drewniany kościółek na Podlasiu.

Cerkiew unicka p.w. św. Dawida i Romana, obecnie **kościół parafialny** p.w. M.B. Różańcowej. W okresie 1875-1919 cerkiew prawosławna, rekuncyliowana w 1922 roku. Świątynia została wzniesiona w 1706 roku przez cieślę Nazarona w miejscu cerkwi z około 1660 roku. Na drzwiach świątyni do dziś zachował się napis: „za staraniem prezbitera tej cerkwi Bieleckiego przez cieślę Nazara”. Kościół orientowany na wschód, drewniany, konstrukcji zrębowej z bali modrzewiowych związanych ze sobą na jaskółczy ogon, oszalowany. Zabytkowa świątynia została odnawiana w 1994 roku staraniem księdza proboszcza Wiesława Pińczuka i parafian. Dach na kościele otrzymał nowy gont, zakonserwowany dzięki pomocy Zakładu Inco-Veritas z Żerania i Zakładów Chemicznych Fundacji Ochrony Zabytków w Wiśnicach.

PRATULIN wieś w gminie Rokitno nad Bugiem przy trasie z Terespoła do Janowa Podlaskiego położona wśród malowniczych łąk i starorzeczy otoczonych łąkami. Nazwa miejscowości stała się symbolem martyrologii unitów podlaskich.

Cerkiew unicka istniała w XVII w. nową wybudowano w 1852 r. również z drewna. To przed tą świątynią w 1874 r. miał miejsce pogrom unitów. 23.01.1874 r., aby zainstalować prawosławnego księdza w unickiej cerkwi, przybyło do Pratulina wojsko w sile trzech rot piechoty i sotni Kozaków, wtedy parafianie (ok. 500 osób) otoczyli swoją świątynię następnego dnia unicy zgromadzeni na cerkiewnym cmentarzu zostali otoczeni kordonem żołnierzy.

Po nieudanym ataku na bagnety wojsko otworzyło ogień do ludności, która z krzyżem w ręku broniła swego kościoła. Dziewięciu zostało zabitych na miejscu, czterech ciężko rannych zmarło wkrótce, ok. 180 było rannych. Pozostałych osadzono w więzieniach, zesłano w głąb Rosji, a kontrybucją obłożono tych co zostali w parafii. Wkrótce zamknięto kościół katolicki i zamieniono na cerkiew. Papież Pius IX 13.05.1874 r. pisał: *Podlascy wyznawcy wiary i męczennicy dali Bogu i aniołom i całemu światu katolickiemu zaiste heroiczne widowisko*. Te tragiczne wydarzenia znalazły swe odbicie w twórczości m. in. W. Reymonta, M. Konopnickiej, S. Żeromskiego, i in. Po ukazie tolerancyjnym w 1905 r. miejscowa ludność masowo przeszła na katolicyzm, na całym Podlasiu uczyniło to 100 tys. unitów.

W okresie międzywojennym majątek Pratulini i Zaczopki i Wysokie Litewskie

po drugiej stronie Bugu, wchodził w skład dóbr fundacji do walki z rakiem i gruźlicą, utworzonej przez Jakuba Potockiego.

Kościół p.w. św. Piotra i Pawła z wolno stojącą dzwonnica z 1838 r., fundacji T. Mostowskiego, klasycystyczny, jednonawowy, murowany. Wewnątrz m. in. tablice pamiątkowe poświęcone unitom, krucyfiks trzymany przez unitów podczas krwawych wydarzeń w 1874 r., obrazy przedstawiające: scenę z tajnych misji według N. Bych oraz męczeństwo pratulinińskich unitów według E. Jarmoszewicza z Bezwoli, kompozycja w większym formacie oparta na znanym obrazie krakowskiego malarza W. Eljasza-Radzikowskiego, obecnie przy zbiorze Muzeum WP w Warszawie.

Relikwie Błogosławionych Męczenników Pratulinińskich wcześniej pochowanych za wsią, przeniesione do kościoła w 1990 r., po procesie beatyfikacyjnym

rozpoczętym w 1938 r., a zakończonym w rocznicę unii brzeskiej i wyniesionych na ołtarze 6.10.1996 r. przez Jana Pawła II.

Cmentarz rzymskokatolicki kaplica grobowa Wierusz-Kowalskich z 1870 r., wysoki krzyż na niewielkim kopcu upamiętniający żołnierzy WP z 1920r., w rogu cmentarza kapliczka z XIX-w. z rzeźbą św. Jana Nepomucena, pomnik poświęcony 154 żołnierzom sowieckim poległym w 1944 r.

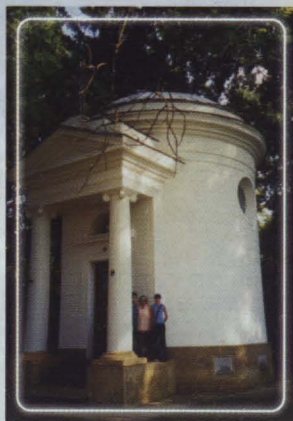
Cmentarz unicki ok. 2 km na wschód od wsi pomnik z 1931 r. na miejscu pierwotnego pochówku męczenników pratulinińskich.

Cmentarz unicki, na którym stała cerkiew świadek wydarzeń 24.01.1874 r., obecnie w tym miejscu stoi monumentalny ołtarz papieski przeniesiony z Siedlec (projekt na wizytę Ojca Świętego w 1999 r. wykonał Jacek Spisacki z Białej Podlaskiej).

ROMANÓW wieś w gminie Sosnowka przy drodze Wisznice - Hanna, położona wśród lasów sosnowych.

Dobra Romanowskie były dawnym dziedzictwem Sanguszków, potem Leszczyńskich i Sapiehów. W 1801 r. Romanów kupili Błażej i Anna z Nowomiejskich. Malscy herbu Nałęcz, dziadkowie Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812-1887). Dwór z 1806 r. spłonął w 1858 r., odbudowany i powiększony o piętro, dawny ganek zastąpiono portykiem z czterema tokańskimi kolumnami wspierającymi balkon z kamienną balustradą. Na frontowym szczycie kartusz z herbem Kraszewskich - Jastrzębiec. Portyk poprzedzony podjazdem, z tyłu taras, dach z facjatkami, czterospadowy, kryty blachą. Dwór palił się jeszcze dwukrotnie: 1914 r. i 1943 r. Z inicjatywy Wacława Czecha odbudowany w latach 1958-1962 z przeznaczeniem na muzeum biograficzne J. I. Kraszewskiego.

Wnętrze o układzie symetrycznym, na osi kwadratowa sień od strony podjazdu i prostokątny salon od strony ogrodu. Zbiory składają się z pamiątek rodzinnych, m. in. oryginalne biurko pisarza, rękopisy, dokumenty historyczne, bogata kolekcja wydań dzieł twórcy „Starej Baśni”, 143 wykonane jego ręką rysunki, portrety, obrazy oraz liczne fotografie.

J. I. KRASZEWSKI ps. Bogdan Bolesławita dzieciństwo spędził w Romanowie pod opieką babki i prababki, zapewniły mu szczęśliwe dzieciństwo. Patriotyczna atmosfera szlacheckiego dworu, obyczaje, opowieści, książki, które czytano przy każdej okazji będą wielokrotnie odżywać w jego twórczości, budziły się fascynacje sztuką, historią i literaturą. Dwór otacza park o powierzchni 3 ha, osiowy układ barokowy z XVII-XVIII w. o charakterze regularnego ogrodu włoskiego, z częściowo zachowanym starodrzewem. Zachowała się aleja świerkowa i szpalery grabowe. Do parku wiedzie neogotycka brama wjazdowa z poł. XIX w. oraz most z kamienną balustradą. Na obrzeżu parku klasycystyczna kaplica św. Anny z pocz. XIX w., zamieniona później w mauzoleum rodowe. Jest to budowla na rzucie koła, z apsydą, z dwoma ryzalitami i kolumnowym portykiem oraz dachem w kształcie kopuły. W ściany wmurowano sześć ozdobionych herbami epitafiów dziedziców Romanowa i członków ich rodzin. Muzeum czynne codziennie, oprócz poniedziałków w godzinach 10⁰⁰-15³⁰, tel. (083) 379 30 14.

ROSKOSZ wieś podmiejska w gm. Biała Podlaska nad Klukówką przy drodze do Janowa Podlaskiego. Roskosz w XVI-XVIII w. należała do białskich dóbr Radziwiłłów. Za sprawą Katarzyny z Sobieskich Radziwiłłowej powstał tu pałacyk myśliwski, bażaniarnia i zwierzyniec.

Stajnia dworska z połowy XIX w. projektu F. Jaszczołda ma plan regularny zbliżony do litery H. Partie boczne są dwukondygnacyjne, flankowane ośmiobocznymi wieżyczkami o rombowym charakterze. Dach został nieznacznie podwyższony na początku 2000 r. w związku z adaptacją obiektu na hotel i restaurację.

Park krajobrazowy z połowy XIX w. zajmuje 18 ha, w tym 3 ha łągu olszynowego. Aleja lipowa liczy 130 drzew. W parku dominują dwa modrzewie europejskie i lipa drobnolistna, część parku przystosowana jest jako teren rekreacyjny. Stacja wodna na Klukówce jest początkiem szlaku kajakowego w kierunku Krzyny i Buga. W planie budowa pól golfowych, kortów tenisowych i ścieżek rowerowych.

SŁAWATYCZE osada wiejska położona na wysokiej terasie Bugu, dojazd do przejścia granicznego na Białoruś z kierunku Terespol, Włodawa lub Wisznice.

Kościół p. w. MB Różańcowej - zbudowany w latach 1913-19, murowany, eklektyczny. W ołtarzu głównym obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVII w., na zasuwie św. Michała, barokowy z XVII w., w ołtarzu bocznym obraz Cudu św. Walentego z XVIII w. szkoła Szymona Czechowicza, dawny i żywy do dziś kult, odpust 14.02.

Cerkiew prawosławna p. w. Wniebowstąpienia Matki Bożej zbudowana na przeł. XIX/XX w., bizantyjsko-eklektyczna, murowana, wewnątrz ikony z XVIII w. oraz pounickie feretrony.

Pomniki: Pamięci Żydów zamordowanych przez Niemców w 1942 r. oraz „Bohaterom poległym w walce z okupantem w latach 1939-45”.

Cmentarze: katolicki z 1840 r., żydowski kirkut z kilkoma macewami, prawosławny z XVIII w. i dawny unicki przez cerkwi bez mogił.

Kultura ludowa: **wiatrak koźlak**, drugi w Lisznej, w okresie Bożego Narodzenia zabawa folklorystyczna „Brodacze Herody”.

STUDZIANKA wieś w gminie Łomazy nad Zielawą, znany zaścianek tatarski tzn. tatarszczyzna. **Mizar cmentarz tatarski** - spoczęło tu wielu zasłużonych Tatarów jak chociażby płk J. Azulewicz i gen. Józef Bielak, kawaler Krzyża VM, konfederant barski, poległ podczas insurekcji kościuszkowskiej.

Kapliczka murowana z końca XIX w. przy drodze do cmentarza tatarskiego.

Pomnik 10-lecia Niepodległości wystawiony w 1928 r.

TERESPOL, siedziba urzędu miasta i gminy, położona nad Bugiem, przejście graniczne do Białorusi kolejowe i drogowe. Ośrodek obsługi ruchu tranzytowego liczący około 6000 mieszkańców.

Podczas Insurekcji Kościuszkowskiej doszło pod Terespolem do bitwy 19.IX.1794 r. wojsk polskich generała Karola Sierakowskiego z rosyjskimi feldmarszałka Aleksandra Suworowa, Polacy stracili kilkuset żołnierzy. Bitwę upamiętnia pomnik z XIX w. w Polatyczach. W okresie międzywojennym

Terespol był miastem satelitarnym Brześcia, znany w kraju z produkcji ogórków i warzyw.

Kościół parafialny p.w. św. Trójcy z 1863 r., rozbudowany w 1985 r. **Cerkiew prawosławna p.w. św. Jana Teologa** z 1745 r. z dzwonnica, murowana, w stylu klasycystycznym.

Kaplica drewniana, prawosławna na cmentarzu z 1903 r.

Forty twierdzy brzeskiej z przełomu lat 70/80-ych XIX w. w Łobaczewie Małym

Obelisk z 1825 r. upamiętniający budowę traktu bitego, ozdobiony płaskorzeźbami Pawła Malińskiego, przedstawiającymi pierwszy raz w sztuce polskiej motyw pracy. Identyczny pomnik w Warszawie przy ul. Grochowskiej

Pomniki pamięci jeńców sowieckich zamordowanych w II wojnie światowej, w centrum Armii Czerwonej, która wkroczyła do Terespolu 22.VII. 1944 r. oraz nowy pomnik z okazji 300-lecia praw miejskich (1697 - 1997).

OBIEKTY PRZYRODNICZE

BUG rzeka Bug stanowi naturalną granicę Polski z Ukrainą i Białorusią, przepływa przez trzy makroregiony geograficzne: Wyżynę Zachodniowołyńską, Polesie Wołyńskie i Polesie Zachodnie. Po skierowaniu się na północny zachód przecina Nizinę Podlaską, dzieląc ją na Nizinę Południowopodlaską i Nizinę Północnopodlaską. Źródła rzeki znajdują się na Wyżynie Podolskiej na wysokości 310 m n. p. m. (całkowita długość rzeki 772 km, z tego w Polsce 587 km, odcinek graniczny 363 km). Bug płynie szeroką pradoliną, tworząc liczne zakola i rzeźbiąc terasy rzeczne (niższe w obszarze Polesia, wyższe na odcinku od Krzny do Małkini). Dolina osiąga szerokość 6 km.

Główny nurt intensywnie meandruje i tworzy liczne i rozległe starorzecza. Bezpośrednie podłoże stanowią piaski miejscami przykryte mułami i żwirem. Najważniejsze dopływy na Południowym Podlasiu to Krzna, Hanna, Czyżówka, Grabar, a z prawobrzeżnych Muchawiec, Leśna, Pulwa.

W dolinie Bugu już od VIII w. rozwijało się osadnictwo, rzeka odgrywała coraz ważniejszą rolę komunikacyjno-handlową między Rusią a ziemiami polskimi. W początkach naszej państwowości tereny te były obszarem, na którym toczyła się walka o wpływy Polski, Rusi i Litwy, zakończona ostatecznie unią polsko-litewską zawartą w 1569 r. W okresie zaborów na rzece została wytyczona granica, najpierw pomiędzy Austrią a Rosją i Prusami, a następnie pomiędzy Rosją a Królestwem Kongresowym. W 1912 r. władze carskie, w celach rusyfikacyjnych, podjęły przygotowania do utworzenia gubernii chełmskiej. W jej skład miały wejść ziemie położone nad Bugiem. Wybuch I wojny światowej udaremnił te zamiary. Ponownie granica na Bugu została ustanowiona w wyniku układu Ribbentrop-Mołotow z 28.09.1939 r. Zakończenie II wojny światowej, pomimo aktywnego udziału Polski w zwycięskiej koalicji, nie zmieniło tych ustaleń. Największymi portami wywozu były m.in. Włodawa, Brześć, Mielnik, a od poł. XVIII w. również miasta prywatne: Terespol, Sławatycze, Kodeń. Spław Bugiem trwał jeszcze w I poł. XIX w. ożywiony nieco otwarciem Kanału Królewskiego, łączącego Bug z Dnieprem.

Niniejsza publikacja została wsparta ze środków pomocowych Unii Europejskiej.
Wyrażone w niej poglądy są poglądami Białkopodlaskiego Stowarzyszenia Rozwoju Regionalnego
i w żadnym przypadku nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

Wydawca
Białkopodlaskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego
21-500 Biała Podlaska, Bema 11
tel. 0603 928 442, 0603 928 415 0603 912 149

www.bsrr.tnet.pl
e-mail: bsrr@tnet.pl

Tekst i zdjęcia:
© **Szczepan Kalinowski**

Zdjęcia: © Jacek Bielecki

Tłumaczenia:
© na język angielski: Marta Sekuła
© na język rosyjski: Justyna Zdunek

Opracowanie graficzne:
© Grzegorz Jędrzejczyk

Druk i skład:
Agencja Reklamowo-Poligraficzna A2
21-500 Biała Podlaska, ul. Francuska 145
tel. (083) 342 08 15

Dziękujemy Wydawnictwu "DONATECH" Sp. z o.o.
w Białej Podlaskiej za udostępnienie mapy.

Podejmowano próby uregulowania koryta rzeki w latach 1801, 1802 i 1846, jednak bez większych rezultatów. Podziały rozbiorowe, przeszkody celne, a także rozwój kolejnictwa w I poł. XIX w. doprowadziły do zaniechania transportu Bugiem, który nie był dostępny dla większych statków.

W czasach współczesnych zmniejszyła się rola Bugu w gospodarce. Jedną z ostatnich już w Europie rzek nieuregulowanych ma dziś duże znaczenie przyrodnicze i turystyczne. Dla ochrony Doliny Bugu powołano w 1990 r. Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu. Tereny pomiędzy Krzną i Tocznią jako najcenniejszy przyrodniczo podniesiono w 1994 r. do rangi Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”. Cała dolina Bugu z czystym powietrzem i wodą, z ciekawą wielokulturową historią i gościnnymi mieszkańcami jest wymarzonym terenem wypoczynku i turystyki kwalifikowanej. Zagospodarowanie: trasy dojazdowe, gospodarstwa agroturystyczne, stacje wodne, znakowany szlak wzdłuż rzeki oraz ścieżki przyrodnicze, proekologiczny rozwój, promocja zapewni przyjęcie coraz większej ilości gości.

PODLASKI PRZEŁOM BUGU park krajobrazowy utworzony w 1994 r. na terenie ośmiu gmin i obejmujący fragment lewobrzeżnej doliny Bugu od ujścia Krzny do ujścia Tocznej (w woj. mazowieckim). Powierzchnia parku zajmuje obszar 30904 ha, zaś jego otulina liczy 17131 ha. Park leży na terenie trzech mezoregionów: Podlaski Przełom Bugu (teren zalewowy rzeki), Wysoczyzna Siedlecka (wschodnia część obejmująca strefę moren czołowych) oraz na południu Równina Łukowska. Długość Bugu w granicach parku wynosi 93 km, a szerokość doliny 4-5 km. Celem utworzenia parku jest zachowanie w stanie nienaruszonym najcenniejszych pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym doliny Bugu. Rzeka nie poddana dotychczas regulacji, płynąca meandrującym korytem o dużym stopniu naturalności jest głównym walorem przyrodniczym parku. Dominującym elementem środowiska są tereny leśne oraz połacie łąk

i pastwisk pokrytych licznymi zadrzewieniami. Urozmaicona rzeźba terenu i krajobraz morenowy zostały uformowane w okresie ostatnich zlodowaceń. Lasy i grunty leśne rosną na powierzchni ponad 6 tys. ha, w większości bory mieszane z dużym udziałem sosny (ponad 70%) i dębu (ok. 20%). Na uwagę zasługuje występowanie lasów łęgowych, olsów i olsów jesionowych. Bug należy do największych i najlepiej zachowanych rzek nizinnych w Polsce i Europie. Koryto o szerokości 100 - 200 m. zachowało naturalny charakter i jest bardzo zmienne. Często występują rozlewiska, płycizny lub zagłębienia w głównym nurcie rzeki. Jej szeroka, malownicza pradolina z licznymi starorzeczami, dopływami i oczkami wodnymi wytworzyła optymalne warunki dla występowania bogatej szaty roślinnej. Cennym zbiorowiskiem są nadrzeczne łągi wierzbowo-topolowe, które w Europie zostały niemal doszczętnie wykarczowane.

Na terenie parku stwierdzono występowanie 765 gatunków roślin naczyniowych, w tym 36 objętych ochroną ścisłą jak lepnica litewska, tojad smukły, parzydło leśne, kosaciec syberyjski, widłaki, storczyki i in. Szczególnie cenne jest występowanie storczyka kukuczki kapturkowej, gatunku zagrożonego w Polsce wyginięciem. Bogatą awifaunę (141 gatunków) reprezentuje wiele rzadkich i ginących okazów: bocian czarny, orlik krzykliwy, puchacz, sieweczka

obrożna, czapla siwa, błotniak łąkowy, rybitwa białoczelna, zimorodek, bączek. W granicach parku stwierdzono 41 gatunków ryb, 33 gatunków ssaków m. in. wydra, bóbr,łoś, borsuk, jelen, sarna. Najbardziej zagrożonym gatunkiem gada jest żółw błotny występujący sporadycznie w niektórych starorzeczach. W granicach parku znajduje się 5 rezerwatów przyrody, 90 pomników przyrody, w tym 82 drzewa, 7 głazów narzutowych i stanowisko rośliny zielnej: tajeży jednostronnej. Naturalny teren parku, zróżnicowany krajobraz, przełomowa dolina Bugu, wijącego się wśród morenowych wzgórz osiagających kilkadziesiąt metrów wysokości względnej, czyste powietrze i woda są wymarzonym miejscem dla ekoturystyki. Walory przyrodnicze wzbogacone różnorodną kulturą (świątynie katolickie, prawosławne, unickie, cmentarze tatarskie, żydowskie) sprzyjają turystyce kwalifikowanej i szkolnej. Pięć ścieżek dydaktyczno-przyrodniczych ułatwia realizację programu - tożsamość kulturalna regionu.

SZWAJCARIA PODLASKA -

Rezerwat leśno-krajobrazowy utworzony w 1995 r. na powierzchni 24 ha w gminie Terespol koło Nepli, u ujścia rzeki Krzny do Bugu. Rezerwat powołano w celu zachowania walorów krajobrazowych oraz ochrony zbiorowisk leśnych i wodnych odznaczających się dużym stopniem naturalności i występowaniem rzadkich roślin i zwierząt. Teren rezerwatu położony jest na zachodnim zboczu równiny denudacyjnej, która opada stromo ku wschodowi przechodząc w terasę zalewaną przełomowego odcinka rzeki Bug. Tak chara-

kterystyczne położenie na stromym zboczu doliny spowodowało powstanie głębokich wąwozów erozyjnych. Deniwelacje w rezerwacie dochodzą do 50 m. Starorzeczna na niższym terenie tworzą małowodne zbiorniki wodne: staw i tzw. bużyska. Spośród zbiorowisk roślinnych największą wartość przyrodniczą mają nadrzeczne łęgi wierzbowo-topolowe. Największe powierzchnie w rezerwacie zajmuje grąd. Występuje także łęg wiązowo-jesionowy. Małe obszary zajmują zarośla wierzbowe i w pobliżu rzeki wikliny nadrzeczne. Drzewostany „Szwajcarii Podlaskiej” są wielopiętrowe. Najwyższe tworzy głównie dąb szypułkowy w wieku 100 - 150 lat, niższe masowo lipa drobnolistna, a najniższe grab zwyczajny, osika i klon zwyczajny. Bliżej wody porasta olsza czarna, a także topola biała i wierzbą biała. Wymiary pomnikowe osiagają, oprócz dębów, lipy, sosny i topole.

Spośród stwierdzonych tu 162 gatunków roślin naczyniowych ochroną całkowitą objęte są m. in. wawrzynek wilczelyko, orlik pospolity, naparstnica wielokwiatowa, lilia złotogłów, a ochroną częściową: paprotka zwyczajna, marzanka wonna, kopytnik pospolity i in. Swoistą sensacją florystyczną jest tawuła wierzbolistna (zwana bawoliną), gdyż jest to gatunek notowany dotychczas tylko w Kotlinie Sandomierskiej. Są tu dogodne warunki dla rozwoju gadów (prawdopodobnie występuje tu żółw), płazów reprezentowanych m. in. przez ropuchę szarą i kumaka nizinnego. Zróżnicowane środowisko rezerwatu stanowi doskonałe miejsce do gniazdowania licznej grupy ptaków i wśród nich wielu zagrożonych wyginięciem: zimorodek, dudek, remiz, kwiczoł, derkacz, łabędź, niemy, perkoz rdzawoszyi, bączek, sieweczka rzeczna, rybitwa i in. Przez teren rezerwatu Dyrekcja Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu” wyznaczyła ścieżkę przyrodniczą „Szwajcaria Podlaska” oznaczoną zielonym liściem klonu na białym tle. Na trasie długości 4,5 km mamy możliwość zapoznania się z unikatową w tej części Polski gamą zbiorowisk roślinnych otoczonych wyjątkowym krajobrazem, który możemy podziwiać także z wysokiej wieży położonej w pobliżu tajemniczego kamiennego krzyża, zwanego „Kamienną Babą”.

BIAŁOWIESKA PUSZCZA Największy na Niżu Środkowoeuropejskim naturalny kompleks leśny o powierzchni ok. 150 tys. ha. Państwowy Park Narodowy „Białowieska Puszcza” utworzony w 1991 roku z Państwowego Gospodarstwa Łowiecko- Rezerwatowego obejmuje całą część białoruską o obszarze 87 367 ha (59 % całej puszczy). Stosowane są formy o różnym stopniu ochronności: rezerваты ścisłe, częściowe, strefy rekreacyjne, gospodarcze i otuliny. W 1992 roku UNESCO podjęło decyzję o rozszerzeniu istniejącego od 1979 roku obiektu Dziedzictwa Ludzkości- Białowieskiego Parku Narodowego po stronie polskiej. W ten sposób powstał pierwszy w Europie polsko-białoruski transgraniczny stanowiący ekologiczną całość obiekt Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego.

W 1589 roku puszcza została włączona do dóbr królewskich. W okresie I wojny światowej Niemcy wycięli i wywieźli 5 mln m... dębów, jesionów, sosen. W 1932 roku utworzono pierwszy w Polsce Park Narodowy „Puszcza Białowieska”. W czasie II wojny światowej rząd sowiecki prowadził rabunkową politykę, zniszczono 1,5 m... puszczy. W wyniku porozumień jałtańskich w 1945 roku przez obszar

puszczy została poprowadzona nowa granica państwowa między Polską, a Związkiem Sowieckim. Wolna Białoruś i Polska pragnie zachować cenne walory przyrodnicze i kulturowe dla przyszłych pokoleń. Zrównoważony rozwój, który jest na tym obszarze koniecznością nie wyklucza wykorzystania puszczy nie tylko do badań naukowych, ale też w celu turystyczno-wypoczynkowym. Z bogactwem flory (4500 gatunków) oraz fauny (ponad 10 000 gatunków) można zapoznać się w Kamieniukach zwiedzając muzeum przyrodnicze oraz spacerując wokół wolierów, gdzie z bliska jest okazja podziwiać „króla” Puszczy Białowieskiej - żubra.

Zakwaterowanie zapewniają dwa hotele w pobliżu i jeden w głębi lasu. Wiskula była rezydencją władz komunistycznych, tu 8 XII 1991 roku podpisano historyczne porozumienie o pokojowym rozwiązaniu Związku Sowieckiego. Po wytyczonych drogach można poruszać się rowerem.

BRZEŚĆ BRAMA DO EUROPY (Brama Polesia) Miasto obwodowe na Białorusi liczące ok. 300 tys. mieszkańców, ważny węzeł komunikacyjny, ośrodek naukowy, kulturalny i gospodarczy. Brześć leży u ujścia Muchawca do Bugu na jego prawym brzegu. Od 1566 roku stolica województwa brzesko-litewskiego, miejsce zawarcia unii prawosławia i katolicyzmu w 1596 r. Po upadku powstania listopadowego w 1831 roku car Mikołaj I podjął decyzję o budowie twierdzy na miejscu historycznego grodu. W zamyśle imperatora miał to być system fortyfikacji trzymający w ryzach podbitą Polskę. W czasie budowy cytadeli zniszczono dorobek wielu pokoleń. Nowy Brześć zlokalizowano 2 km na wschód od historycznego grodu. W połowie XIX wieku twierdza zajmowała obszar o powierzchni 4 km² i była jednym z najnowocześniejszych systemów umocnień fortyfikacyjnych Rosji. Wprowadzenie artylerii gwintowanej do uzbrojenia zmusiło władze do modernizacji twierdzy. Plan przebudowy opracował gen. inż. E. I. Tottleben. Aby zapobiec okrążeniu i zablokowaniu cytadeli rozpoczęto wznoszenie samodzielnych punktów oporu - fortów.

W Muzeum Obrony Twierdzy Brzeskiej otwartym w 1956 r. W 10 salach prezentowana jest ekspozycja prezentująca kolejne etapy historii cytadeli, od połowy lat 90-tych XX wieku kilka gablot poświęconych walce żołnierzy Wojska Polskiego walczących tu z Niemcami w dniu 14-17.IX.1939 r. W 1965 roku twierdzy został nadany tytuł „twierdza bohater”. W 1971 roku uroczyście otwarto Memorialny Kompleks „Twierdza Brzeska - bohater” obejmuje m.in. pomnik „Pragnienie”, „Główny Monument” z żelbetu o wysokości 31,5 m, obelisk w kształcie bagnetu o wysokości 100 m, trzy rzędy granitowych płyt kryjących prochy 962 poległych obrońców w 1941 roku (m.in. brat E. Szewarnadze),

plac ceremonialny ze stale płonącym zniczem. Na dziedzińcu cytadeli znajduje się duża cerkiew p.w. św. Mikołaja z 1860-79 r., w okresie międzywojennym przebudowana na kościół garnizonowy p.w. św. Kazimierza (były tam wtedy freski przedstawiające zwycięstwo Jana III Sobieskiego pod Wiedniem i zwycięstwo Marszałka Józefa Piłsudskiego nad Armią Czerwoną). Po zajęciu twierdzy przez wojska sowieckie świątynia służyła za klub oficerski. Od 1994 roku odbudowana na cerkiew prawosławną. Obok budynku koszar, tworzących zamknięty obwód długości 1,8 km z 4 barakami (dziś po zniszczeniach wojennych została połowa) mieszczących muzeum, znajdują się resztki Białego Pałacu. W tym właśnie budynku podpisano w 1918 roku pokój brzeski. Weześniej Białły Pałac - to klasztor bazylianów z 1629 r., przebudowany w XIX wieku na kasyno oficerskie.

Twierdza zajmowała cztery wyspy: Wyspa centralna otoczona przez Bug i ramiona Muchawca z cytadelą była otoczona przez wyspy: Północną z fortyfikacją Kobryńską, Szpitalną z fortyfikacją Wołyńską oraz Zachodnią (Lotnicza) z fortyfikacją Terespolską. Na wyspę przechodzi się przez Bramę Terespolską, zwana też Saperską przez most wiszący nad Bugiem (wówczas największy tego typu w Rosji). Tu akurat granica państwowa nie biegnie głównym nurtem rzeki, lecz wzdłuż dawnego kanału fortecznego. Przez neogotycką Bramę

Chełmską (Szpitalną) wiedzie droga do muzeum archeologicznego „Berestie” otwarte w 1982 r. w specjalnym pawilonie chroniącym fragmenty wykopalisk średniowiecznego grodziska i zamku z XIV w. Na wyspie mieści się m.in. kemping. Wychodzimy na zewnątrz Bramą Północną (Brzeska), po lewej stronie mijamy obelisk upamiętniający zwycięstwo Rosjan nad wojskami napoleońskimi 13.VII.1812 r. Przy ul. Bohaterów Obrony Brzeskiej Twierdzy znajduje się cmentarz garnizonowy, gdzie pochowani są żołnierze sowieccy, część polska była po 1945 r. zdewastowana, ostatnio staraniem Konsulatu Generalnego RP zrekonstruowana. W jednej z fos potajemnie pochowano w 1865 roku bohatera powstania styczniowego ks. Stanisława Brzóske. Na wprost cmentarza wiaduktem dla pieszych możemy przejść ponad torami linii Brześć-Moskwa na ul. Smirnowa. Po prawej garaże wzniesione na miejscu fortu Graf Berg. 700 metrów od torów skręcamy w lewo - przy ul. Kombinatowskaja po prawej stronie cmentarz żołnierzy Wojska Polskiego poległych na wojnie z Rosją w 1920 r. Kompletnie zdewastowaną nekropolię wojenną po 1945 roku udało się odnowić na początku lat 90-tych XX wieku dzięki wspólnej pracy działaczy Stowarzyszenia „Civitas Christiana” z Białej Podlaskiej oraz członków Związku Polaków na Białorusi i Fundacji Ochrony Zabytków z Warszawy.

W centrum przy ul. Lenina kościół katolicki p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, zbudowany w stylu klasycystycznym w 1856 r. Zamknięty przez władze komunistyczne w 1948 r., przebudowany na muzeum krajoznawcze w okresie 1950-57. Odzyskany przez wiernych w 1990 roku i gruntownie odremontowany. W świątyni znajduje się, pochodzący z drewnianego kościoła bernardynów z XVII wieku cudowny obraz MB Brzeskiej ukoronowany za zgodą Watykanu w 1996 roku przez kardynała K. Świątką. W kościele jest tablica poświęcona wojskom polskim obrońcom twierdzy brzeskiej we wrześniu 1939 r.

Cerkiew p.w.św. Symeona przy ul. Moskiewskiej z 1865 roku zbudowana w stylu rosyjsko-bizantyjskim. Cerkiew p.w.św. Mikołaja tzw. Bracka przy ul. Sowieckiej z 1905 r. Pomniki :

A. Mickiewicza przy ulicy jego imienia z 1965r., N.W.Gogola przy ulicy noszącej imię tego rosyjskiego pisarza, P.Klimiuka - kosmonauty oraz kilka obelisków związanych z II wojną światową. Z muzeów na uwagę zasługuje obok wspomnianej już twierdzy, Muzeum Krajoznawcze przy ul. K.Marksa oraz Muzeum Ocalałych Dziel przy ul. Lenina. Dla zmęczonych turystów możliwość odpoczynku nad brzegami Muchawca oraz w okolicznych lasach.

CZERNAWCZYCE, miejscowość położona przy trasie z Brześcia (12 km) do Puszczy Białowieskiej.

Kościół katolicki p.w. św. Trójcy jest wspaniałą pamiątką dawnych czasów. Świątynię gotycko-renesansową ufundował Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka” (1549-1616) po powrocie z pielgrzymki do Ziemi Świętej w 1585 r. Budowa trwała do 1595 roku, przebudowany w XVII w. Czynny nawet w okresie komunizmu kościół zachował się szczęśliwie bez większych zmian do dnia dzisiejszego.

Wewnątrz zwracają uwagę piękne

sklepienia żebrowe z renesansową sztukaterią oraz trzy cenne polichromowane rzeźby z XVIII w. Świątynia otoczona jest murem, w narożniku wznosi się na wysokim cokole trójkondygnacyjna dzwonnica.

Cerkiew p.w. Paraskewy Piatnicy została zbudowana z drewna w 1733 roku, po pożarze w 1986 odrestaurowana. Wewnątrz ikonostas z końca XIX w.

HERMIACZE, wieś położona nad rzeką Pulwa w sąsiedztwie Wołczyna. **Dwór późnoklasycyistyczny** z połowy XIX wieku został wzniesiony na wzgórzu nad Pulwą. Jest to budowla parterowa na planie prostokąta z czterokolumnowym portykiem i dwoma ryzalitami bocznymi. Pilastry i gzymsy oraz dekoracje stiukowe ozdabiają elewacje. Zachował się oryginalny układ wnętrza oraz XIX wieczne elementy wyposażenia: zdobione piece kaflowe i żeliwne schody wiodące na mansardę. Malowniczo położony dwór, otoczony

5 - hektarowym parkiem krajobrazowym, od 2000 roku jest restaurowany.

HRUSZOWA, miejscowość leży przy drodze Kobryń-Pińsk, znana jest z pobytu przez 52 lat Marii Rodziewiczówny (1864-1944) jednej z najpopularniejszych pisarek w historii polskiej literatury. Dwór za czasów sowieckich został spalony i rozebrany. Materiał wykorzystano do wzniesienia dwóch budynków. Jedynym „autentycznym” świadkiem dawnej świetności dworu jest potężny dąb zwany przez pisarkę „**Dewajtis**”, - (tytuł jednej z jej najpopularniejszych powieści). Obok tablica pamiątkowa z 1994 roku. Na cmentarzu groby rodziców i siostry pisarki.

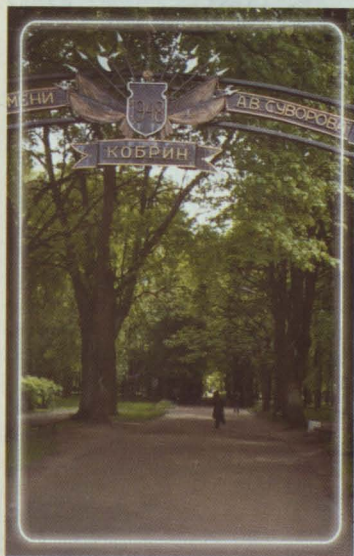
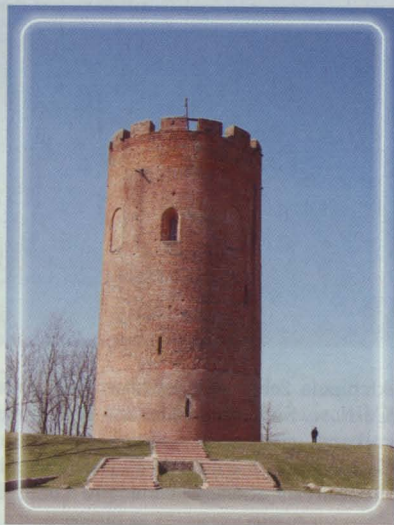
KAMIENTIEC, miasto nad rzeką Leśna, łączące ok. 10 tys. mieszkańców i położone 40 km od Brześcia na północ. Dobra baza wypadowa dla wycieczek do Puszczy Białowieskiej.

Stary gród ruski założony w 1276 roku przez księcia Włodzimierza Wasilkowicza. Z jego rozkazu wybudowano Białą Wieżę o charakterze obronnym. Gród należący do księstwa wołyńskiego został w 1366 roku opanowany przez Litwinów. W 1503 roku uzyskał prawa miejskie. Do 1940 roku znany pod nazwą Kamieniec Litewski.

Biała Wieża jeden z najciekawszych zabytków ziemi brzeskiej. Sięgająca niegdyś pod Kamieniec Puszcza Białowieska o tej wieży przyjęła swą nazwę. Obronna wieża została zbudowana w latach 1276-1288 przez budowniczego Aleksego. Wieża jest budowlą wzniesioną z czerwonej cegły na planie koła o średnicy 13,5 m, o grubości ścian 2,5 m i wysokości 30 m. Wieńczy ją masywny krenelaż, a ściany przebite są strzelnicami. Wieża stoi nad rzeką Leśna na wzgórzu, na którym istniał niegdyś obronny gród, zniszczona, została w 1903 roku zrekonstruowana. Podczas prac restauracyjnych wokół wieży usypano okrągły wał umocniony kamieniami. Od 1960 roku założono tu muzeum krajoznawcze.

Cerkiew p.w. św. Siemiona zbudowana na wzgórzu w 1914 r.

Pomnik założyciela miasta na skraju rynku.

KOBRYŃ, miasto rejonowe liczące ok. 50 tys. mieszkańców nad Muchawcem oraz Kanałem Dniepr-Bug. Przez Kobryń przechodzi linia kolejowa Brześć-Pińsk oraz droga do Mińska, Pińska, Małoryty i Kamieńca.

Kościół katolicki p.w. Wniebowzięcia NMP z 1846 r., w 1962 zamknięty i zdewastowany, odzyskany przez wiernych w 1989 i rekonsekrowany 24 XII 1990 r. Wewnątrz tablica poświęcona m.in. R. Trauguttowi. Przed kościołem odnowiony pomnik i cmentarz żołnierzy polskich poległych w latach 1914-1920. Drewniana **cerkiew p.w. św. Piotra i Pawła** z początku XX w., obok na cmentarzu nagrobek rodzinny Mickiewiczów, gdzie pochowany jest brat poety- Aleksander zmarły w 1871 roku oraz kwatera 42 żołnierzy polskich poległych 15-17 IX 1920 roku w walkach z bolszewikami pod Berezą Kartuską.

Synagoga z XIX wieku, po 1945 roku użytkowana przez różne zakłady przemysłowe **Monaster Spaski** po 1596 roku klasztor bazylianów, tu odbył się synod biskupów unickich w 1636 r., po likwidacji unii w 1839 roku mieściło się tu prawosławne seminarium.

Do dziś zachował się główny korpus z XVI w., przebudowany w XVII i XVIII w. W okresie międzywojennym był tu sąd, obecnie siedziba milicji.

Sobór prawosławny p.w. św. Aleksandra Newskiego z 1864 - 68 r., fundusze na budowę tej świątyni pochodziły z konfiskaty majątków uczestników powstania styczniowego.

Cerkiew p.w. św. Mikołaja zbudowana z drewna w połowie XVIII wieku dla unitów, po 1839 roku w rękach prawosławnych.

Muzeum Historii Wojskowości im. A. Suworowa znajduje się w dworku z końca XVIII wieku zwanego Domem Suworowa. W 1860 w dworku mieszkał

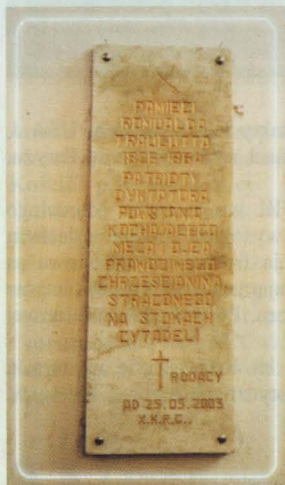
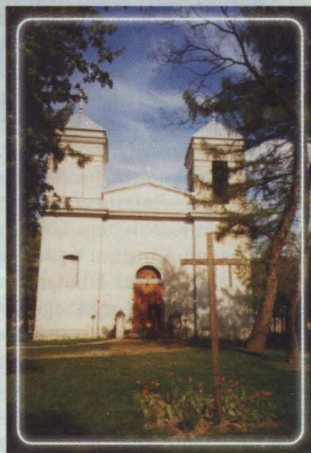
R. Traugutt. Po bokach ganku dwie armaty z 1812 r., a przed gmachem popiersia generała z 1848 r., w Polsce kojarzonego z rzezią Pragi w 1794 r. W Kobryniu Suworow ma jeszcze dwa pomniki.

Muzeum społeczne

Marii Rodziewiczówny w szkole nr 7 przy ul. Dzierżyńskiego 55.

Pomnik Zwycięstwa z 1912 roku wystawiony w setną rocznicę zwycięskiej bitwy Rosjan nad wojskami napoleońskimi. W okresie międzywojennym na cokole stało popiersie T. Kościuszki (obecnie przeniesione do Siechnowicz Małych).

Park dworski, od 1948 miejski im A. Suworowa na terenie dawnej Guberni. Około 1860 roku majątek kupił młodszy brat Adama Mickiewicza- Aleksander, który mieszkał tu do śmierci.

SIECHNOWICZE. Wielkie i Małe Siechnowicze przez kilka stuleci należały do Kościuszków. Obie miejscowości położone są 5 km na północ od Żabinki i związane są z bohaterem Polski i USA

Tadeuszem Kościuszką (1746-1817), który urodził się na Białorusi w Mereczowszczyźnie. W Siechowiczach mieszkał z matką w 1764 roku, w następnym roku wyjechał do Warszawy i rozpoczął naukę w Korpusie Kadetów. Wrócił tu po udziale w wojnie o wolność Stanów Zjednoczonych w 1783 roku i gospodarował do 1790 r. Z założenia dworskiego pozostał jedynie fragment parku z **aleją lipową**. W 1988 roku przed szkołą ustawiono

pomnik Naczelnika wg. projektu B. Świtycz-Widackiej. Wcześniej popiersie T. Kościuszki stało w Kobryniu i w 1939 roku zostało usunięte przez Sowietów. Cenną pamiątką po родzie jest drewniana **cerkiew p.w. św. Mikołaja** z 1727 roku ufundowana przez Pawła Kościuszkę dla unitów. Po likwidacji kościoła unickiego przez Rosję w 1839 roku świątynię zajęli prawosławni.

SKOKI, miejscowość położona nad rzeką Leśną, dziś na przedmieściach Brześcia, znane jako miejsce urodzenia Juliana Ursyn Niemcewicza (1757-1841). Pisarz, publicysta, działacz Stronnictwa Patriotycznego, współtwórca Konstytucji 3 Maja, po ukończeniu Korpusu Kadetów w Warszawie został adiutantem gen. Adama Czartoryskiego w 1777 r. Podczas Insurekcji Kościuszkowskiej był adiutantem Naczelnika. W 1796 roku

wyjechał z Kościuszką do Ameryki, gdzie utrzymywał kontakty z prezydentem USA J. Waszyngtonem. Brał udział w powstaniu listopadowym. Zmarł na emigracji w Paryżu, wspomagając przed swą śmiercią Adama Mickiewicza.

Barokowy **pałac** został zbudowany w latach 70-tych XVIII wieku przez Marcelego Niemcewicza, ojca poety. Piętrowy budynek jest nakryty wysokim łamanym dachem polskim. Do boku pałacu przylegają dwa alkierze. Elewacja frontowa i ogrodowa są zaakcentowane niskimi portykami o dwóch filarach dźwigających balkony. W ścianie frontowej tablica w języku rosyjskim ku czci J.U.Niemcewicza. Po wybudowaniu nowej szkoły obok, pałac jest opuszczony i wewnątrz zdewastowany.

Park krajobrazowy w stylu francuskim o powierzchni 5 ha rozciąga się na terasie zalewowej rzeki Leśna. W parku rosną liczne gatunki egzotycznych drzew i krzewów. Miejsce dawnego dworskiego hipodromu zajęło szkolne boisko.

SZOSTAKOWO, miejscowość położona 10 km na wschód od Wysokiego znana jako miejsce urodzenia bohatera powstania styczniowego Romualda Traugutta (1826-1864). Służył w wojsku carskim, w 1862 roku zwolniony do rezerwy osiadł w majątku Ostrów (przy trasie Kobryń-Małoryta, w 2003 roku odsłonięto tu pomnik).

Na miejscu rodzinnego dworu, zniszczonego w 1951, znajduje się duży głaz pamiątkowy z odnowioną tablicą w 2003 r. Obok resztki parku, po drugiej stronie drogi zalew na rzece, dobre miejsce do wypoczynku. Wieś - ulicówka z układem przestrzennym z przełomu XIX i XX w.

WOŁCZYN, miejscowość nad rzeką Pulwą, ok. 30 km na północny zachód od Brześcia.

W XVI wieku właściciele dóbr, rodzina Sołtanów funduje tu cerkiew. W XVII wieku Gosiewscy zbudowali w Wołczynie drewniany kościół katolicki. W XVIII wieku córka ks. Kazimierza Czar-toryskiego Konstancja otrzymała tę dobrą w posagu wychodząc za kasztelana krakowskiego Stanisława Ponia-towskiego. W 1732 roku urodził się im syn Stanisław Antoni, ostatni król Rzecz-pospolitej, który podczas koronacji w 1764 roku w Warszawie zmienił imię

Antoni na August. Ojciec przyszłego króla okazał się znakomitym gospodarzem i to on był właściwym twórcą rezydencji oraz fundatorem nowego kościoła.

Kościół p.w. św. Trójcy to jedyna i smutna ruina wspaniałej przeszłości Wołczyna. Wzniesiony w stylu barokowym w okresie 1729 - 1733. W 1866 roku zamieniony na cerkiew prawosławną, w 1918 zwrócony katolikom. Po II wojnie światowej zamieniony na magazyn nawozów sztucznych został zrujnowany. W 1938 roku w krypcie kościoła złożono przywiezioną z Petersburga trumnę zmarłego w 1798 r. króla. W 1989 roku ekshumowano szczątki króla i w 1995 r. pochowano je w krypcie katedry św. Jana w Warszawie.

Cmentarz za wsią z XIX wieczną kaplicą prawosławną, w jej pobliżu zachowały się groby Narbutów, właścicieli Wołczyna w drugiej połowie XIX w.

Kapliczka ceglana z 1791 roku.

WYSOKIE, miasto liczące ok. 5 tys. mieszkańców leżące nad rzeką Pulwą. **Zespół pałacowy** został wybudowany niedaleko zamku w latach 1816-1820. Klasycystyczna rezydencja składała się z parterowego pałacu, dwóch oficyn oraz zabudowań gospodarczych. Całość otaczał obszerny park połączony z parkiem zamkowym w 1895 roku i prze-komponowany w harmonijną całość przez znanego architekta zieleni Waleriana Kronenberga. Zespół pałacowo-parkowy dość dobrze zachowany psuje współczesny budynek szkolny naruszający zabytkową kompozycję. Na teren rezydencji wiedzie empirowa brama. Pałac jest obecnie remontowany. Park krajobrazowy o powierzchni ponad 14 ha, był uważany za jeden z najpiękniejszych na dawnych ziemiach Rzeczypospolitej.

Kościół katolicki p.w. św. Trójcy z 1608 roku wybudowany w stylu barokowym. W 1940 r. władze komunistyczne rozgabiły jego wyposażenie, a potem przebudowały historyczną świątynię na halę sportową. Zwrócony wiernym w 1990 i po remoncie rekonsekrowany przez kard. K. Świątką.

Barokowa kaplica św. Barbary z 1772 roku znajduje się niedaleko kościoła, po 1945 r. zlokalizowano w niej magazyn. W latach 90-tych XX wieku odrestaurowana.

Cerkiew p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego zbudowana została w stylu rosyjsko-bizantyjskim w 1869 r.

Szanowni Państwo,

Turystyka staje się coraz bardziej istotnym czynnikiem decydującym o rozwoju społeczno-gospodarczym regionów przygranicznych. Decyduje o tym kilka elementów, które poprzez swoje oddziaływanie wpływają na atrakcyjność turystyczną danego obszaru. Koniecznym uzupełnieniem podstawowych walorów turystycznych jest profesjonalna promocja przyczyniająca się do poprawy wizerunku regionu, także w skali międzynarodowej.

W kształtowaniu wszystkich tych czynników niebagatelną rolę odgrywa aktywność lokalnych społeczności. Niniejsza publikacja jest znakomitym przykładem tego typu inicjatywy mającej na celu poprawę wizerunku Północnej części Euroregionu Bug.

Przewodnik zawiera interesujące informacje o północnej części województwa lubelskiego oraz regionu brzeskiego na Białorusi.

Jestem przekonany, że stanie się on dla Państwa cennym źródłem informacji o walorach turystyczno- krajobrazowych regionu oraz narzędziem pomocnym przy planowaniu turystycznych wyjazdów i wędrowek.

Publikacja powstała dzięki inicjatywie Białskopodlaskiego Stowarzyszenia Rozwoju Regionalnego w ramach projektu

„Poprawa dostępu do walorów turystycznych północnej części Euroregionu Bug”.

Przedsięwzięcie to zasługuje na uznanie, gdyż jest jednym z pierwszych projektów współpracy transgranicznej w dziedzinie turystyki realizowanym przy wsparciu środków Unii Europejskiej na obszarze północnej części Euroregionu Bug.

Życzę Państwu przyjemnej lektury
i zapraszam do wędrowek po naszym regionie.

Andrzej Czapski

Prezydent Miasta Biała Podlaska

Miejska Biblioteka Publiczna
Biała Podlaska

5 117906000005

BIAŁA PODLASKA a district town, inhabited by 60 thousand people, is situated on the banks of the Krzna river, along the international road route E-30 and a railway line joining Western Europe with Russia. It is the most important economic, cultural and educational centre of Southern Podlasie. About 8 thousand students can choose to be educated in several colleges, that is in Physical Education Department offering an excellent sport facilities, PWSZ (State Professional College), branch college of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. The town has preserved its original urban layout with a quadrilateral market square and a net of streets running from each of its corners. Numerous tenement houses were built of bricks, taken from a demolished castle, in the second half of the 19th century. The inn complex from the 18th century, known as the Radziwiłł Inn, is the most interesting building in the northern frontage (12 Wolności Square).

The palace complex is situated to the north of the market square. It is surrounded by earth ramparts and moats planned according to the swampy valley of the Krzna river. The entrance to the castle was guarded by a drawbridge. The entrance gate and a quarter-circular neck gate with a tower lead to the castle courtyard. A magnificent palace with side annexes was situated in the back, closing the whole of the complex in a form of a horseshoe. Unfortunately, this late Renaissance palace, erected in 1622 according to a design of Paweł Negroni from Lublin, has not been preserved. The following castle buildings have been preserved: a baroque entrance gate from the first half of the 18th century, richly ornamented with architectural and sculptural elements; a gate tower, early baroque six-storey building with a dome and a lantern; and a quarter-circular gallery, which joins the two buildings. At present, the Museum of Southern Podlasie is located here. The museum exhibits a collection entitled "Horses as Presented in the Polish Art," a rich collection of icons, numismatics, and folk art. The Regional Culture Centre, the School of Music and the Public Library are located in the annexes. The chapel of St. Józefat from the 17th century has been preserved in its original shape. The relics of Józefat Kuncewicz were kept here, during World War I they were sent to Vienna, at present, they are

kept in St. Paul's basilica in Rome. Next to the chapel, the tower of former gallery is situated. Its second storey, arched with a dome and a lantern, is ornamented with graphite plant motifs and four medallions presenting the Radziwiłł coats of arms. The building of the former Biała Academy, today's J. I. Kraszewski secondary school, comes from the 17th century. Originally a hospital, the building was reconstructed several times, the last time in the 19th century. The school was founded in 1628 by the Reverend Krzysztof Ciborowicz Wilski foundation. In 1633, the Krakow Academy took

charge of the school and made it an important cultural and educational centre of the eastern Polish Republic ("The Athens of Podlasie"). In 1777, the Committee of National Education gave the school under the control of the Vilna Academy. After the partition of Poland, in 1919, J. I. Kraszewski state grammar school was founded, today's secondary school. Many well-known people graduated from the school during the years of its existence. During the years 1822-1826, Józef Ignacy Kraszewski was studying here. Staying in Biała, learning from demanding professors, reading old yet fascinating books taken from the school's attic, visiting the mysterious ruins of the Radziwiłł palace surrounded by old trees, all of these made a strong impression on him and influenced the future writer's works.

Apart from Kraszewski, the following people studied in the Biała Academy: Jan Gawiński, a poet, Franciszek and Władysław Wężyk, men of letters, Julian Bartoszewicz, a historian, Roman Zmorski, an ethnographer and a poet, the Reverend Stanisław Brzóska and Roman Rogiński, members of the January rebellion, Kazimierz Bartoszewicz, the author of "Old-time Biała in Podlasie" a memoir. The bust of Kraszewski, designed by T. Rygiel, is made by J. Chmielinski, a bronze cast being made in the Łopiński brothers factory from Warsaw. The monument from 1928 was erected on the 300th anniversary of the Biała Academy foundation. Ludwik Bittner, a commander of the 34th infantry regiment, stationed in Biała, a commander of Podlaska Division of Home Army during the World War II, initiated the erection and partly designed the monument.

St. Anna's church, originally a wooden building erected in 1525, burnt down soon after. In 1572, the Arians erected a Protestant church, yet, in 1595, Mikołaj Krzysztof Radziwiłł "Sierotka," a Catholic enthusiast, adapted the building to a church. A builder, Andrys, added a semi-circular presbytery with vestries on both sides. The interior of the temple was enriched with a choir. Reconstruction finished in 1603 with a consecration of the temple. In 1625, the chapel of the Holy Virgin of Rosary

was built on the southern side of the church. During the rule of Katarzyna Radziwiłł nee Sobieska, the parish church and its façade were reshaped in a baroque style. Katarzyna Radziwiłł put a sign of the Crescent under the Cross to celebrate her brother's, king Jan III's, victory in Vienna. At the beginning of the 18th century, prince Karol Stanisław Radziwiłł and his wife, Anna nee Sanguszko, founded a family chapel of St. Jan Kanty. This baroque chapel was erected on the northern side, which gave the temple the shape of a Latin cross. Rich baroque stucco work of the chapel was ornamented with paintings on the plafond. The paintings depict the life of Mikołaj Krzysztof Radziwiłł, the founder of the church, known for his pilgrimage to the Holy Land. Outside and inside the temple, numerous plaques can be found, among others, a plaque commemorating father Honorat Koźmiński, a Capuchin born in Biała, canonized by John Paul II in 1988, and a plaque commemorating Zofia Tajber, the founder of the Order of the Sisters of the Holy Soul of Jesus Christ. A presbytery from the 18th century and an organist's dwelling from 1820. A monument of St. Michael, the town's patron, made by Tadeusz Ulatowski in the 1970s, situated in the church yard. Biała was given its heraldic arms in the 17th century by Michał Kazimierz Radziwiłł.

St. Antony's church, a baroque building, and the Reformati monastery, founded by Michał Kazimierz Radziwiłł and his wife Katarzyna, were built during the years 1671-1688 according to a design of August Locci. It is a typically unpretentious monastic complex. The church lost its original ornaments after it was transformed into an Orthodox church in 1875. The age of the complex can be detected only by the coats of arms of the founders, Trąba and Janin, painted in the stucco frames on the vault. The monastery, built of bricks, comes from the beginning of the 18th century. The Fathers of the Reformati Order inhabited the monastery until 1867, from 1919 to 1995, it was a seat of

At present, the Capuchin Fathers manage the building. In 1919, the authorities of independent Poland gave the church back to the Catholic. In the mid-war period, the church functioned as a garrison and school church. St. Cross military parish was then established. Today, the Capuchin Fathers minister to the parish. In 1990, on the wall of the gate, "Soldiers' Epitaphs of Podlasie" were created, commemorating soldiers of Podlasie, partisans, and people repressed by the Stalin's regime. The church of the Nativity of the Holy Virgin, late-baroque church and monastic complex, was built in 1740-1747 as a foundation of Anna Radziwiłł nee Sanguszko and her son, Michał Kazimierz "Rybeńko." Paweł Fontana is believed to be its designer. The structure was erected for the Basilian order, on account of the growing cult of Józefat Kuncewicz. At the beginning of the 18th century, the martyr's relics were brought to Biała by the Reverend Karol Stanisław Radziwiłł, the great protector of the Uniates in Podlasie. The temple

from Biała is the first Basilian building conforming strictly to the directions of the synod of Zamość of 1720. The main principle in building Uniate churches was to use Latin forms. The relics of blessed Józefat, formerly kept in Radziwiłł castle chapel, were transported with due ceremony to the new church in 1765. In 1875, the Russians, who abolished the union, bricked up the coffin with the saint's body in the temple's basement and exported Józef Simmler's painting "The Martyrdom of St. Józefat" to Moscow to the Rumiancew Museum. The painting was brought back in 1927 as a resolution of the Russian treaty. In 1919, the temple was once more transformed into a Catholic church. In 1924, Adolf Szyszko, an architect, removed the Uniate elements such as onion-shaped domes on towers. During the last conservation of the church in 1985-1986, the towers' domes and the temple were covered with sheet copper. This homogeneous complex is of high artistic value. The monastery, built of bricks in 1742-1745 for the Basilian Fathers, in 1864 tsar's authorities abolished the order. St. Karol Boremeusz's hospital complex from 1716, surrounded by a park with monumental durmast, the remnants of the hospital cemetery, on the side of Artyleryjska street. St. Cyryl and Metody's Orthodox church, built in 1988 on the 1000th anniversary of Russia's christening, all around the church, a cemetery from the 19th century is located, formerly Uniate, today, Russian Orthodox with a chapel from the end of the 18th century. "Pod Wieszczami" tenement house, built at the turn of the 19th century, in 8 Narutowicza street, with busts of A. Mickiewicz and J. Słowacki.

A monument commemorating the January rebellion in Białka, today within the town's boundaries.

A monument of the 34th infantry regiment in Warszawska Street, commemorating the soldiers of the Polish Army who died in 1920.

The Monument of Independence in Wolności Square, next to the place of national commemoration a plaque commemorating Poles executed by the Germans in 1943.

A monument of Primate Cardinal S. Wyszyński, a sculpture made by J. Spisacki, in front of the Sanctuary of Charity.

A Catholic cemetery in Janowska street from 1793, with St. Roch's chapel from 1830 and numerous soldiers' graves from 1919, 1920, 1939-1945.

A Jewish cemetery in Nowa street, a monument commemorating the Jews from Biała killed by the Germans during World War II.

War cemetery from 1943 in Łukaszyńska street, of Italian prisoners of war executed by the Germans.

War cemetery from 1941-1942 in Przemysłowa street, of Soviet prisoners of war executed by the Germans.

War cemetery from 1915 in Pokoju street with German graves from World War I and II.

CIELEŚNICA a large village in Rokitno civil parish, beautifully situated among morainal hills along Janów Podlaski - Terespol route. In the mid-war period, baron Stanisław Różyńska-Rosenwerth owned Cieleśnica. He modernized the estate (2000 ha of land and woods) building steam-mill, small power-station, clearing fish ponds. The baron was the main shareholder in the Podlaska Aircraft Factory.

A classicistic palace, built after the September rebellion (1832-1835), designed by A. Serwiński, its contemporary owner, deserves special notice. Ruined during World War I, the building was reconstructed by Kazimierz Skórewicz (1921-1928), known as a designer of Piłsudski's manor in Sulejów. A hothouse from the first half of the 19th century is situated in an English-fashioned park. A monument commemorating Soviet airmen shot by the Germans on the 22nd of June, 1941.

War cemetery from World War I in Zaczopki, a nearby village.

GNOJNO charmingly situated village on the Bug river in Konstantynów civil parish, vis-à-vis Niemirów. A beautiful view of a central part of the Landscape Park can be admired from a 30 m high slope.

Small St. Barbara's Uniate church from the beginning of the 18th century was moved to the Russian Orthodox cemetery in 1875. On the site, the Russians built a new brick Byzantine church. The Russian Orthodox parish functioned until World War II (in the mid-war period as one of the four in Biała district). In 1946, St. Antony Padewski's Catholic parish was established.

JABŁECZNA a village on the slope of the wide valley of the Bug river, along Terespol - Włodawa route in Sławatycze civil parish. The Russian Orthodox monastery in Jabłeczna is beautifully situated in the midst of the river's ravines, meadows and tens of monumental oak trees. According to the legend, the monastery was erected in the same place where local fishermen found St. Onufry's icon. The saint appeared before the fishermen and made a prophecy: "In this place my name shall be praised." Until the 1880s the monastery was situated on the right bank of the Bug river, it was the river's training that changed the location of the temple.

After 1596, the monks from Jabłeczna did not join, as the only monastery in Southern Podlasie, the Brest Union, changing Episcopal sovereignty several times, instead. After 1875, when the only Uniate diocese in the Polish Kingdom was abolished, the monastery was the centre of the Russian Orthodox Church in Podlasie and Chełmszczyzna. Tsar's authorities used it as a tool to

convert the Uniates inhabiting these lands. After Stalin's death in 1953, St. Onufry's and Boburodzica's icons were brought back to the monastery. During the years 1974-1992, Russian Orthodox Theological Seminary was located in the monastery. For several decades, it was the only monastery in Poland. At present, monasteries in Supraśl and Ujowice near Przemyśl are also working.

Numerous pilgrimages visit the monastery on the day of St. Onufry, its patron, that is on the 25th of June (more significant being only the monastery in Grabarka). Big celebrations take place also on the day of the Holy Ghost and the Passing of the Holy Virgin, on the 28th of August. Together with Uniate Kostomłoty and the sanctuary in Kodeń, Jabłeczna is a place of ecumenical meetings.

St. Onufry's Russian Orthodox church from 1838-1940, a classicistic building planned according to the Greek cross, is the most valuable structure in the whole monastic complex. Icons of the temple's patron (cypress board, 15th century) and a magnificent icon of Bogurodzica in silver dress are the most valuable paintings of iconostas. The two icons were stolen in 1990, but they were regained in 1994.

A gate belfry from the 19th century, a house built of thick wooden beams from the beginning of the 20th century, in a Russian style (today's pilgrim's house), a monument of the tragic Brest Union, monastic buildings with chapels for the winter period. Two chapels, built in 1905-1908, complete the structure of the complex. The chapel of the Passing of the Holy Virgin is situated vis-à-vis the gate and the chapel of the Holy Ghost on the riverside. The whole complex, surrounded by the natural environment of the Bug's valley, is an ideal place for religious meditation.

A wooden parish church of the Transfiguration, situated in the village, used to be a Uniate church, founded in 1750 by Hieronim Florian Radziwiłł. Two wind-mills from 1889 and 1926.

JANÓW PODLASKI a village of a town settlement character, former town, a seat of civil parish office and a service centre for nearby villages (secondary school, Elementary Technical School, health service).

Janów is situated on the Krzywula river with a storage reservoir and on the Czyżówka river where it discharges to the vast valley of the Bug river.

The earliest reference to Janów comes from 1423, the year when prince Witold granted the village of Porchów to the cathedral church of Łuck. In 1465, Porchów was given civic rights of Chelm district. The name of Porchów was changed into Janów Biskupi after the name of bishop Jan Łosowicz and it gained the coat of arms presenting a host and a chalice. Bishop Adam Naruszewicz used to live in the eastern annexe of the palace from the year 1788 till his death in 1796. His name is connected with another monument of architecture, that is a grotto built in 1790 at the end of a lime-tree alley. It is built of erratic stones and takes a shape of a cylinder with a dome. It is said that Adam Naruszewicz used to write the theses of the Constitution of the 3rd of May here. This renowned poet and historiographer was buried in the Holy Trinity vault.

There is a monument of Naruszewicz in the temple. It was made of white marble by T. O. Sosnowski in Rome (1861). The baroque building of the Holy Trinity church from 1714-1735, in 1741 turned into a collegiate church (a cathedral in the years 1818-1867 and 1918-1924), and a belfry from 1745 have been preserved in almost original forms. The church has a two-tower façade and a three-aisled interior.

The rich interior decorations deserve special notice, among others, twelve octagonal canvas of F. Smuglewicz's school and the painting of "The Holy Trinity" situated in the high altar. Under the presbytery, vaults containing the ashes of four bishops can be found. Wooden floor built from oak beams – the only of the kind in Podlasie. Inside, in the side altar, St. Wiktor's relics brought from Rome in 1858. Next to the collegiate church, the buildings of former theological seminar (1685-1939), at present, used for educational purposes. The post-Dominican church of St. John the Baptist complex, built in place of a temple founded by bishop Jan Łosowicz in 1465, which burned down in 1667. Today's church was erected in a classicistic style in 1790-1801, in 1874 transformed into a Russian Orthodox church, after 1918, when Poland regained independence, renovated and turned over to the Roman Catholic parish as a succursal church.

The market square (sized 150x175m) is situated between the two churches, it is a centre of quite a regular net of streets and houses. Some old buildings has remained, including the Ryt's house from 1793, renovated in 1990 owing to the efforts of the painter Maciej Falkiewicz and intended for the Author's Gallery and the House of Artistic Work. In the middle of the market square, covered market from the mid-war period as well as the monuments of marshal J. Piłsudski and the Polish Military Organisation, destroyed during World War II, reconstructed in 1995 owing to the efforts of Janów inhabitants. Next to it, the monument commemorating the victims of the German occupation.

The classicistic stables complex with a neo-Gothic clock tower from the middle of the 19th century deserves special notice. It was built according to Henryk Markoni's project, in nearby Wygoda, where, from 1817, the renown stud farm has been located. The stud farm is worldwide famous for successful breeding of thoroughbred Arabs.

During the years 1893-1899, the painter Czesław Tański, the forerunner of Polish aviation, was staying in Janów. He tested his aeroplanes on the nearby hills.

KODEŃ a civil parish village, on the terrace of the Bug river, where the Kałamarka river, flowing through the village, discharges to the Bug. Famous pilgrimages' centre along Terespol Włodawa route. Civic rights in the years 1511-1869.

Mikołaj Sapieha (1581 -1644), a devout Catholic nicknamed "Pius," in 1629, ordered Jan Cangerle, a builder from Lublin, to erect a church in the fashion of St. Peter's basilica in Rome. The painting of the Holy Virgin of Guadalupe was brought to the church. It is said that the painting had been stolen from pope's, Urban VIII's, private chapel. The painting was worshipped eagerly by the inhabitants of Podlasie, Chełm and Belt lands, by pilgrims from Wołyń and Żmudz. In 1723, the painting of the Holy Virgin was crowned with the pope's concord, as the third in Polish Republic, after Jasna Góra and Troki. The history of the miraculous painting was described in Zofia Kossak Szczucka's novel "The Blessed Sin."

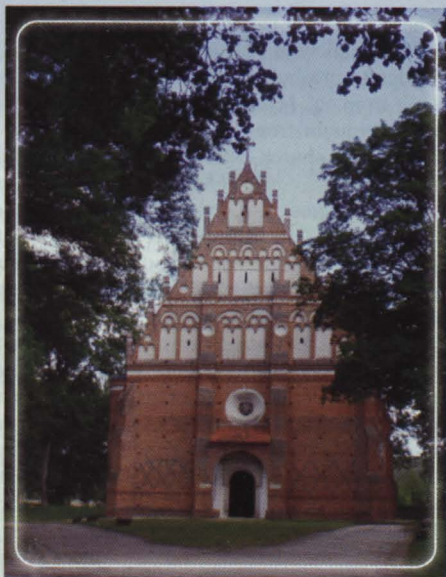
In 1875, the Uniates and the Catholic began to be persecuted in Kodeń, just like in the entire region of Podlasie. St. Anna's church was transformed into an Orthodox church and the painting was exported to Częstochowa.

The painting was brought back in 1927, to independent Poland, and the Oblate Fathers have been taking care of it since. St. Anna's church, built in a Renaissance style in 1629-1636, developed in 1709 in a baroque style, is one of the most valuable sacral monuments in Podlasie. In 1973, the temple was given a title of a small basilica. One-aisled, with two chapels, a tower, and an oval dome. Inside a rich interior ornaments of Renaissance stucco. The painting of Madonna de Guadeloupe, sized 128x223cm, is situated in the high altar. Cardinal S. Wyszyński, cardinal J. Glemp, cardinal A. S. Sapiecha and cardinal Karol Wojtyła (John Paul II) in 1969 and 1977, prayed before the painting of the Holy Virgin of Kodeń, the Queen of Podlasie.

The Pilgrim's House and the Mission Museum of Ornithology, enriched lately by a historical exhibition concerning the sanctuary, are located in the monastery and the temple.

The Calvary is situated between The Kałamarka and the Bug rivers, the wooden sculptures presenting the Way of the Cross were made by T. Niewiadomski (1966-1969). The castle Orthodox church, today's church of the Holy Ghost, built in a Gothic style, with a Renaissance portal, in 1530-1540, is a very valuable monument of architecture. Inside, the tombstone of Jan (Iwan) Sapieha from 1520 can be found.

A field altar from the 16th century is situated in the castle's cellar.

An arsenal from the 16th and 17th centuries, developed in the 19th century, used as a pilgrim's chapel.

A palace from the 18th century, situated in the park in the northern part of Kodeń, rebuilt and used as the Brother Albert's hostel.

A brick house, formerly belonging to the Jesuits, from the 18th century, in the middle of the village.

A brick belfry of former Uniate church from the 17th century, next to it, a Russian Orthodox church.

St. Wawrzyniec's cemetery chapel, built of bricks at the turn of the 18th century, in the shape of a rotunda, nearby, several interesting tombstones of the gentry and the graves of the insurgents of the January rebellion of 1863.

KOSTOMŁOTY a village on the Bug river along Terespol Włodawa route. The wooden Uniate church of St. Nikita from the first half of the 17th century, is the most valuable monument of architecture here. After the union was abolished in 1875, the church was turned into a Russian Orthodox temple, and in 1927, it was once again established as a Catholic church of Byzantine-Slavic denomination.

The migrations that took place after the war initiated the decline of the neo-Uniate movement but Kostomłoty survived as the only neo-Uniate parish in Poland.

The two-rowed iconostas with St. Nikita's icon from 1631 is the most valuable element of the church's decorations. The figure of the saint, the church's patron, is presented among fourteen scenes of his life. Reverend archimandrite Roman Piętka of the Marian order has been the parish-priest in Kostomłoty since 1969. He created the Ecumenical Centre in Kostomłoty. The most important events in the parish's history: in 1974 cardinal Stefan Wyszyński visited the parish, the celebrations on the 1000th anniversary of Russia christening in 1988 and on the 400th anniversary of the Brest union in 1996. The relics of the blessed martyrs of Pratulin are kept in the temple.

KRZYCZEW a village in Kostomłoty civil parish, beautifully situated on the terrace of the Bug river. The tourist route "Bużny Most" goes along the village. The route, signed with a symbol of a green willow leaf in the white background, starts in Łęgi and Krzyczew and finishes in Neple.

The wooden filial church of St. Jerzy is a former Uniate church of St. Demetriusz the Martyr from 1683. When the Chełm diocese was abolished, the church was made a Russian Orthodox temple. In 1919, it was made the branch of the Roman Catholic parish in Malowa Góra, and since 1920, it has belonged to the Neple parish. Next to the church, the tombstone of Marianna Bogusławska from 1832.

The brick mansion built in place of the old one by colonel Wojciech Bogusławski. The building made of bricks, rectangular, with an east-facing façade. Next to the mansion, a brick annexe from the first half of the 19th century, a former kitchen. During the occupation of Poland, the mansion was taken over by the Germans, and by the Frontier Guards after the war. Since 1990s, the mansion has been renovated with

private money. The complex is surrounded by a beautiful park with old larches, lime, maple, and oak trees.

Along Janów Terespol road, a wind-mill from 1921, and to the south, in the woods, two tumuli traditionally known as "Swedish earthwork."

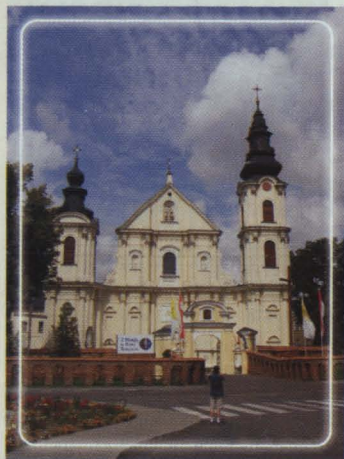

LEBIEDZIEW a village in Terespol civil parish, along the road to Włodawa, former Tatar yeomen's settlement. In 1679, king Jan Sobieski III granted the lands of Lebiedziew and Małaszewicze colonel Samuel Murza-Korycki and the thirty of his soldiers for their overdue pay. In the 19th century Podlasie was inhabited by forty Tatar families, nine of them in Lebiedziew: the Abrachamowicz family, the Baranowski family, the Buczak family, the Juszczyński family, the Milkowski family, the Bohdanowicz family, the Ulan family, the Assamowicz family, and the Szulewicz family.

Most of these surnames can be found in the Tatar cemetery in Zastawek, which at the beginning of the 19th century, named Ułanowszczyzna, was a part of Lebiedziew. Two forts of infantry from the beginning of the 20th century, situated 8 km from the Brest citadel. At present, they are used for storage and pickling cucumbers, which Terespol is famous for (the barrels are sunk in the moat).

LEŚNA PODLASKA civil parish village on the Klukówka river, surrounded by the woods, 15 km to the north-west from Biała Podlaska, famous pilgrimage destination place. The history of Leśna parish, established in 1695, is connected with the revelation of the painting of the Holy Virgin. On the 26th of September 1683, a picture of the

Holy Virgin, engraved in a stone circle appeared, in gleaming rays of light, on a pear-tree before two shepherds. At first, it was kept in lord's manor in Bułkowice. In 1686, P. K. Michałowski, the owner of the land where the pear-tree used to grow, built a wooden church. A brick church, today's chapel of the Holy Virgin's Revelation was erected in 1715-1718. In 1727, the parish was taken over by the Paulite Fathers from Jasna Góra. Because of the growing cult of the Holy Virgin, a bigger church, designed by Vincenzo Rachetti in 1727, was erected in 1752, and consecrated in 1758. When the January rebellion was suppressed, in 1864, the order was abolished and, in 1875, the church was turned into a Russian Orthodox temple so as to stop the Uniates' pilgrimages. Tsar's, Mikołaj II's, aunt was the head of the Russian Orthodox convent. In 1919, the Paulite Fathers came back and, in 1927, the original picture of the Holy Virgin (hidden by bishop Szymański) was brought back from Łomża. The

sanctuary restored its previous splendour. In 1963, the picture was crowned by Pimate cardinal Stefan Wyszyński, since 1984 the temple has been referred to as minor basilica. The parish church of the Nativity of the Holy Virgin and St. Peter and Paul, built of bricks in 1731- 52, baroque, basilica-like, three-ailed. In 1923, the Orthodox domes were removed, in 1731-1752, the north-eastern tower was raised according to A. Szyszko-Bohusz's project. The temple is surrounded by the remnants of a moat and walls. Inside: a painting of the Holy Virgin of Leśna (31 x 29cm), folk stone bas-relief praised by thousands of pilgrims every year. Numerous plaques commemorating the Uniates, the soldiers of the Polish Army from 1683 till World War II, Primate cardinal S. Wyszyński, mostly built in the walls at Father Eustachy Rakoczy's suggestion. In 1990s, the walls and the vault of the temple were covered with new paintings presenting the church's and the monastery's history.

The chapel of the Holy Virgin of Leśna, built of bricks in 1715-1718, with a well in place of the pear-tree, where the figure of the Holy Virgin appeared. Four paintings by professor Ludwik Maciąg from 1983: "Jan Michałowicz, a Knight from Leśna, Presenting the Holy Virgin with a Sword Captured During the Fight in Vienna on the 12th of September 1683 as a Voting Offering," "The Annulment of the Paulite Order in 1864," "The Polish Legions' Entrance in Leśna in 1915," and "The Confession of the Soldiers of Home Army, Zenon S. Wyrzykowski Squad During the German Occupation." The monastery of the Paulite Fathers, built of bricks in the 18th century, developed in the middle of the 19th century and joined with the church in 1901.

The farm complex of the Russian Orthodox monastery, a seat of a teacher's college, Polish educational centre in the mid-war period, today's W. Witos secondary school of farming.

The monastery park (6 ha) from the turn of the 18th century with 500 durmasts and "The Love Oak" in Kołowież, a sacred place. Near Leśna, "Chmielinne" reserve.

The monument of Independence near W. Witos secondary school of farming, the monument commemorating the fighters of resistance movement of World War II.

MIĘDZYRZEC PODLASKI the town is situated, as the name implies, at the intersection of the following rivers: The Northern Krzna river, the Piszczka river, its tributary, and the Southern Krzna river, where the Wieprz-Krzna drainage canal discharges itself. The town is known for establishing the Society of the Friends of Sciences, which has been editing "Rocznik Międzyrzecki," a magazine documenting the town and the region's development, since 1969. St. Mikołaj's church, built of bricks, three-aisled, reconstructed after the fire in 1752. Archival records mentioning the brick church

come from the 15th century. Some elements of a Gothic building can be found in the walls of today's church. Neoclassic front façade, designed by Chrystian Piotr Aigner in 1808, screens the disproportionate baroque building. Inside, the epitaph of Piotr Zbaraski, who died in 1572, is built in the wall of the presbytery. The picture of St. Mikołaj is situated in the high altar. It was painted by Szymon Czechowicz, who chose the Reverend Adam Czartoryski, his wife and their three daughters as the models for the painting. The Reverend Grzegorz Piramowicz died in Międzyrzec parish in 1801, but he was buried with his mother in Kurów. Other well-known parish-priests include the Reverend Jan Brożek, Andrzej Załuski, Adam Kukiel, and Adolf Pleszczyński. Next to the curacy, the building of a former parish school, designed by F. M. Lanci, founded by August Potocki.

The classicistic presbytery from the second half of the 18th century, with two fireplaces, outside the building the monument of nature a several hundreds years old oak. St. Józefat's church, formerly a Uniate church of St. Mikołaj, founded by prince August Czartoryski in 1782-1784. It was transformed into a Russian Orthodox church in 1875. Homeless repatriates from Russia stayed here in 1918. In 1921, bishop Przeździecki reconciled the church and established St. Józefat's parish. St. Peter and Paul's church, originally a wooden building, was founded as a Uniate church by prince Stefan Zbaraski.

BIAŁA PODLASKA - miasto powiatowe liczące 60 tysięcy mieszkańców, położone jest nad Krzną przy międzynarodowej drodze E-30 oraz linii kolejowej łączącej Zachód Europy z Rosją. Najważniejszy ośrodek gospodarczy oraz kulturalno oświatowy Południowego Podlasia. Około 8 tysięcy studentów może realizować swoje edukacyjne marzenia w kilku uczelniach: w Zamiejscowym Wydziale Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej ze znakomitą bazą sportowo - rekreacyjną, PWSZ, Kolegium Licencjackie UMCS w Lublinie.

Miasto zachowało do dziś pierwotny układ urbanistyczny z **czworobocznym rynkiem** i z siecią ulic wybiegających z naroży. Wiele kamienic zostało wybudowanych w drugiej połowie XIX wieku z cegieł, które pozyskano z rozebranego zamku. Najciekawszy budynek w pierzei północnej (Plac Wolności 12) to zespół domu zajezdnego z XVIII w. znany jako Austeria Radziwiłłowska.

Zespół pałacowy położony jest na zachód od rynku, otoczony fortyfikacjami ziemnymi i fosami, rozplanowanymi w oparciu o zabagnioną dolinę rzeki Krzny od południa. Wjazd do zamku strzegł most zwodzony przez fosę. Na dziedzińcu zamkowy wieżowiec brama wjazdowa oraz ćwierćkolistą szczyt bramną z wieżą. W głębi znajdował się wspaniały pałac z bocznymi oficynami, zamykającymi całość założenia w podkowę. Niestety, późnorennesansowy pałac, wzniesiony w 1622 r. wg projektu muratora lubelskiego Pawła Negroniego, nie zachował się do naszych czasów. Z pozostałych budowli zamkowych zachowały się: **barokowa brama wjazdowa** z pierwszej połowy XVIII w. z bogatą artykulacją architektoniczną i dekoracją rzeźbiarską, **wieża wjazdowa**, wczesnobarokowa o

sześciu kondygnacjach z herbem i latarnią oraz łącząca je ćwierćkolistą galerią. Dziś pomieszczenia te zajmuje **Muzeum Południowego Podlasia** z ciekawą kolekcją „Kości w sztuce polskiej”, bogatym zbiorem ikon, numizmatyki oraz sztuki ludowej. Oficyny mieszczą Miejski Ośrodek Kultury, Szkołę Muzyczną oraz Miejską Bibliotekę Publiczną. W nie zmienionym stanie przetrwała kaplica zamkowa p.w. św. Jozafata z XVII w., tu przechowywano relikwie Jozafata Kuncewicza, w pierwszej wojnie światowej wywiezione do Wiednia, dziś

w Bazylice św. Piotra w Rzymie. Obok kaplicy stoi wieżyczka dawnej galerii, w której druga kondygnacja przesklepiona jest kopułą z latarnią i pokryta jest dekoracją grafitową o motywach roślinnych i czterech medalionach z herbami rodowymi Radziwiłłów. Gmach dawnej **Akademii Białskiej** obecnie L.O. im. J.I.Kraszewskiego z XVII w., pierwotnie szpital, wielokrotnie przebudowywany, ostatni raz w XIX w. Szkoła została założona w 1628 r. z fundacji księdza Krzysztofa Ciborowicza - Wilskiego. W 1633 r. oddana pod opiekę Akademii Krakowskiej jako kolonia akademicka była ważnym ośrodkiem kulturalno oświatowym wschodniej Rzeczypospolitej („Ateny Podlasia”). W 1777 r. Komisja Edukacji Narodowej podporządkowała białą uczelnię Akademii Wileńskiej. Po rozbiorach w 1919 r. powołano do życia Państwowe Gimnazjum im. J.I.Kraszewskiego, obecne Liceum Ogólnokształcące.

In 1772-1774, prince Adam Czartoryski founded a new brick church, taken over by Russian Orthodox Church in 1875. In 1921, the temple was reconciled and turned into a rector's church, parish church at present. During the fights over Miedzyrzec on the 25th of July 1944, the church was hit by an artillery missile. The roof and a part of the interior burned down. The church was reconstructed, yet without a neo-Gothic turret.

The Catholic cemetery with St. Roch's chapel from 1839, old tombstones and places of national commemoration.

The Jewish cemetery with the highest number of Jewish tombstones built in the cemetery's fence.

In the market square, today's John Paul II's square, the pope's monument, the monument of Primate cardinal S. Wyszyński in front of St. Józefat's church, and the monument from 1931 (reconstructed in 1959) commemorating the soldiers of the Polish Military Organisation, who fought for the independence of Poland.

Next to the hospital, the monument of the January rebellion, exposed in 2003.

Former horse post from the first half of the 19th century.

The palace built of bricks in 1930, designed by Antoni Dygat (earlier palace was destroyed in 1918), a seat of the branch of the Catholic University of Lublin at present.

A park from the second half of the 19th century, 20 ha.

Gravel-pit used as a public pool in summer, 35 ha, MOSiR (Sport Centre) administers a port surrounded by woods along the road to Zahajki, offering aquatic implements.

NEPLE a summer-resort village in Terespol civil parish, along Terespol Janów road, beautifully situated at the mouth of the Krzna river, where, winding its way through the Landscape Park, the river discharges to the Bug.

In the first half of the 18th century, Aleksander Ursyn Niemcewicz was the owner of Neple. He divided his estate between his sons. Franciszek Ursyn was given Neple and Marcel Ursyn, Julian's father, Klejniki and Skoki, on the opposite bank of the Bug river. Julian, the famous poet, traveller and politician, paid a visit to his uncle's estate in Neple twice, in 1811 and 1818. Deeply impressed by the place he wrote: in our country, so homogenously flat and open, rarely can one see such a beautiful place as Neple.

The granary, called the Treasury, from 1786, is the oldest monument of architecture of the complex. Rebuilt in a neo-Gothic style by F. Jaszczoł after 1854, it has massive walls with buttresses in the corners and a ridge roof. It needs to be renovated urgently!

The bivouac from 1820 is a one-storied building with a facade and a balcony, built at the edge of the park, was used as Aleksander I's house. The grave chapel of the Mierzejewski family from 1829, in neo-Gothic style, designed by F.

Jaszczoł. Built of bricks, octagonal, with a tent roof, the tombstone of the father and the son of the Mierzejewski family in the ground course. On the wall, the plaque saying: Those who were a father and a mother and who lost their last son shall sink in grief.

A park (18 ha) beautifully situated on a slope of the valley of the Krzna river, one of the biggest junipers in Europe was growing here till 1958. It had a circumference of 2.7 m, it was 13 m high and 300 years old. Struck by a thunderbolt, the tree was transported to the arboretum in Kórnik.

A stone with a metal cross, situated next to the park in Jan Sobolewski's cottage, where the Mierzejewski's son died.

On the other bank of the Krzna river, the church of the Heightening of the Holy Cross from 1769, baroque, founded by F. U. Niemcewicz, inside the epitaphs of the Niemcewicz family. It was a Uniate church until 1875, then a Russian Orthodox church, and a Roman Catholic parish church since 1919.

The mound commemorating Marshal Józef Piłsudski, piled up in 1936, renovated in 1997-1998. In the cemetery, the graves of the soldiers defending the line of the Bug river in 1920.

The watch tower, erected owing to the efforts of the management of "Podlaski Przełom Bugu" Landscape Park, is situated several hundred meters to the North of the Park. Next to the tower, a mysterious sculpture a cross chiselled in a stone in the 15th (?) century, with a primitive picture of a face, called by the local people a stone woman. The legend has it that it is a daughter turned into stone by her mother for being disobedient. The stone is bending down and when it finally touches the ground the girl will come back to life.

The beautiful views of the Switzerland of Neple and, in good weather conditions, of Brest can be admired from the watch tower.

ORTEL KRÓLEWSKI a village, 15 km to the south-east of Biała Podlaska, on the Zielawa river. The most beautiful wooden church in Podlasie is situated in the village. A Uniate church of St. Dawid and Roman, today's parish church of the Holy Virgin of Rosary. During the years 1875-1919, it was turned into a Russian Orthodox church, reconciled in 1922. the temple was erected in 1706 by Nazaron, a carpenter, in place of an Orthodox church from 1660. The inscription on the temple's door says: "owing to the efforts of parish-priest Bielecki by Nazar, a carpenter." The church faces the East, wooden, constructed of larch beams connected by means of a dovetail, boarded. The temple was renovated in 1994 owing to the efforts of parish-priest Wiesław Pińczuk and the parishioners. Church's roof was given a new shingle, conserved by Inco-Veritas workshop from Żerań and the Chemical Factory of the Conservation of Monuments' Foundation in Wisznice

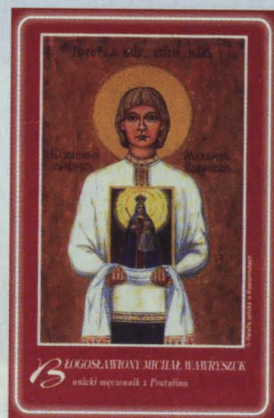

PRATULIN a village in Rokitno civil parish, along Terespol Janów Podlaski route, situated on the Bug river amongst picturesque marshy meadows and old river-beds. The name of the village has become symbolic of the martyrdom of the Uniates from Podlasie. The old Uniate church was erected in the 17th century, the new one, built of wood too, in 1852. It was this temple that witnessed the slaughter of the Uniates. On the 23rd of January 1874, Pratulin was invaded by the Cossack army, which brought a Russian Orthodox priest to the Uniate church. To express their disagreement, the parishioners (about 500 people) surrounded the temple.

The next day, the Uniates were surrounded, in turn, by the soldiers. When the charge with bayonets turned out to be unsuccessful, the soldiers fired their guns at helpless people who bravely fought for their church. Nine of them were killed outright, four of them, badly wounded, died soon, about 180 people were wounded. The rest of them were imprisoned or sent into exile to Russia, those who stayed in the parish were laid under contribution. Soon, the Catholic church was closed and turned into the Russian Orthodox church. On the 13th of May 1874, pope Pius IX wrote: "The believers and martyrs of Podlasie showed God, angels and the whole world how to be heroic." This tragic events can be found reflected in the works of W. Reymont, M. Konopnicka, S. Żeromski and many others. In 1905, when it was possible again, local people, and about 100 thousand of the Uniates in the entire Podlasie, converted to Catholicism.

In the mid-war period the estate of Pratulin and Zaczopki, and Wysokie Litewskie on the other bank of the Bug, was included in the possessions of Jakub Potocki's foundation fighting with cancer and tuberculosis.

The church of St. Peter and Paul with a free-standing belfry from 1838, founded by T. Mostowski, classicistic, aisleless, built of brick. Inside, the plaques commemorating the Uniates, the crucifix held by the Uniates during the bloody fights of 1874, paintings presenting a scene of secret missions by N. Bych, and a martyrdom of the Uniates of Pratulin by E. Jarmoszewicz from Bezwola, a composition of a bigger size based on a famous painting of W. Eljasz-Radzikowski, a painter from Krakow, at present, included in the collection of the Museum of the Polish Army in Warsaw.

The relics of the Blessed Martyrs of Pratulin, buried outside the village, were transported to the church in 1990, after the beatification process, which started in 1939 and finished on the day of the Brest union's anniversary. On the 6th of October

the martyrs were canonized by John Paul II.

The Roman Catholic cemetery, the grave chapel of the Wierusz-Kowalski family from 1870, a high cross on a small mound commemorating the soldiers of the Polish Army from 1920, a chapel from the 19th century with a sculpture of St. Jan Niepomucen in the corner of the cemetery, the monument commemorating 154 Soviet soldiers who were killed in 1944.

The Uniate cemetery, about 2 km to the east from the village, a monument from 1931 in place of the original graves of the martyrs of Pratulin.

The Uniate cemetery, where the church, a witness of the tragic events of the 24th of January 1874, was situated, at present, a monumental pope's altar transported from Siedlce is situated here (it was designed specially for the visit of John Paul II in 1999 by Jacek Spisacki from Biała Podlaska).

ROMANÓW a village in Sosnówka civil parish in the Wisznice-Hanna road, situated in the midst of pine-forests.

The estate in Romanów was formerly the heritage of the Sanguszkos family, then of the Leszczyński and Sapieha families. In 1801, Romanów was bought by Błażej Mański, of the Nałęcz coat of arms, and his wife Anna nee Nowomiejska. They were Józef Ignacy Kraszewski's grandparents. The mansion from 1806 burned down in 1858, reconstructed, one storey was added, earlier porch was replaced by a portico with four Tuscan columns supporting a balcony with a stone balustrade. At the front top, a cartouche with the coat of arms of the Kraszewski family (Jastrzębiec). The portico with a driveway, a terrace in the back, a hip-roof with garrets, covered in sheet metal. The mansion was in fire twice more, in 1914 and 1943. At Wacław Czech's suggestion, the mansion was reconstructed in 1958-1962 and intended for a biographic museum of J. I. Kraszewski (1812-1887).

The interior is designed symmetrically with a square entrance hall on the side of the driveway and a rectangular living room on the side of the garden. The collection of the museum includes an original desk of the writer, his manuscripts, historic documents, a rich collection of the writer's works, his 143 drawings, portraits, paintings and numerous photographs.

J. I. KRASZEWSKI, pen-name Bogdan Bolesławita, spend his childhood in Romanów, where his grandmother and grand grandmother took care of him. The patriotic atmosphere of the mansion, its customs and traditions, stories, and books he was read were reflected in his works. His fascination with art, history and literature was woken up here. The mansion is surrounded by a park (3 ha) of an axial baroque layout from the 17th and 18th centuries, in a style of a regular Italian garden, with a partly-preserved stand of trees. Spruce alley and double rows of hornbeams have been preserved. A neo-Gothic entrance gate from the middle of the 19th century and a bridge with a stone balustrade lead to the park. At the edge of the park, a classicistic chapel of St. Anna from the beginning of the 19th century, turned into the family's mausoleum. It is a building planned according to circle, with an apse, two projections and a columnar portico, and with a roof in a form of a dome. Six epitaphs of the lords of Romanów and their families, ornamented with the coats of arms, are built in the walls.

The museum opens everyday, except Mondays, from 10 am to 3.30 pm, telephone number (083) 379 30 14.

as the building was being adapted to a hotel and a restaurant.

The Landscape Park from the 19th century occupying 13 ha of land, including 3 ha of marshy alder forests. The lime-tree alley is composed of 130 trees, and in the park, two monumental larches and a small-leaved lime-tree can be found. A part of the park is designed and prepared for entertainment and cultural events. The canoe tourist route through the Krzna and the Bug rivers starts in the riverside hostel in Klukówka. Golf courses, tennis courts and bicycle routes are planned to be built soon.

ROSKOSZ a village in Biała Podlaska civil parish, on the Klukówka river, along the road to Janów Podlaski.

From the 16th to the 18th century, Roskosz was a part of the Radziwiłł family estate in Biała region. A hunting palace, a pheasantry and zoological garden were erected here for Katarzyna Radziwiłł nee Sobieska.

The manor's stable from the middle of the 19th century, designed by F. Jaszczołd, is of symmetrical shape resembling letter H. The side parts of the stable are two-storey, flanked with octagonal turrets. The roof was slightly heightened at the beginning of 2000

LEGENDA

Architecture

Памятники архитектуры

	świątynie drewniane
wooden churches and chapels
деревянные храмы		murowane
brick churches and chapels
каменные храмы
	zamki
castles
замки		palace, dwory
mansions and manor houses
дворцы, усадьбы
CMENTARZE Cemeteries Кладбища			
	katolickie
Catholic
католические		kirkuty
Jewish
еврейские
	mizary
Tatar
татарские		wojenne
martial
военные
	ośrodki wypoczynkowe
Recreational centres
Центры отдыха		

	muzea
Museums
Музеи
	granica Państwa
Country border
Граница государства
	przebiegi Granicznej
Crossing points
Пограничные
	stadnina koni
Stud farm
Конный завод
	Strefy chronionego krajobrazu
Landscape Protection Zones
Зоны охраны природы

POŁUDNIOWE PODLASIE

In contemporary times, the economic role of the Bug has been diminished. The river, one of the last untrained in the whole Europe, is of great importance to the natural environment and tourism. The Bug's Land of Protected Landscape was established in 1990 to protect the Valley of the Bug river. The lands between the Krzna and Toczna rivers were turned into "Podlaski Przełom Bugu" Landscape Park. The whole valley of the Bug river, with fresh air and clean water, with its multicultural history and hospitable inhabitants, is an ideal place for rest or qualified tourism.

The route also includes: access roads, tourist farms, riverside hostels, a route along the river marked with signs and other tourist routes, ecological development, promotion will ensure development and ability to invite a greater number of guests.

PODLASKI PRZEŁOM BUGU (THE RAVINES OF THE BUG RIVER IN PODLASIE) a Landscape Park established in 1994 comprising the area of 8 civil parishes and including a part of the left-bank valley of the Bug, from the mouth of the Krzna river to the mouth of the Toczna river (in Mazowieckie viovodship). The park covers an area of 30,904 ha, the area adjacent to the park - 17,131 ha. The park is situated in the area of three meso-regions: Podlaski Przełom Bugu (the flood plain of the river), Wysoczyzna Siedlecka (the Upland of Siedlce - the eastern part encompasses an area of terminal moraines), and, in the south, Równina Łukowska (the Plain of Łuków). The Bug is 93 km long within the boundaries of the park, the valley is 4-5 km wide. The purpose of establishing the park is to preserve the most valuable places of the Bug's valley untouched. The river has not been trained yet. With its natural windings, the river is the most significant natural element of the park. Forests, the tracts of meadows and pastures with numerous trees and bushes are dominant elements of the park. The variable, moraine landscape was formed during the period of last glaciations. The forests cover an area of more than 6 thousand ha, these are mainly mixed forest with pine trees (more than 70%) and oaks (about 20%). Marshy forests, alder swamps, and ash-tree alder swamps can be also found. The Bug is one of the biggest and best preserved lowland rivers in Poland and Europe. The riverbed is 100-200m wide. It has preserved its natural, originally variable character. Flood waters, shallows and hollows in the river's current are quite frequent. The river's vast and

picturesque proglacial stream valley with numerous old riverbeds, tributaries and ponds provides perfect conditions for the rich flora to grow. Riverside marshy meadows covered with willows and poplars are quite unique plant communities, which were almost completely cleared in the rest of Europe. The park is evidenced to be covered with 765 species of vascular plants, including 36 preserved species, e.g. the catch-fly, the aconite, the goat's beard, the iris, the club-moss, the orchid and others. The *gymnadenia*, a type pf orchid, is of special value as it has become an endangered species in Poland. There are also many rare and endangered species of birds, including the black stork, the eagle of the genus *Aquila*, the eagle owl, the grey heron, the marsh-harrier, the sea swallow, the kingfisher, and the little bittern bird.

There are also 41 species of fish, and 33 endangered species of mammals, including the otter, the beaver, the elk, the badger, the stag, and the roe-deer. The marsh turtle, which can be occasionally found in the old riverbeds, is the most endangered species of reptiles. 5 sanctuaries, 90 monuments of nature, including 82 trees, 7 erratic stones and the commune of the orchidaceous plant can be found within the park's boundaries. The variable natural landscape of the park, the ravines of the Bug river winding its way through moraine hills, some of them even several dozen meters high, fresh air and clean water make the park a perfect place for eco-tourism. The natural environment enriched with the versatile culture (Catholic, Russian Orthodox, and Uniate temples, Tatar and Jewish cemeteries) make the place attractive for school trips as well as for the experienced tourists. The programme "The Cultural Identity of the Region" can be realised with the help of five educational routes.

SZWAJCARIA PODLASKA (THE SWITZERLAND OF PODLASIE) a landscape and forest reserve established in 1995, covers an area of 24 ha in Terespol civil parish near Neple, at the mouth of the Krzna river. The purpose of establishing the reserve is to preserve the landscape, natural forests and water reservoirs inhabited by rare plants and animals. The reserve is situated on the west slope of a denudative plain, which slopes to the east turning into a flood terrace of a ravine of the Bug river. This characteristic location on a steep slope of a valley caused the production of deep erosive ravines. The drops of level are sometimes 50 m deep. The old riverbeds on the lower lands are full of picturesque ponds. The riverside marshy meadows covered with willows and poplars are of special value among all plant communities.

The forests growing on dry ground cover vast areas of the reserve. The marshy forests of elm and ash trees can be found here as well. Small areas are covered with willow bushes and red osier growing near the river. The stands of trees are multi-storeyed. 100-150 years old durmasts are the highest trees, small-leaved lime-trees are shorter, and hornbeams, asps and maple-trees are the shortest of all. Alders, poplars and willows grow near the river. Oaks, lime-trees, pine-trees, and poplars reach monumental proportions. Among 162 species of vascular plants, the following are protected species: the daphne, the

columbine, the foxglove, the nenuphar, the polypody, the sweet wood-ruff, the asarum and other plants. The willow-leaved meadowsweet has turned out to be a floristic revelation as it has only been found in the Valley of Sandomierz thus so far. There are also good conditions for the reptiles (the tortoise can be found here), lizards (e.g. the grey toad and the toad of the family Disciglossiadae) to live in the reserve. The varied natural environment of the reserve makes it a perfect place for numerous birds (including many endangered species the kingfisher, the hoopoe, the singing tit, the fieldfare, the corncrake, the swan, the grebe, the little bittern bird, the plover, the sea bird, and others) to nest. The Management of "Podlaski Przełom Bugu" Landscape Park has marked out the "Switzerland of Podlasie" tourist route going through the reserve, signed with a green maple-leaf in the white background. The route (4.5 km long) offers a chance to see a unique in this part of Poland range of plant communities surrounded by an exceptional landscape, which can be admired from the watch tower situated near the mysterious stone cross, known as "A Stone Woman."

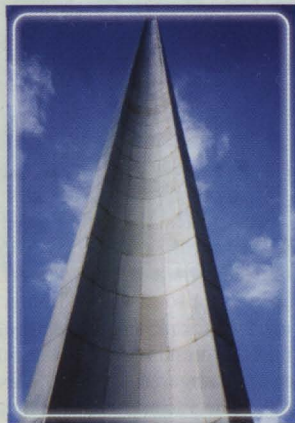

THE BIAŁOWIESKI PRIMEVAL FORESTS It is the biggest natural forest complex in the whole Lowland of Central Europe. "The Białowiecki Primeval Forests" National Park was established in 1991, former State Hunting Reserve. It encompasses the whole Belarusian part covering an area of 87,367 ha (59% of the whole primeval forests). Various forms of preservation are used: entirely and partly preserved areas, agricultural and entertainment areas, areas adjacent to the reserve. In 1992, UNESCO decided to enlarge the Polish part of the Białowiecki National Park, the site of the Human Heritage List. In this way, the first Polish-Belarusian trans-border reserve of the World's Cultural and Natural Heritage List was created in Europe.

In 1589 the forests were included in the king's estate. During World War I, the Germans cut down and exported 5 million... oaks, ash-trees and pine-trees. In 1932, "the Białowiecki Primeval Forests," the first National Park in Poland, was created. During World War II, the soviet government devastated 1.5 m... of the forests with its wasteful exploitation. In consequence of the Yalta treaty in 1945, a new borderline between Poland and the Soviet Union was marked out through the area of the primeval forests.

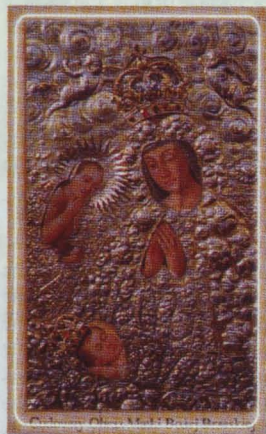
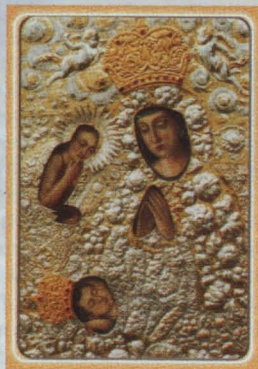
Independent Belarus and Poland want to preserve the culture and natural environment for future generations. Balanced development, which is obligatory for the area, allows for using the forests for scientific experiments as well as for tourist purposes. The natural museum in Kamieniuki offers an exhibition presenting the rich flora (4500 species) and fauna (over 10,000 species) of the forests. It is also the place where the aurochs, the "king" of the Białowiecki Primeval Forests, can be admired. There are two hotels in the vicinity and one deeper into the woods. Wiskula was a residence of the communist authorities. It was here that a historical agreement to dissolve the USSR was signed on the 8th of December 1991. The roads are accessible for the bicycle traffic.

BREST A GATE TO EUROPE (A Gate of Polesie) A peripheral town in Belarus, populated by 300 thousand people, an important communication, educational, cultural, and economic centre. Brest is situated on the right bank of the Bug river, at the mouth of the Muchawiec river. From 1566, Brest was a capital of the Brest-Latvian Voivodship. It was a place of signing the union between the Russian Orthodox church and the Catholic church in 1596. When the November rebellion was suppressed in 1831, tsar Mikołaj I decided to build a citadel in place of the old medieval town. It was to be a system of fortifications controlling the conquered Poland. While the citadel was being built, the heritage of many generations was wasted. New Brest was situated two km from the former settlement. In the middle of the 19th century, the citadel occupied 4 square km and was one of the most modern systems of fortifications in Russia. As rifle artillery was introduced in the army's armaments, the authorities

had to modernize the citadel. General E. I. Totleben planned the reconstruction. Forts, the independent stations of resistance, were being erected to prevent surrounding and blocking of the citadel.

The Museum of the Defence of the Brest Citadel, opened in 1956, houses an exhibition presenting the succeeding stages of the citadel's history. From the middle of the 1990s, several show-cases are devoted to the soldiers of the Polish Army, who fought in Brest with the Germans on the 14th–17th of September 1939. In 1965, the citadel was given a name of “the hero citadel.” In 1971, “The Citadel of Brest a Hero” Memorial Complex was opened. It comprises, among others, a monument “Desire,” “the Main Monument” of reinforced concrete, 31.5 m high, an obelisk in a shape of a bayonet, 100 m high, three rows of tombstones with the ashes of 962 defenders who were killed in 1941 (e.g. the brother of E. Szewardnadze), a ceremonial square with an ever-burning fire. St. Mikołaj's Russian Orthodox church is situated in the courtyard of the citadel. It was built in 1860–1879, turned into a garrison church of St. Kazimierz in the mid-war period (the mural paintings presenting the victory of Jan Sobieski III in Vienna and the victory of Marshal Józef Piłsudski over the Red Army were being exposed in the church at that time). When the citadel was taken over by the Soviet army, the temple was turned into an officers' club. In 1994, it was once more turned into a Russian Orthodox church. The barracks form a closed, 1.8 km long circuit. The museum is located in the buildings (half of them were ruined during the wars). Next to the barracks, the remnants of the White Palace can be found. It was this building that the Brest peace treaty was signed in, in 1918. The White Palace is a former Basilian monastery from 1629, turned into an officers' casino in the 19th century. The citadel used to be situated on four islands – the Central Island surrounded by the Bug and the Muchawiec rivers with the fortress, the Northern Island with the fortifications of Kobryń, the Hospital Island with the fortifications of Wołyń and the Western (the Air) Island with the fortifications of Terespol. The Gate of Terespol, also called the Sapper Gate, leads through the suspension bridge over the Bug (the biggest of the type in Russia) to the Western Island. Here, the borderline does not run along the main current of the river, but along the former fortress canal. The neo-Gothic Gate of Chełm (the Hospital Gate) leads to “Berestie,” the museum of archaeology, opened in 1982 in a special pavilion. The museum exhibits the fragments of excavations of a medieval settlement and a castle from the 14th century. A campsite is located on the island. The Northern Gate (the Gate of Brest) leads outside, past the obelisk commemorating the victory of the Russian army over Napoleon's army on the 13th of July 1812. A garrison cemetery is situated in Bohaterów Obrony Brzeskiej Twierdzy (the Heroes of the Defence of the Brest's Citadel) street. Soviet soldiers are buried here, the Polish part of the cemetery was devastated after 1945, reconstructed lately owing to the efforts of the General Consulate of Polish Republic. Reverend Stanisław Brzóska, the hero of the January rebellion, was secretly buried in one of the moats. Opposite the cemetery, a pedestrian bridge over Brest-Moscow railway line in Smirnow street. On the right, garages built in place of Grafberg fort. On the left, 700 m from the railway line, in Kombinatowskaja

street, a cemetery of the soldiers of the Polish Army killed during the war with Russia in 1920. This war necropolis was completely devastated after 1945, but it was reconstructed in the early 1990s owing to the efforts of the members of “Civitas Christiana” Association from Biała Podlaska, the Polish Community in Belarus, and the Foundation of the Conservation of Monuments from Warsaw.

W okresie swego istnienia szkołę ukończyło wielu sławnych znanych ludzi. W latach 1822-26 uczył się w niej Józef Ignacy Kraszewski. Pobyt w Białej, nauka pod kierunkiem wymagających profesorów, wyprawy na szkolny strych pełen starych, mocno zakurzonych, ale także frapujących ksiąg, wycieczki do tajemniczych ruin radziwiłowskiego pałacu otoczonego starodrzewiem, wszystko to wywarło na przyszłym pisarzu ogromne wrażenie i nie pozostało bez wpływu na jego twórczość. Obok Kraszewskiego uczniami Akademii Podlaskiej byli: Jan Gawiński poeta, Franciszek i Władysław Wężykowie literaci, Julian Bartoszewicz, historyk literatury, Roman Zmorski etnograf i poeta, ks. Stanisław Brzóska i Roman Rogiński uczestnicy powstania styczniowego, Kazimierz Bartoszewicz autor wspomnień „Dawna Biała na Podlasiu”. Obok szkoły stoi

pomnik powieściopisarza. Popiersie Kra-

szewskiego wg projektu T.Rygiera wykonał J.Chmielniński, a odlew w brązie wyszedł z warszawskiej fabryki braci Łopieńskich. Monument z 1928 r. postawiony został w 300 lecie powołania Akademii Białskiej, a inicjatorem i po części projektantem dzieła był gen. Ludwik Bittner, dowódca 34 pułku piechoty, stacjonującego w Białej, a w okresie II wojny światowej dowódca 9 Podlaskiej Dywizji AK.

Kościół św. Anny pierwotnie drewniany z 1525 r. szybko spłonął. W 1572 r. arianie wzniesli zburzenie, ale niedługo cieszyli się nowym gmachem, bo już w 1595 r. Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka”, zwolennik katolicyzmu adaptował go na kościół. Murator Andrys dobudował półkoliste prezbiterium i przylegające doń z obu stron zakrystie. Wnętrze świątyni wzbogacono o chór. Przebudowa trwała do 1603 r. po czym nastąpiła konsekracja świątyni. W 1625 r. dobudowano do korpusu kościoła od strony południowej kaplicę p.w. M.B.Różańcowej. Za rządów Katarzyny z Sobieskich Radziwiłłowej dokonano barokizacji fary i jej fasady. Umieściła ona na wieżyczce kościoła turecki półksiężyc pod krzyżem, na pamiątkę zwycięstwa swego brata króla Jana III pod Wiedniem. Na początku XVIII w. książę Karol Stanisław Radziwiłł i jego żona Anna z Sagnuszków, ufundowali kaplicę rodzinną p.w. św. Jana Kantego. Tę barokową kaplicę wzniesiono od strony północnej. Dzięki temu

świątynia otrzymała w rzucie plan krzyża łacińskiego. Bogata barokowa sztuka kaplicy została ozdobiona obrazami na plafonie odtwarzającymi życie Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, fundatora kościoła, znanego m.in. z podróży do Ziemi Świętej. Na zewnątrz i wewnątrz świątyni liczne pamiątkowe tablice m.in. pamięci Ojca Honorata Koźmińskiego Kapucyna urodzonego w Białej, wyniesionego na ołtarze przez Jana Pawła II w 1988 r. oraz Zofii Tajber - założycielce Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Duszy Chrystusa Pana.

Plebania z XVIII w. oraz organistówka z 1820 r. **Pomnik** św. Michała Archaniola na placu kościelnym rzeźba Tadeusza Ulatowskiego z lat 70 tych XX w., patrona miasta. Herb Białej nadał w XVII w. Michał Kazimierz Radziwiłł. **Kościół św. Antoniego** barokowy wraz z klasztorem Reformatorów budowany był w latach 1671-88 wg projektu Augusta Locciego, a ufundowany przez Michała Kazimierza i Katarzynę Radziwiłłów. Jest to skromny, według reguły klasztornej stawiany zespół. Kościół stracił swe oryginalne wyposażenie po przerobieniu na cerkiew w 1875 r. Jedynie herby fundatorów Trąby i Janina namalowane w obramieniach stiukowych na sklepieniu, ujawniają metrykę obiektu.

In the town's centre, in Lenina street, the Catholic church of the Heightening of the Holy Cross is situated. It was built in a classicistic style in 1856. It was closed by the communist authorities in 1948 and turned into a tourist museum in 1950-1957. It was regained by the Catholics and renovated. In the temple, the miraculous painting of the Holy Virgin of Brest, taken from a wooden Bernardine church, crowned in 1996 with the Vatican's concord by cardinal K. Świątek; a plaque commemorating the Polish soldiers who defended the citadel of Brest in 1939. St. Symeon's Russian Orthodox church in Moskiewska street from 1865, built in a Russian-Byzantine style. St. Mikołaj's Russian Orthodox church in Sowiecka street from 1905. The monuments: of A. Mickiewicz in the street named after him from 1965, of N. W. Gogol in the street named after this Russian writer, of P. Klimiuk, the astronaut. Several obelisks connected with World War II. The Tourist Museum in K. Marksa street and the Museum of Saved Works of Art in Lenina street. It is possible to rest on the banks of the Muchawiec river and in nearby forests.

CZERNAWCZYCE a village situated along the route from Brest (12 km) to the Białowiecki Primeval Forests. The Catholic church of the Holy Trinity is a magnificent monument of the past. This Gothic-Renaissance temple was founded by Mikołaj Krzysztof Radziwiłł "Sierotka" (1549-1616) when he came back from the pilgrimage to the Holy Land in 1558. The temple was finally erected in 1595, reconstructed in the 17th century. The church, which was opened during the communist era, has survived without major changes till the present day. Inside, the beautiful groin vaults with Renaissance stucco and three polychrome sculptures from the 18th century. The temple is surrounded by the walls, a three-storey belfry is built on a high plinth in the corner.

HERMIACZE a village situated on the Pulwa river near Wołczyn. The late Classicistic manor from the middle of the 19th century was erected on the hill near the river. It is a one-storey building, rectangular, with four-columnar portico and two side projections. The elevations are ornamented with pilasters, moulds and stucco decorations. The original layout of the interior has been preserved as well as the 19th century elements, that is the ornamented tile stove and a cast-iron staircase leading to the mansard roof. The manor, surrounded by a landscape park (5 ha), has been renovated since 2000.

HRUSZOWA a village situated along Kobryń-Pińsk road, famous for the fact that Maria Rodziewiczówna, one of the most popular writers of Polish literature, stayed there for 52 years (1864-1944). The manor was burned and pulled down during the Soviet rules. The material was used for erecting two buildings. A huge oak, called by the writer "Dewajtis" (a title of one of her most popular novels) is the only witness of the manor's old-time splendour. Next to the tree, a plaque from 1994. The graves of the writer's parents and sister can be found in the cemetery.

KAMIENIEC a town on the Leśna river, populated by 10 thousand people, situated 40 km to the north of Brest. A good base for excursions to the Białowiecki Primeval Forests.

An old Russian medieval settlement, established by prince Włodzimierz Wasilkowicz. The White Tower was built at his order. The settlement, which belonged to the duchy of Wołyń, was invaded by the Lithuanians. It gained civic rights in 1503. The town was known as Kamieniec Litewski until 1940.

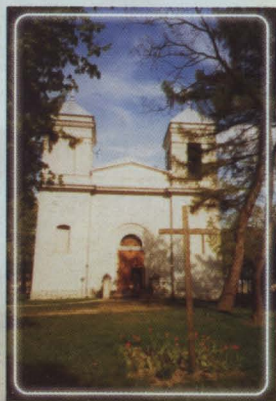
The White Tower is one of the most interesting monuments of architecture in the Brest region. The Białowiecki Primeval Forests, which used to stretch to Kamieniec, took its name from the tower. This fortified tower was built in 1276-1288 by the builder Aleksy. The tower is built of red brick, it is of circular layout (13.5 m in diameter), walls are

2.5 m thick and 30 m high. The massive crenels surmount the tower, the walls are pierced with loop-holes. The tower is situated in the hill over the Leśna river, in place of a huge medieval castle. Ruined, the tower was reconstructed in 1903. Circular rampart fortified with stones was built during the restoration works. In 1960, the tourist museum was opened here. St. Siemion's Russian Orthodox church built on the hill in 1914.

The monument of the founder of the town is situated at the edge of the market square.

KOBRYŃ a district town populated by 50 thousand people, on the Muchawiec river and the Dniepr-Bug canal. The railway line from Brest to Pińsk and the road to Minsk, Pińsk, Małoryty, and Kamieniec run through the town.

The Catholic church of the Assumption of the Holy Virgin from 1846, closed and devastated in 1962, regained by the Catholics in 1989 and re-consecrated on the 24th of December 1990. Inside, a plaque commemorating, among others, R. Traugutt. In front of the church, a renovated monument and a cemetery of the Polish soldiers killed in 1914-1920. The wooden Russian Orthodox church of St. Peter and Paul from the beginning of the 20th century, next to it, in the cemetery, the tombstone of the Mickiewicz family, where Aleksander, the poet's brother who died in 1871, is buried. Next to it, the grave of 42 Polish soldiers who were killed on the 17th of September 1920, during the fights with the Bolshevik army near Bereza Kartuska.

The synagogue from the 19th century, after 1945 used by various industry factories. The Spaski monastery, turned into the Basilian monastery in 1596. In 1636, the synod of the Uniate bishops took place here. When the union was abolished in 1839, the temple was turned into a Russian Orthodox seminary. The main body of the building from the 16th century has been preserved till the present day, reconstructed in the 17th and 18th centuries. In the mid-war period, the court of justice was located here, at present, a seat of the militia.

St. Mikołaj's Orthodox church, built of wood in the middle of the 18th century for the Uniates, in 1839 taken over by the Russian Orthodox Church.

A. Suworow memorial Museum of the History of the Military Service is situated in the mansion from the end of the 18th century, known as the Suworow's House. In 1860 R. Traugutt lived in the mansion. Two cannons from 1812, situated on the both sides of the porch, the busts of the general (in Poland, associated with the slaughter of Prague in 1794) from 1848 in front of the building. There are two more monuments of Suworow in Kobryn.

The Public Museum of Maria Rodziewiczówna located in the school no 7, 55 Dzierżyńskiego street.

The Monument of Victory exposed on the 100th anniversary of the victorious battle of the Russians with Napoleon's army. In the mid-war period, the bust of T. Kościuszko was situated on the plinth (in Siechnowicze Małe at present).

The mansion's park, A. Suworow's public park since 1948, situated within the former Province. In 1860, the estate was bought by Aleksander, the younger brother of Adam Mikiewicz. He lived here till his last days.

SIECHNOWICZE Wielkie and Siechnowicze Małe were in the possession of the Kosciuszko family for several centuries. Both villages are situated 5 km to the north of Żabinka and are connected with the Polish and American hero, Tadeusz Kościuszko (1746-1817), who was born in Belarus in Merezowszczyzna. He lived in Siechowicze with his mother in 1764, the next year he moved to Warsaw and began studying in the Military School. He came back to Siechnowicze after the War of Independence in the USA in 1783 and stayed here until 1790. A fragment of the park with a lime-tree alley is the only remnant of the mansion complex. In 1988, the monument of Kosciuszko, designed by B. Świtycz-Widacka, was exposed in front of the school. The bust of Kosciuszko was previously in Kobryn but was removed by the Soviets in 1939. The old wooden church of St. Mikołaj from 1727, founded by Paweł Kościuszko for the Uniates, is a valuable relict left by the family. When the Uniate church was abolished in 1839, the Russian Orthodox Church took over the temple.

SKOKI a village situated on the Leśna river, in the suburbs of Brest at present, known as a place of birth of Julian Ursyn Niemcewicz (1757-1841). The writer, publicist, activist of the Patriotic Party, co-author of the Constitution of the 3rd of May. When he graduated from the Military School, he became an aide-de-camp of general Adam Czartoryski in 1777. During the Kosciuszko Insurrection he was an aide-de-camp of the commander-in-chief. In 1796

he went to America with Kosciuszko, where he got in touch with the president of the USA, J. Washington. He took part in the November rebellion. He died as an emigrant in Paris, helping Adam Mickiewicz just before his death.

The baroque palace was built in the 1770s by Marcel Niemcewicz, the poet's father. The one-storey building is covered with a high mansard roof. Two alcoves adhere to the side of the palace. The front and garden elevations are ornamented with low porticos of two pillars supporting the balconies. A plaque commemorating J. U. Niemcewicz, in Russian, is built in the front wall. When a new school was built in the vicinity, the palace was abandoned and devastated.

The landscape park in a French style, covering an area of 5 ha, stretches on the flood terrace of the Leśna river. Numerous species of exotic trees and bushes grow in the park. The old hippodrome was turned into a schoolyard.

SZOSTAKOWO a village situated 10 km to the east of Wysokie, known as a place of birth of Romuald Traugutt (1826-1864), a hero of the January rebellion. He served in tsar's army, dispensed to the reserve, he stayed in Ostrów estate (situated along Kobryń-Małoryta route, a monument was exposed here in 2003). In place of the family mansion destroyed in 1951, a huge stone with a plaque is located. It was renovated in 2003.

Next to the park, on the other side of the road, an artificial lake on the river, a nice place to rest.

The village the streets with a layout from the turn of the 19th century.

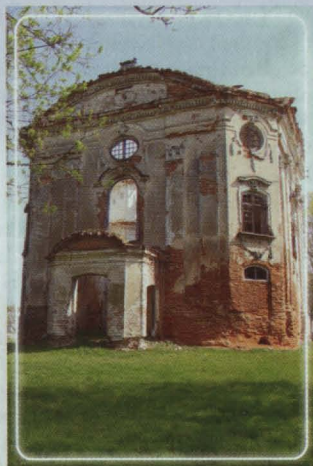

WOLCZYN a village on the Pulwa river, about 30 km to the north of Brest. In the 16th century, the owners of the estate, the Sołtan family, founded an Orthodox church. In the 17th century, the Gosiewski family built a wooden Catholic church in Wolczyn. In the 18th century, Konstancja, prince Kazimierz Czartoryski's daughter, acquired the estate as a dowry, when she got married to Stanisław Poniatowski, a castellan from Krakow. In 1732, their son, Stanisław Antoni was born. He was the last king of Poland and changed his name while coronation in 1764 from Antoni to August. His father turned out to be an excellent manager of the estate. It was him who created the residence and founded a new church.

The church of the Holy Trinity is the only remnant of the splendid past of Wolczyn. It was built in a baroque style in 1729-1733. It was turned into a Russian Orthodox church in 1886, and given back to the Catholics in 1918. After World War II it was turned into a ware-house of fertilizers and ruined. In 1938, the coffin with the king's remains (he died in 1798) was brought from Petersburg and put in the church's vault. In 1989, king's remains were exhumed and buried in the vault of St. John's cathedral in Warsaw in 1995.

The cemetery outside the village with a Russian Orthodox church from the 19th century, in the vicinity, the tombstones of the Narbutt family, the owners of Wolczyn during the second half of the 19th century, has been preserved.

A brick chapel from 1791.

WYSOKIE a town populated by 5 thousand people, situated in the Pulwa river. The palace complex was built near the castle in 1816-1820. The classicistic residence included a one-storey palace, two annexes, and farm buildings. The complex was

surrounded by a vast park, which was joined with the castle park in 1895 and rearranged into a harmonious whole by a famous landscape architect, Walerian Kronenberg. The beauty of the park and palace complex is marred by the school building. The Empire gate leads to the residence. The palace is being renovated at the moment. The landscape park, covering an area of 14 ha, was considered to be one of the most beautiful parks in the former Polish lands.

The Catholic church of the Holy Trinity from 1608 was built in a baroque style. In 1940, the communist authorities plundered the temple and turned it into a sports hall. The church was given back to the Catholics in 1990 and re-consecrated by cardinal K. Świątek.

The baroque chapel of St. Barbara from 1772 is situated near the church, the ware-house was located here after 1945. It was renovated in 1990s.

The Russian Orthodox church of the Heightening of the Holy Cross was built in a Byzantine-Russian style in 1869.

БЯЛА ПОДЛЯСКА — поветовый город, 60 тыс. жителей, расположенный на реке Кшне вблизи международной дороги Е-30 и железнодорожной линии, соединяющей Запад Европы с Россией. Важнейший экономический, культурный и научный центр Южного Подлясья. Около 8 тыс. студентов осуществляет свои мечты в нескольких высших учебных заведениях: в представительстве Варшавской академии физической культуры, Бяло-Подляском институте физической культуры, обладающим замечательной спортивно-рекреационной базой; в филиале Люблинского университета им. М. Кюри-Скловской, учительском колледже иностранных языков. До сих пор в городе сохранилась первоначальная градостроительная система четырёхугольный рынок и сеть улиц, выходящих из углов. Многие из каменных домов были построены во второй половине XIX века из кирпича, полученного после сноса замка. Самым интересным зданием в северном фасаде (Площадь Вольносыци 12) является ансамбль постоянного двора с XVIII века, известного под названием Аустерии Радзивилловской.

Дворцовый ансамбль, расположенный к западу от рынка, окружают земляные укрепления и рвы, которые были распланированы на базе заболоченной долины реки Кшны с юга. Въезда в замок стёрт разводной мост. Во двор ведут въездные ворота с т.н. четверть-циркульной «шеей» и башней. Внутри находился замечательный дворец с боковыми флигелями, закрывающими целостность концепции в подкову. К сожалению, дворец, построенный в стиле позднего ренессанса в 1622 году по проекту люблинского мещанина Павла Негрони, не сохранился до наших времён. Среди сохранившихся

остальных дворцовых зданий находятся: барочные въездные ворота первой половины XVIII с богатым архитектурным выражением и скульптурным орнаментом, шестиярусные въездные ворота в стиле раннего барокко со шлемом и фонарем и соединяющая их четверть-циркульная галерея. Сегодня в этих помещениях находится музей Южного Подлясья с интересной коллекцией «Лошадь в польском искусстве», богатым собранием икон, нумизматики и народного искусства.

Флигели помещают Городской центр

культуры, музыкальную школу и городскую публичную библиотеку. В неизменном состоянии сохранилась дворцовая часовня св. Юзефата XVII века, в которой хранились реликвии Юзефата Кунцевича, во времена первой мировой войны вывезенные в Вену, сегодня в базилике св. Пётра в Риме. Рядом с часовней находится башенка бывшей галереи, второй ярус которой перекрыт куполом с фонарем и покрыт орнаментом, выполненным в технике «сграффито» с растительным мотивом и четырьмя медальонами с родовыми гербами Радзивиллов. В здании бывшей Бяльской Академии, датируемом XVII веком сегодня помещается Общеобразовательный лицей им. Ю.И. Крашевского. Первоначально здесь находилась больница, которая многократно перестраивалась, последний раз в XIX веке. Школа была основана в 1628 году с помощью фонда ксёндза Кшиштофа Циборовича Вильского. В 1633 году была отдана под опеку Краковского университета, получая статус его академического посёлка. Школа была важным культурным и научным центром восточной Речи Посполитой («Афины Подлясья»).

В 1777 году по инициативе Комиссии национального образования школа была подчинена Виленской академии. После разделов в 1919 году была основана гимназия Ю.И. Крашевского нынешний общеобразовательный лицей. Среди выпускников школы много известных людей. В годах 1822–26 тут учился Юзеф Игнацы Крашевский. Жизнь в Бялой, учёба под руководством требовательных профессоров, экспедиции на школьный чердак полон старинных, покрытых пылью, но чрезвычайно интересных книг, посещение руин радзивилловского дворца, окруженного старым лесонасаждением, всё это произвело на будущего писателя огромное впечатление и оказало влияние на его творчество. Кроме Крашевского выпускниками академии были: поэт Ян Гавиньский, литераторы Францишек и Владыслав Венжик, историк литературы Юлян Бартошевич, этнограф и поэт Роман Зморский, участники Январского восстания ксёндз Станислав Бжуска и Роман Рогиньский, автор мемуаров

«Давняя Бяла на Подлясье» Казимеж Бартошевич. Рядом со школой находится памятник писателю. Бюст Крашевского по проекту Т. Рыгера совершил Й. Хмельниньский, а отливка в бронзе была сделана в варшавской фабрике братьев Лопеньских. Монумент 1928 года был воздвигнут в трёхсотлетие основания Бяльской Академии. Инициатором и частично проекторщиком произведения был генерал Людвик Биттнер, командир 34 полка пехоты, временно располагавшегося в Бялой, и командир 9 Подлясской Дивизии Армии Крайовой во время второй мировой войны.

Костёл св. Анны 1525 года, первоначально деревянный, быстро сгорел. В 1572 году ариане построили свою церковь, но радовались ею недолго. В 1595 году Миколай Кишиштоф Радзивилл «Серотка», поклонник католицизма, перестроил церковь в римско-католический костёл. Зодчий Андрыс достроил полукруглую пресвитерию и закристии по обеим сторонам. Интерьер храма был обогащён хором. Перестройка длилась до 1603 года, затем храм был освящён. В 1625 году к корпусу костёла с южной стороны была достроена часовня Божьей Матери Чёток. При Катажине Радзивилл, урожденной Собеская, приходский костёл и его фасад приобрели черты барокко. В память победы короля Яна III, брата Катажины, под Веной, под крестом на башенке костёла был помещён турецкий полумесяц. В начале XVIII века князь Кароль Станислав Радзивилл и его жена Анна, урожденная Сангушко, учредили семейную часовню св. Яна Кантога. Эта часовня в стиле барокко была построена с северной стороны, в результате чего храм имеет план латинского креста. Часовня богата барочными лепными украшениями. Картины на плафоне представляют образы из жизни Миколая Кишиштофа Радзивилла, учредителя костёла, получившего известность, между прочим, по поводу путешествия до святой земли. Внутри и наружу

костёла находятся многочисленные мемориальные доски в честь, между другими, о. Гонората Козьминьского, капуцина, рожденного в Бялой, причисленного к лику святых римским папой в 1988 году, а также Зофии Тайбер основательницы Общины Сестёр Пресвятой Души Христа Господня.

Рядом с костёлом находится дом приходского священника, датируемый XVIII веком и.

дом органиста 1820 года. На костельной площади - памятник св. Михалу Архангелу, скульптура Тадеуша Улатовского 70-тых годов XX столетия, покровителя города. Герб Бялой в XVII веке дал Михал Казимеж Радзивилл. Барочный костёл св. Антония и монастырь реформаторов строились в 1671-88 гг. по проекту Августа Лоцци. Учредителями костёла были Михал Казимеж и Катажина Радзивилл. Это скромный, воздвигнутый по монастырскому уставу ансамбль. В 1875 году, когда в здании костёла разместилась православная церковь, он потерял своё первоначальное убранство. Только гербы учредителей Тромбы и Янина, нарисованные в алебастровых обрамлениях на своде, указывают на время основания здания.

Кирпичный монастырь начала XVIII века был использован о.о. реформаторами до 1867 года, с 1919 по 1995 год в нём

размещался Общеобразовательный лицей им. Эмилии Платер. Сегодня хозяевами монастыря являются о.о. капуцины. В 1919 году власти независимой Польши вернули костёл католикам. В межвоенный период тут находился гарнизонный и школьный костёл, функционировал также военный приход св. Креста. В настоящий момент здесь работают о.о. капуцины. В 1990 году на стене ограждения была организована «Подлясская солдатская эпитафия» в честь солдан из Подлясья, партизан и жертв сталинского режима.

Костёл Рождества Пресвятой Девы Марии; ансамбль, состоящий из костёла и монастыря в стиле позднего барокко был построен в 1740-47 гг. по инициативе Анны Радзивилл, урожденной Сангушко, и её сына Михала Казимежа «Рыбенько». Автором проекта считается Павел Фонтану. Эти объекты были построены для ордена базилиан, в связи с растущим культом Юзефата Кунцевича. В начале XVIII века мощи мученика привёз в Бялу ксёндз Кароль Станислав Радзивилл, великий покровитель униатов на Подлясье. Храм в Бялой является первым и единственным базилианским зданием, безусловно подчиненным директивам Замосецкого синода 1720 года. Они предписывали применение латинских форм при строительстве униатских церквей. В 1765 г. в новый костёл из замковой часовни Радзивиллов были торжественно перенесены реликвии блаженного Юзефата. Ликвидировав унию в 1875 году, россияне замуровали гроб с телом святого в подвале храма. Картина Юзефа Симмлера «Мученическая смерть св. Юзефата», в свою очередь, была вывезена в Музей Румянцева в Москву. Она вернулась на своё место в 1927 году в соответствии с постановлением Рижского договора. В 1919 году храм был возвращён католической церкви. В 1924 году архит. Адольф Шишко-Бохуш убрал церковные переделки, снимая с башен луковичные купола. Во время последней реставрации костёла в 1985-86 гг. шлемы башен и храм были покрыты листовой медью. Это однородный памятник старины высочайшего художественного класса.

Кирпичный монастырь 1742-1745 гг. был построен для ордена базилиан, ликвидированного в 1864 году царскими властями. Ансамбль больницы св. Кароля Боремеуша 1716 года, окруженный парком с монументальным дубом черешчатым, со стороны ул. Артылерыйской, остатки кладбища при больнице.

Церковь св. Кирилла и Мефодия, построенная в 1988 году в память тысячелетия крещения Руси; вокруг кладбище, датируемое XIX веком, раньше униатское, теперь православное с часовней конца XVIII века.

Каменный дом «Под пророками» конца XIX начала XX вв. На ул. Нарutowича 8, украшенный бюстами великих польских поэтов Адама Мицкевича и Юлиуша Словацкого.

Памятник Январскому восстанию в Бялке, сегодня в пределах города.

Памятник 34 Полку Пехоты на ул. Варшавской в память солдат Войска Польского, погибших в 1920 году.

Памятник Независимости на площади Вольносьци (Свободы), рядом доска на месте расстрела поляков немцами в 1943 году.

Памятник Примасу Кардиналу С. Вышиньскому, скульптура Й. Списацкого у Святылища Божьего Милосердия.

Католическое кладбище 1793 года на ул. Яновской с часовней св. Роха 1830 года, многочисленными могилами солдат 1919, 1920, 1939 1945 гг.

Еврейское кладбище на ул. Новой, памятник в честь бяльских евреев, убитых немцами в годы второй мировой войны.

Военное кладбище итальянских военнопленных, расстрелянных немцами в 1943 году, на ул. Лукашиньской.

Военное кладбище советских военнопленных, расстрелянных немцами в 1941 42 гг, на ул. Пшемисловой.

Военное кладбище 1915 года с могилами немцев, погибших в первой и второй мировых войнах, на ул. Покоя (Мира).

ЦЕЛЕСЬНИЦА большое село, гмина Рокитно, живописно расположенное среди моренных возвышенностей рядом с трассой Янув-Подляски Тересполь. В период между первой и второй мировыми войнами владельцем Целесьницы был барон Станислав Ружицки Росенверт, который модернизировал имущество (2000 га земли и лесов). Он построил паровую мельницу, небольшую электростанцию, очистил рыбные пруды.

Барон был главным пайщиком Подлясской Фабрики Самолётов.

Самым интересным туристическим объектом является дворец в стиле классицизма, построенный после Ноябрьского восстания (1832-35) по проекту тогдашнего владельца А. Сервиньского. Объект был разрушен во время первой мировой войны, затем восстановлен Казимежом Скуревичем (1921-28), получившим известность благодаря проекту усадьбы Пилсудского в Сулеювке. В окружении парка в английском стиле находится оранжерея первой половины XIX века. Памятник в честь советских лётчиков, застреленных немцами 22.06.1941 года.

Гнойно чудесно расположенное село на реке Буг, гмина Константынув, напротив села Немиров. С откоса высотой в 30 м растягивается прекрасный вид на центральную часть заповедника «Подлясский Прорыв Буга».

Небольшая униатская церковь св. Барбары, датируемая началом XVIII века, была перенесена в 1875 году на православное кладбище. На её месте россияне построили новую кирпичную церковь в византийском стиле. Православный приход фун-

кционировал до второй мировой войны (в период между первой и второй мировыми войнами как один из четырёх в бяльском повете). В 1946 году начал действовать католический приход св. Антония Падевского.

ЯБЛЕЧНА село, расположенное на склоне широкой долины Буга, рядом с трассой Тересполь Влодава, гмина Славатыче.

Православный монастырь в Яблечной живописно расположен среди лугов и нескольких десятков монументальных дубов. Согласно легенде, он возник на месте, в котором рыбаки выловили из Буга икону св. Онуфрия. Святой раньше показался рыбакам и сказал пророческие слова: «здесь будет славиться моё имя». До восьмидесятых годов XIX века монастырь был расположен на правом берегу Буга, потом регуляция русла реки изменила его положение.

После 1596 года только монахи из Яблечной на Южном Подлясье не приступили к Брестской унии, несколько раз изменяя епископское начальство. После 1875 года, когда единственная в Царстве Польском униатская епархия была ликвидирована, монастырь стал главным православным центром на Подлясье и в районе Хелма. Царские власти использовали монастырь в качестве орудия обращения униатов в веру. После смерти Сталина в 1953 году сюда вернулись иконы св. Онуфрия и Богородицы. В 1974–1992 гг. при монастыре действовала Высшая православная духовная семинария. В течение нескольких десятков лет это был единственный в Польше мужской монастырь. Сегодня такие есть ещё в Супрасьле и Уйковицах, недалеко от Пшемысля.

Монастырь на Буге является целью многочисленных помолвочеств (второй в стране по значению после Грабарки) в день покровителя церкви св. Онуфрия 25 июня. Большие праздники имеют место также в день св. Духа и Успения Пресвятой Девы Марии 28 августа. Яблечна, похоже на униатские Костомлоты и святилище в Кодне, является местом экуменических встреч.

Церковь св. Онуфрия, датируемая 1838–1940 гг. в классицистическом стиле в плане греческого креста является самым ценным объектом в ансамбле монастыря.

Klasztor murowany z początku XVIII w. O.O. reformaci przebywali w nim do 1867 r., od 1919 do 1995 r. siedziba LO im. Emilii Plater. Obecnie gospodarzami są ojcowie kapucyni. W 1919 r. władze niepodległej Polski zwróciły kościół katolikom. W okresie międzywojennym pełnił rolę kościoła garnizonowego i szkolnego. Erygowano wówczas parafię wojskową p.w. Św. Krzyża. Obecnie pracę duszpasterską prowadzi O.O. Kapucyni. W 1990 r. na murze ogrodzenia urządzono „Podlaskie Epitafium Żołnierskie” ku czci żołnierzy z Podlasia, partyzantów i osób represjonowanych przez reżim stalinowski. **Kościół Narodzenia NMP** późnobarokowy zespół kościelno klasztorny został wybudowany w latach 1740-47 jako fundacja Anny z Sanguszków Radziwiłłowej i jej syna, Michała Kazimierza „Rybeńko”. Za projektodawcę uważa się Pawła Fontanę. Obiekty te zbudowano dla O.O. Bazylianów, w związku z rosnącym kultem błogosławionego Józafata Kuncewicza. Na początku XVIII w. relikwie męczennika przywiózł do Białej ks. Karol Stanisław Radziwiłł, wielki protektor unitów na Podlasiu. Świątynia z Białej jest pierwszą budowlą bazylikańską ściśle podporządkowaną wytycznym synodu zamojskiego z 1720 r. Zalecały one stosowanie form łacińskich w budowie cerkwi unickich. Do nowego kościoła przeniesiono uroczyscie w 1765 r. relikwie błogosławionego Józafata, przechowywane wcześniej w kaplicy zamkowej Radziwiłłów. Rosjanie likwidując w 1875 r. unię, zamurowali trumnę z ciałem świętego w piwnicach świątyni, a obraz Józefa Simmlera „Męczeństwo św. Józafata” wywieźli do Muzeum Rumiancewa w Moskwie. Wrócił on na swoje miejsce w 1927 r. w wyniku realizacji postanowień traktatu ryskiego. W roku 1919 świątynię przywrócono do kultu katolickiego. W 1924 r. arch. Adolf Szyszko-Bohusz usunął cerkiewne przeróbki, zdejmując cebulaste kopuły z wież. Podczas ostatniej konserwacji kościoła w latach 1985-86 hełmy wież i świątynię pokryto blachą miedzianą. Zabytek jest jednorodny o wysokiej artystycznej klasie.

Klasztor murowany z 1742-1745 r. dla ojców bazylianów, w 1864 władze carskie likwidując zakon. **Zespół szpitala** św. Karola Boremeusza z 1716, otoczony parkiem z pomnikowym dębem szypułkowym, od strony ul. Artyleryjskiej, pozostałości cmentarza przyszpitalnego. **Cerkiew** p.w. św. Cyryla i Metodego zbudowana w 1988 r. z okazji 1000 lecia chrztu Rusi, wokół cmentarz z XIX w., dawniej unicki, obecnie prawosławny z kapliczką z końca XVIII w.

Kamienica „Pod Wieszczami” z przełomu XIX XX w. przy ul. Narutowicza 8 z popiersiami A. Mickiewicza i J. Słowackiego.

Pomnik powstania styczniowego w Białce dziś w granicach miasta.

Pomnik 34 PP przy ulicy Warszawskiej Pamięci Żołnierzy WP poległych w 1920 r.

Pomnik Niepodległości na Placu Wolności, obok MPN - tablica na miejscu rozstrzelań Polaków przez Niemców w 1943 r.

Pomnik Prymasa Kardynała S. Wyszyńskiego, rzeźba J. Spisackiego przed Sanktuarium Miłosierdzia Bożego.

Cmentarz katolicki przy ul. Janowskiej z 1793 r. z kaplicą św. Rocha z 1830 r., licznymi mogiłami żołnierskimi z 1919, 1920, 1939-1945.

Kirkut przy ul. Nowej, na cmentarzu żydowskim, pomnik pamięci Żydów białskich wymordowanych przez Niemców w latach II wojny światowej.

Cmentarz wojenny z 1943 r. przy ul. Łukaszyńskiej, jeńców włoskich rozstrzelanych przez Niemców.

Cmentarz wojenny z lat 1941-42 przy ul. Przemysłowej jeńców sowieckich rozstrzelanych przez Niemców.

Cmentarz wojenny z 1915 roku przy ul. Pokoju kryjący groby Niemców z I i II wojny światowej.

Среди самых ценных картин иконостаса XVIII века находятся иконы покровителя храма (кипарисовая доска, XV век), а также чудесная икона Богородицы в серебряном платье. В 1990 году обе иконы были похищены, но в 1994 году удалось их получить обратно. Колокольня, ворота середины XIX века, дом из крупных деревянных брёвен начала XX века в русском стиле, (в настоящий момент дом полонника) памятник, напоминающий о трагической своими последствиями Брестской унии, монастырские здания с часовнями для зимнего времени. Ансамбль монастыря дополняют две деревянные часовни, находящиеся вне его стен, которые были построены в 1905 1908 гг. часовня Успения Пресвятой Девы Марии, расположенная напротив ворот, и часовня св. Духа на Буге. Архитектура всего ансамбля и очаровательная природа способствуют религиозной медитации.

Деревянный приходский костёл Преображения Господя в селе представляет собой бышую униатскую церковь, которая была учреждена Геронимом Флорианом Радзивиллом.

Две козловые ветряные мельницы.

ЯНУВ ПОДЛЯСКИ село городского типа, бывший город, местонахождение гминного правления и центр услуг для близлежащих местечек (общеобразовательный лицей, ПТУ, учреждения здравоохранения).

Янув расположен на реке Кшывуля с регулирующим водоёмом и на реке Чижувка, в её устье в широкую долину Буга.

Самые ранние исторические упоминания о Янове датируются 1423 годом, когда князь Витольд подарил деревню Порхув луцкому кафедральному собору. Уже в 1465 году деревня Порхув получает городские права. От имени тогдашнего епископа Яна Лосовича принимает название Янув Епископский и получает герб с изображением облатки и чаши. В восточном павильоне дворца 1788 года жил епископ Адам Нарушевич до смерти в 1796 году. С его именем связан другой памятник грот в конце липовой аллеи в форме цилиндра с куполом, построенный из эрратического камня.

Согласно польской традиции, здесь епископ Адам Нарушевич писал тезисы Конституции 3 мая. Этот выдающийся поэт и летописец был похоронен в крипте св. Троицы. В храме находится памятник Нарушевичу, сделанный в Риме (1861 г.) Т.О. Сосновским из белого мрамора. Здание барочного костёла св. Троицы датируется 1714 35 гг (с 1741 года при костёле имелся капитул, в годах 1818 1867 и 1918 1924 кафедральный собор)

и колокольня с 1745 года сохранились почти в первоначальной форме. Фасад с двумя башнями, интерьер с тремя нефами. Богатые украшения интерьера обращают внимание двенадцатью восьмиугольными полотнами со школы Ф. Смуглевича, восхищает изображение св. Троицы в главном алтаре. В могилах криптах под пресвитерией находятся останки четырёх епископов. Деревянный пол из дубовых брёвен является единственным такого типа на Подлясье. Внутри в боковом алтаре помещены реликвии св. Виктора, привезенные из Рима в 1858 году.

Рядом находятся здания бывшей духовной семинарии (1685 1939), используемые сегодня школой. Ансамбль бывшего доминиканского костёла св. Иоанна Крестителя был построен на месте существующего с 1465 года храма, основанного епископом Яном Лосовичем и сгоревшего в 1667 году.

Сегодняшний костёл в классицистическом стиле был построен в годах 1790–1801, в 1874 году превращён в православную церковь, после обрешения вновь независимости в 1918 году реставрирован и возвращён римско-католическому приходу как филиальный костёл. Между костёлами размещён рынок размером 150 x 175 м, который представляет собой середину довольно регулярной системы сети улиц и зданий. Из старинной застройки города остался дом Рыттов 1793 года, реставрированный с 1990 года художником М. Фалькевичем с целью превратить в авторскую галерею и дом творческого труда. По середине рынка находятся торговые ряды, датируемые периодом между первой и второй мировыми войнами. Также тогда были воздвигнуты памятники, посвященные памяти маршала Юзефа Пилсудского. Во время второй мировой войны они были разрушены, но совместным трудом жителей Янова были восстановлены в 1995 году. Рядом памятник

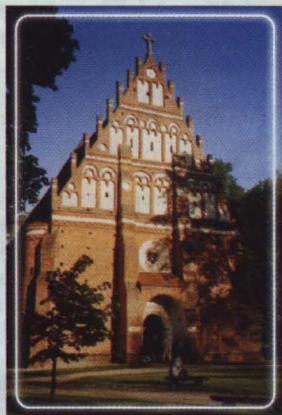
жертвам немецкой оккупации.

Интересный объект представляет собой ансамбль классицистических конюшен с неоготической часовой башней середины XIX века, построенных по проекту Генрика Маркони в близлежащем селе Выгода. С 1817 года здесь помещается конный завод, известен разводством знаменитых лошадей арабской породы, которые пользуются успехом во всём мире.

В годы 1893–1899 в Янове пребывал предшественник польской авиации живописец Чеслав Таньский, который, используя близлежащие холмы, совершал попытки с дельтапланом.

КОДЕНЬ - село на уровне гитны, расположенное на маленькой Каламарке, которая впадает в Буг; известный центр помонников рядом с трассой Тересполь Влодава. Кодень имел городские права в 1511 1869 гг.

Миколай Сапеха (1581–1644), беззаветный католик, имеющий прозвище «Пиус». В 1629 году велел Яну Цангерле (Jan Cangerle) из Люблина постройку костёла по образцу базилики св. Пётра в Риме. В костёле поместил икону Божьей Матери Гваделупской, согласно традиции, похищенную из частной часовни римского папы Урбана VIII. Икона была предметом большого культа, её посещали многочисленные жители Подлясья, хелмской земли, а также помонники из Воляня и Жмудзи. В 1723 году с согласия римского папы имела место коронация иконы Божьей Матери Коденской, после Ясной Горы и Троков. Историю чудесной иконы в своём романе описала Зофия Коссак Шчуцкая. В 1875 году на территории всего Подлясья начались преследования униатов и католиков. Костёл св. Анны был превращён в церковь; икона, в свою очередь, была вывезена в Честохову. Она могла вернуться только в 1927 году, уже в независимой Польше. Находится под опекой облатов. Костёл св. Анны, построенный в стиле ренессанса в 1629–1636 гг, расширенный в 1709 г. в стиле барокко представляет собой один из самых ценных сакральных памятников старины Подлясья. В 1973 храм был возведён в ранг Малой Базилики. Однонефный с двумя часовнями, доминирующей башней и овальным куполом. Внутри богатый орнамент на сводах лепных украшений в стиле ренессанса.

Украшением храма является икона Мадонны де Гваделупе размером 128 x 223, находящаяся в главном алтаре. Перед иконой Божьей Матери Коденской Королевы Подлясья молились примас кардинал С. Вышиньский и примас кардинал Ю. Глемп, а также примас кардинал А.С. Сапеха и дважды примас кардинал Кароль Войтыла (нынешний римский папа) в 1969 и 1977 году.

Монастырь и храм помещают дом полонника и музей, обогащён в последнее время экспозицией, связанной со святилищем.

Местечко Кальвария расположено между реками Каланарка и Буг. Автором деревянных скульптур, изображающих тернистый путь является Т. Невядомский (1966 1969).

Замковая церковь, в настоящее время костёл св. Духа, была построена в готическом стиле в годах 1530 1540,

причём портал в стиле ренессанса. Представляет собой чрезвычайно ценный объект. Внутри находится надгробная плита Яна Сапехи, датируемая 1520 г.

Полевой алтарь на подвале замка начала XVI века.

Арсенал XVI XVII вв, надстроенный во второй половине XIX века и использованный в качестве часовни отпущения грехов.

Расположенный в окружении парка, в северной части Кодня особняк XVIII века, перестраивался, сегодня помещает приют им. Брата Альберта.

В центре посёлка кирпичный бывший иезуитский дом середины XVIII века.

Кирпичная колокольня середины XVII века, раньше принадлежащая униатской церкви; рядом православная церковь.

Кладбищенская часовня св. Вавжинца, кирпичная, перелома XVIII/XIX вв. в форме ротонды; рядом несколько интересных помещичьих надгробных памятников XIX века и могилы участников Январского восстания 1863 года.

КОСТОМЛОТЫ село на Буге рядом с трассой Тересполь Влодава. Самым ценным памятником старины считается здесь деревянная униатская церковь св. Никиты первой половины XVII века. После того, как уния была ликвидирована в 1875 году, она превратилась в православную церковь, а в 1927 году стала католической византийско-славянского вероисповедания. Послевоенная миграция населения повлияла на падение неоуниатского движения, а Костомлоты остались единственным приходом такого типа в Польше. Самым ценным элементом убранства храма является двухрядный иконостас с иконой покровителя церкви св. Никиты, датируемой 1631 г. Фигура святого представлена в окружении четырнадцати сцен из его жизни. С 1969 года должности приходского ксёндза выполняет ксёндз архимандрит Роман Пентка из ордена марианов. По его инициативе в Костомлоты стали центром экуменизма. Важными событиями в истории прихода оказались: визит примаса кард. Стефана Вышиньского в 1974 г., празднование тысячелетия крещения Руси в 1988 г. и четырёхсотлетие Брестской унии в 1996 г. В храме находятся реликвии блаженных Пратулинских мучеников.

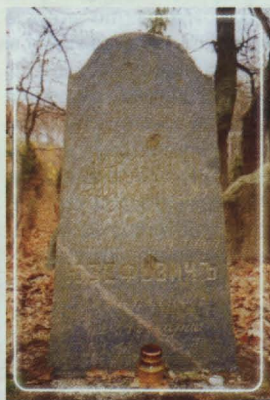
КШЫЧЕВ село, гмина Тересполь, красиво расположенное на пойменной террасе Буга. Вдоль местечка и реки ведёт природная тропинка «Бужный мост». Она обозначена символом зелёного листа ивы на белом фоне. Тропинка ведёт с местности Ленги через Кшычев до Непли.

- Деревянный филиальный костёл св. Юрия это бывшая униатская церковь св. Деметрия Мученика, датируемая 1683 г. После ликвидации хелмской епархии православная церковь, в 1919 г. филиальный костёл римско-католического прихода в Маловой Горе. С 1920 г. принадлежит приходу Непле. При костёле надгробная плита Марианны Богуславской, датируемая 1832 г.

- Кирпичная усадьба, построенная полк. Войцехом Богуславским в 1830 г. Прямоугольное в плане здание, повернутое фасадом к востоку. Рядом с усадьбой каменный флигель первой половины XIX века бывшая кухня. Во время оккупации усадьбу занимали немцы, после войны Войска пограничной охраны. Начиная с 90-тых гг XX столетия усадьба находится в частных руках. Целость окружена красивым парком с аллеями старинных лип, клёнов, лиственниц и дубов.

Рядом с дорогой Янув Подляски - Тересполь козловая ветряная мельница 1921 г., в лесу с южной стороны два кургана, называемые местными жителями «шведскими шанцами».

ЛЕБЕЗДЕВ село, гмина Тересполь, рядом с дорогой во Влодаву, бывшее татарское селение. В 1679 году Король Ян III Собеский вместо не выплаченного в положенный срок жалования признал землю в Лебезеве и Малашевичах полковнику Самуэлю Мужы-Корыцкому и 30 солдатам из его знамени. В XIX веке на Подлясье жило 40 татарских родов, 9 из них в Лебезеве: Абрахамовиче, Барановские, Буцацкие, Юшинские, Милковские, Богдановиче, Улановы, Ассамовиче, Шулевиче.

Многие из этих фамилий мы находим сегодня на татарском кладбище в селе Заставок, которое ещё в XIX в. составляло часть Лебезева под названием Улановщизна. Два форта пехоты, датируемые началом XX в., в 8 км. отдалённые от ядра крепости в Бресте. В настоящий момент они использованы в качестве склада, а также для

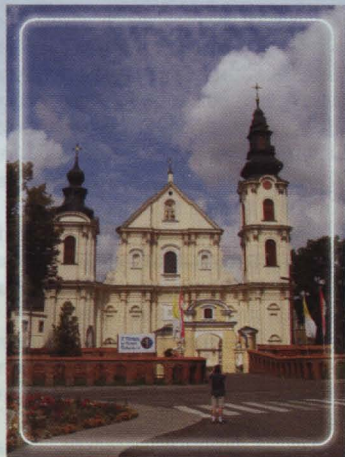
квашения огурцов, которыми в своё время был популярен Тересполь и его окрестности (бочки затапливают во рве).

ЛЕСНАЯ ПОДЛЯСКА село на уровне гмины, расположенное на Клокувке в окружении лесов, в 15 км от Бялой Подляски к северо-западу, известный центр помоничеств.

История прихода в Лесной, основанного в 1695 г. связана с объявлением иконы Божьей Матери. 26.09.1683 г. два пастушка увидели на груше сияющую лучами икону Божьей Матери, вырезанную на небольшом каменном круге. В самом начале её поместили в усадьбе преемника в Буковицах. В 1686 г. П.К. Михаловским владельцем имущества на месте, в котором росло дерево был построен деревянный костёл.

Каменный костёл был построен в 1715–1718 гг, сегодня функционирует как часовня объявления Божьей Матери. В 1727 г. опеку над приходом взял на себя орден паулинов из Ясной Горы. Растущий культ Божьей Матери повлиял на решение построить в 1727 г. костёл побольше. Постройка была завершена в 1752 г, в 1758 г. костёл был освящён. После падения Январского восстания в 1864 г. орден был ликвидирован. Чтобы полностью прекратить попомничества униатов, царь приказал передать костёл в 1875 г. православным. Во главе женского православного монастыря стояла тётка царя Николая II. В 1919 г. вернулись паулины, в 1927 г. приобрели вновь оригинальную икону Божьей Матери (была спрятана в Ломже епископом Шыманским). Тогда к святилищу вернулся бывший блеск. В 1963 г. имела место коронация иконы примасом кард. Стефаном Вышиньским, в 1984 г. храм был возведён в ранг Малой Базилики.

Приходский костёл Рождества Пресвятой Девы Марии и св. Петра и Павла, кирпичный, 1731–52 гг., в стиле барокко, трёхнефный. В 1923 г. были удалены церковные купола, в 1936–40 гг. по проекту А. Шишко-Бохуша северо-восточная башня была повышена. Храм окружён рвом и остатками оборонной стены. Внутри: икона Божьей Матери Лесьнянской (31 x 29), рельеф, принадлежащий народному искусству, предмет культа, притягивающий ежегодно несколько десятков тысяч пономников. Многочисленные мемориальные доски, посвящённые, между прочим, униатам,

солдатам Войска Польского с 1683 г. по вторую мировую войну, примасу кард. С. Вышиньскому в большинстве случаев вмурованы по инициативе о. Э. Ракочего. В девяностых годах XX столетия стены и ствол храма были покрыты новыми картинами, касающимися истории костёла и монастыря.

Часовня Божьей Матери Лесьнянской, кирпичная, 1715–1718, с колодцем на месте груши, на которой объявилась икона Божьей Матери. Четыре картины 1983 г. проф. Людвика Мационга: «Ян Михалович рыцарь из Лесной дарит Божьей Матери как церковный обет саблю, завоеванную во время битвы под Веной 12.09.1683 г.», «Ликвидация ордена паулинов в 1864 г.», «Вступление легионов польских в Лесну в 1915 г.» и «Исповедь солдат Армии Крайовой Отряда Зенона С. Выжиковского во время немецкой оккупации».

Монастырь о.о. паулинов, кирпичный XVIII в., расширенный в середине XIX в. и после 1901 г., соединённый с костёлом.

Хозяйственный ансамбль православного монастыря, в период между первой и второй мировыми войнами местонахождение заслуженной для поляков учительской семинарии, в настоящий момент комплекс сельскохозяйственных школ им. В. Витоса. Монастырский парк (6 га) XVIII–XIX вв., в котором растут 500 дубов черешчатых, а также «Дуб любви» в урочище Коловеж, недалеко от Лесной заповедник «Хмелинне».

Памятники: Независимости, на территории сельскохозяйственных школ и Борцам движения Сопротивления в годах 1939–1945.

МЕНДЗЫЖЕЦ ПОДЛЯСКИ само название указывает на то, что город расположен на пересечении реки Кшны Северной, её притока Пишчки и Кшны Южной, в которую втекает мелиорационный канал Вепж Кшна. Гордостью жителей является Общество друзей науки, издающее с 1969 г. «Ежегодник Мендзыжецкий», документирующий развитие города и региона. Костёл св. Николая, кирпичный, трёхнефный, перестроенный после пожара 1752 года. В летописи кирпичный костёл упомянут уже в конце XV в. В сегодняшних стенах есть элементы готического здания. Неоклассическая фронтальная стена, по проекту Х. П. Аигнера (Chrystian Piotr Aigner), датируемая 1808 г. играет роль ширмы по отношению к непропорциональному корпусу здания из эпохи барокко.

Внутри в стену пресвитерии вмурована надгробная плита Пётра Збарского, умершего в 1572 г. В главном алтаре находится картина св. Николая, нарисованная Шимоном Чеховичом, которому позировали князь Адам Чарторыйский и его жена с тремя дочерьми. Здесь в 1801 г. умер ксёндз Гжегож Пирамович, но он был похоронен вместе с матерью в Курове. Среди других известных приходских ксёндзов были: Ян Брожек, Анджей Залуский, Адам Кукель, Адольф Плешчинский. Рядом с домом викария находится здание бывшей приходской школы, учреждённой Августом Потоцким. Классицистический дом приходского священника второй половины XVIII в. с двумя каминами, перед зданием памятник природы, насчитывающий несколько сот лет дуб. Костёл св. Юзефа это бывшая церковь униатского прихода св. Николая. Костёл был основан князем Августом Чарторыйским в 1782 84 гг. В 1875 г. превратился в православную церковь. В 1918 г. здесь жили бездомные репатрианты из России. Только в 1921 г. епископ Пшездзецкий вновь объединил костёл и образовал здесь приход св. Юзефа. Костёл св. Пётра и Павла, первоначально деревянный, был учреждён князем Стефаном Збарским как униатская церковь. В годах 1772 74 князь Адам Чарторыйский основал новую кирпичную церковь, отобранную у униатов православной церковью в 1875 г. В 1921 г. храм был превращён в ректорский костёл, уже несколько лет функционирует как приход. Во время борьбы за Мендзыжец 25.07.1944 в костёл попал артиллерийский снаряд. Сгорела крыша и часть интерьера. Костёл был восстановлен, но уже без стройной неоготической башенки. Католическое кладбище с часовней св. Роха, датируемое 1839 г., старинные надгробные памятники и места национальной памяти. Еврейское кладбище с самым большим на Подлясье количеством мацев,

вмурованных в ограждение кладбища. На рынке, сегодня площадь Иоанна Павла II, памятник римскому папе, а также памятник примасу кард. С. Вышиньскому перед костёлом св. Юзефа и памятник 1931 г. (восстановленный в 1959 г.), отмечающий борьбу солдат за независимость Отечества. Вблизи больницы памятник Январскому восстанию, открытый в 2003 году. Бывшая конная почта первой половины XIX в. Кирпичный дворец 1930 г. по проекту А. Дыгата (раньше дворец Потоцких, разрушенный в 1918 г.), сегодня местонахождение филиала Люблинского католического университета. Парк второй половины XIX в. площадью в 20 га. Гравийный карьер, сезонная купальня, площадью в 35 га, городской центр спорта и отдыха с водной туристической базой на пути в Захайки, окруженной лесами.

НЕПЛЕ дачное местечко, гмина Тересполь, очаровательно расположенное вблизи устья делающей здесь широкие меандры Кшны в Буг при дороге Тересполь Янув Подляски, на территории заповедника.

В первой половине XVIII в. владельцем села стал Александр Урсын Немцевич. В 1765 г. разделил имущество между сыновей, в следствие чего Непле получил Францишек Урсын, Клейники и Скоки на второй стороне Буга Марцелий Урсын, отец Юлиана. Известный поэт,

путешественник и политик дважды приезжал к дяди с визитом: в 1811 и 1818 гг. Восхищаясь окрестностью, он писал: в нашей стране, монотонно ровной и открытой, редко встречается такое прекрасное расположение.

Чулан т.н. Сокровищница с 1786 г. представляет собой старейший памятник ансамбля. Перестроенная в неоготическом стиле Ф. Ящолдой после 1854 г. имеет крепкие массивные стены с откосами в угловых частях; крыша двухскатная. Требуется срочного ремонта!

Бивак 1820 г. одноэтажное здание с двухъярусным фасадом и балконом, построенное на крае парка, когда-то квартира Александра I.

Могильная часовня рода Межеевских, датируемая 1829 г. в неоготическом стиле по проекту Ф. Ящолды. Кирпичная, восьмиугольная в сечении, с шатровой крышей, могильная крипта в высоком цоколе, в которой были похоронены отец и сын Межеевских. На стене доска с надписью: Кто отец и мать и потерял последнего сына, того схватит боль.

Парк площадью в 18 га, живописно расположенный на склоне долины Кшны. До 1958 г. здесь рос один из самых больших в Европе можжевельников (окружность ствола 2,7 м, высота 13 м, около трёхсотлетний), поваленный грозой был перенесен на плантацию в Курнике.

Скала рядом с парком на дворе усадьбы Яна Соболевского с металлическим крестом на месте трагической катастрофы, в которой погиб сын Межеевских.

Костёл Возвышения св. Креста на другой стороне реки Кшны, датируемый 1769 г. в стиле барокко, основанный Ф.У. Немцевичом, внутри эпитафия этой семьи. До 1875 г. униатский, потом православная церковь, с 1919 г. приходский римско-католический костёл.

Курган памяти Маршала Юзела Пилсудского 1936 г., восстановленный в годах 1997–1998. На кладбище могилы солдат, которые защищали линию Буга в 1920 г. Смотровая башня, построенная благодаря стараниям дирекции заповедника «Подляский Прорыв Буга» несколько сот метров к северу от парка. Рядом таинственная скульптура крупно вытесанный из камня крест XV в. (?) с примитивным рисунком лица, называемая местными жителями «каменной бабой». Согласно легенде, это окаменевшая дочь, проклятая матерью за неповиновение. Камень медленно склоняется к земле, когда до неё дотронется, девушка оживёт.

С башни прекрасный вид на Швейцарию Непальскую; когда хорошая погода, можно увидеть близлежащий Брест.

ОРТЕЛЬ КРУЛЕВСКИ расположенный в 15 км к юго-востоку от Бялой Подляски на реке Зелава. Настоящим украшением села является красивейший на Подлясье деревянный небольшой костёл.

Униатская церковь св. Давида и Романа, сегодня приходский костёл Божьей Матери Чётки. В период 1875-1919 православная церковь. Храм был воздвигнут в 1906 г. плотником Назароном на месте церкви, датируемой 1660 годом. На дверях храма сохранилась надпись: «благодаря стараниям пресвитера этой церкви Белецкого плотником Назароном». Костёл, направленный на восток, деревянный; конструкция из лиственных брёвен, соединённых друг с другом по типу ласточкина хвоста; опалубленный.

Исторический храм был восстановлен в 1994 г. благодаря стараниям приходского ксёндза Веслава Пиньчука и прихожан. Крыша костёла получила новый гонт, законсервированный при помощи предприятия Inco-Veritas из Жераня и химического завода Фонда защиты памятников старины в Вишницах.

ПРАТУЛИН гмина Рокитно, село на Буге рядом с трассой из Тересполья в Янув Подляски, расположенное среди живописных поём и староречий, окруженных лугами. Название местечка стало символом мученичества подляских униатов.

Униатская церковь существовала с XVII в., новая, также деревянная, была построена в 1852 г. Именно перед этой церковью в 1874 г. имел место погром униатов. 23.01.1874 г. с целью ввести в униатскую церковь православного духовного в Пратулин прибыло войско три роты пехоты и сотни казаков. Тогда прихожане (около 500 человек) окружили храм. На следующий день униаты, собранные на кладбище при церкви были окружены кордоном солдат. После неудачной штыковой атаки, войско открыло огонь. Народ с крестами в руках защищал город. Девять человек погибло в сражении, четыре

тяжело раненных вскоре умерло, около 180 получили ранения. Остальные попали в тюрьму, или были сосланы в глубь России. Оставшихся в приходе обложили контрибуцией. Католический костёл превращено в православную церковь. Римский папа Пий IX 13.05.1874 г. писал: подляские исповедующие и мученики доказали перед Богом, ангелами и католическим миром своего героизма. Эти трагические события нашли своё отражение в творчестве В. Реймонта, М. Конопницкой, С. Жеромского и других. В 1905 г. местное население обратилось в католическую веру, подобно 100 тыс. униатов на территории всего Подлясья.

В период между первой и второй мировыми войнами Пратулин, Зачопки и Высоке Литевске на второй стороне Буга составляли часть имущества Фонда по борьбе с раком и туберкулёзом, основанного Якубом Потоцким.

Костёл св. Петра и Павла и колокольня 1838 г., учреждённая Т. Мостовским, классицистическая, однефная, кирпичная. Внутри мемориальные доски,

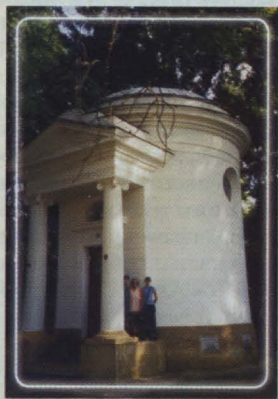
посвящённые униатам; распятие, увековечивающее трагические события 1874 г.; картины, представляющие сцену секретной миссии по Н. Бых и мученичество пратулинских униатов по Э. Ярмошевичу из Безволи композиция, инспирированная известной картиной краковского художника В. Эльяша-Радзиковского, сегодня в Музее Войска Польского в Варшаве.

Мощи блаженных Пратулинских мучеников, похороненных за селом, затем перенесенных в церковь в 1990 г. после процесса беатификации, который начался в 1938 г. и завершился в годовщину Брестской унии, причисленных к лику святых 06.10.1996 г.

Римско-католическое кладбище, могильная часовня рода Веруш-Ковальских, датируемая 1870 годом; высокий крест на небольшом кургане, увековечивающий солдат Войска Польского 1920 года; в углу кладбища часовня XIX века со скульптурой св.

Яна Непомуцена, памятник, посвящённый 154 советским солдатам, погибшим в 1944 г. Униатское кладбище в двух км. к востоку от села, памятник 1931 года на месте первоначального похоронения Пратулинских мучеников.

Униатское кладбище, на котором стояла церковь свидетель событий 24.01.1874 г., в настоящий момент здесь находится монументальный папский алтарь, перенесённый из Седлец (автором проекта по случаю визита римского папы в 1999 г. был Яцек Списацкий из Бялой Подляски).

РОМАНУВ село, гмина Соснувка, рядом с дорогой Вишнице Ханна, расположенное среди сосновых лесов. Бывшее наследство рода Сангушко, затем Лещинских и Сапехов. В 1801 г. Романув приобрели Блажей и Анна, урожденные Новомейские, из рода Мальских герба Наленч. Усадьба, датируемая 1806 годом сгорела в 1858 г., потом была восстановлена и расширена, вместо крыльца построено портик с четырьмя тосканскими колоннами, на которые опирался балкон с каменной балюстрадой. На фронтонном щипце картуш с гербом рода Крашевских Ястржембец. Перед портиком подъезд, сзади терраса; крыша с мансардами, четырёхскатная, крытая железом. Усадьба горела ещё дважды: в 1914 и 1943 году. По инициативе Вацлава Чеха восстановлена в годах 1958–1962 с предназначением устроить здесь биографический музей Ю.И.

Крашевского. Симметрический интерьер, квадратные сени со стороны подъезда и прямоугольный салон со стороны огорода. Собрания составляют семейные реликвии: оригинальный письменный стол писателя, рукописи, исторические документы; богатая коллекция изданий произведений автора «Старого предания», 141 рисунок, выполненный писателем, портреты, картины и многочисленные фотографии.

Ю.И. Крашевский, псевдоним Богдан Болеславита детство провёл в Романове под опекой бабушки и прабабушки, благодаря которым его детство было счастливым. Патриотический дух дворянской усадьбы, обычаи, рассказы, перечитываемые книги многократно находили отражение в его творчестве, породили тягу к искусству, истории, литературе. Усадьбу окружает парк поверхностью в 3 га, барочная осевая система XVII–XVIII вв., имеющая черты итальянского огорода, с частично сохранившимся старым лесонасаждением.

Сохранились еловая аллея и грабовые шпалеры. В парк ведут неоготические въездные ворота середины XIX в. и мост с каменной балюстрадой. На крае парка классицистическая часовня св. Анны начала XIX в., в позднейшем превращена в родовую мавзолей. Это здание круглое в плане с апсидой, двумя ризалитами и колонным портиком и крышей в форме купола. В стены вмурованы шесть надгробных плит наследников Романова и членов их семей, украшенных гербами. Музей открыт ежедневно кроме понедельников с 10.00 по 15.30, тел.: (083) 379 30 14.

РОСКОШ пригородное село, гмина Бяля Подляска, на реке Ключувке рядом с дорогой в Янув-Подляски.

Роскош в XVI-XVIII вв. принадлежала бяльскому имуществу Радзивиллов. Благодаря Катажине Радзивилл, урожденной Собеская, здесь были построены охотничий особняк, фазанья ферма и зверинец.

Придворная конюшня середины XIX в. по проекту Ф. Ящолда, регулярная в плане, напоминает букву Н. Боковые части двухъярусные, окруженные

восьмигранными башенками романтического типа. Крыша была незначительно возвышена в начале 2000 г. в связи с приспособлением здания под гостиницу и ресторан.

Заповедник середины XIX в. площадью в 13 га, включая 3 га ольховых пойм. Липовая аллея - 130 деревьев, в парке две монументальные европейские лиственницы и мелколистная липа, часть заповедника предназначена для отдыха. Водная туристическая база на Ключувке является началом походов на байдарках по направлению к Кшне и Бугу. Намеревается постройка площадки для игры в гольф, теннисной площадки и велосипедных тропинок.

СЛАВАТЫЧЕ посёлок, расположенный на высокой террасе Буга, проезд к граничному переходу в Белоруссию по направлению Тересполь, Влодава или Вишнице.

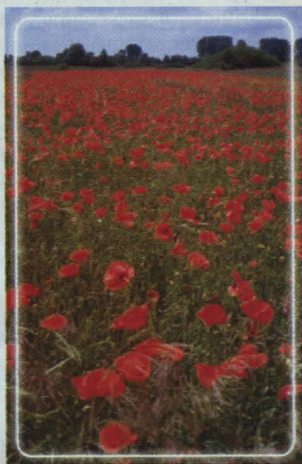
Костёл Божьей Матери Чёток с Младенцем построен в годах 1913-19, кирпичный, эклектический. В главном алтаре икона Божьей Матери с Младенцем, датируемая XVII в., в боковом алтаре икона Чуда св. Валентина XVIII в., школа Шимона Чеховича, давний и живой до сих пор культ, храмовой праздник 14.02.

Православная церковь Вознесения Божьей Матери, построенная на переломе XIX и XX веков византийско-эклектическая, кирпичная, внутри иконы XVIII в. и ещё униатские переносные алтарики.

Памятники: Памяти евреев, убитых немцами в 1942 году, а также «Героям, погибшим в борьбе с оккупантом в годах 1939-45».

Кладбища: католическое 1840 года, еврейское с несколькими мацевами, православное XVIII века и бывшее униатское без могил.

Народное искусство: козловая ветряная мельница, вторая такого типа в Лишной, в период праздника Рождества фольклористическое мероприятие «Бородачи вертеп».

CIELEŚNICA duża wieś w gminie Rokitno malowniczo położona wśród morenowych wzgórz przy trasie Janów Podlaski - Terespol. W okresie międzywojennym Cieleśnica była własnością barona Stanisława Różyczki-Rosenwertha, który unowocześnił majątek (2000 ha ziemi i lasów), budując młyn parowy, małą elektrownię, oczyścił stawy rybne. Baron był głównym udziałowcem Podlaskiej Wytwórni Samolotów.

Najciekawszym obiektem do zwiedzania jest

pałac klasycystyczny wybudowany po powstaniu listopadowym (1832-35) wg projektu ówczesnego właściciela A. Serwińskiego. Obiekt zniszczony podczas I wojny światowej odbudował Kazimierz Skórewicz (1921-28), znany m. in. jako autor projektu dworku Piłsudskiego w Sulejówku. W otoczeniu parku w stylu angielsko-romantycznym znajduje się oranżeria z I poł. XIX w. Pomnik pamięci lotników sowieckich zastrzelonych przez Niemców 22.06.1941 r.

W pobliskich Zaczopkach **cmentarz wojenny** z I wojny światowej.

GNOJNO, uroczoko położona wieś nad Bugiem w gminie Konstantynów naprzeciw Niemirowa. Z 30. m skarpy rozciąga się piękny widok na centralną część Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”.

Niewielką cerkiew unicką z początku XVIII w. p.w. św. Barbary przeniesiono w 1875 r. na cmentarz prawosławny. Na jej miejscu Rosjanie zbudowali nową, murowaną cerkiew w stylu bizantyjskim. Parafia prawosławna funkcjonowała do II wojny światowej (w okresie międzywojennym jako jedna z czterech w ówczesnym powiecie białskim). W 1946 r. erygowano parafię katolicką p. w. św. Antoniego Padewskiego.

JABLECZNA, wieś na zboczu szerokiej doliny Bugu, przy trasie Terespol-Włodawa w gminie Sławatycze. Klasztor prawosławny w Jabłecznej położony jest malowniczo pośród nadbużańskich buzyń, łąk i kilkudziesięciu pomnikowych dębów. Według legendy powstał on w miejscu, gdzie rybacy wyłowili z Bugu ikonę św. Onufrego. Święty wcześniej ukazał się rybakom i wypowiedział prorocze słowa: „w tym miejscu sławione będzie imię moje”. Aż do lat osiemdziesiątych XIX w. klasztor leżał na prawym brzegu Bugu, regulacja rzeki zmieniła jego położenie.

Po 1596 mnisi z Jabłecznej nie przystąpili jako jedyny klasztor na Południowym Podlasiu do unii brzeskiej, kilkakrotnie zmieniając zwierzchnictwo biskupie. Po 1875 r., kiedy to skasowano jedyną diecezję unicką w Królestwie Polskim, monaster był głównym ośrodkiem prawosławia na Podlasiu i Chełmszczyźnie. Władze carskie wykorzystały go jako narzędzie nawracania zamieszkujących te tereny unitów. Po śmierci Stalina w 1953 r. wróciły ikony św. Onufrego i Bogurodzicy. W latach 1974-1992 przy Klasztorze działało Wyższe Prawosławne Seminarium Duchowne. **Monaster** był przez kilkadziesiąt lat jedynym klasztorem męskim w Polsce. Dziś doszły Supraśl i Ujkowice k/Przemyśla.

СТУДЗЯНКА село, гмина Ломазы, на реке Зеляве, известное селение мелкопоместной татарской шляхты. Татарское кладбище, здесь похоронены много заслуженных татар, между прочим полк. Азулевич и генерал Юзеф Беляк, кавалер ордена Виртути Милитари, барский конфедерат, погибший в течение восстания под руководством Костюшко.

Кирпичная часовня конца XIX в, рядом с дорогой в татарское кладбище.

Памятник Десятилетия Независимости, воздвигнутый 1928г.

ТЕРЕСПОЛЬ местонахождение городского и гминного правлений, расположен на Буге, железнодорожный и дорожный граничный переход с Белоруссией. Центр обслуживания транзитного движения; численность населения 6000 человек.

Во время восстания под руководством Костюшко 19.09.1794 под Тересполем имело место сражение польской армии генерала Кароля Сераковского и российской армии фельдмаршала Александра Суворова. Погибло несколько сот польских солдат. Памятник XIX в. в Полатычах увековечивает это сражение.

В период между первой и второй мировыми войнами город-спутник Бреста, получил известность в стране по поводу производства огурцов и овощей.

Приходский костёл св. Троицы 1863 г, расширенный в 1985 г.

Православная церковь св. Яна Теолога 1745 г. с кирпичной классицистической колокольней.

Православная деревянная часовня на кладбище 1903 г.

Укрепления брестской крепости перелома 70-тых и 80-тых годов XIX в. в Лобачеве Малом.

Обелиск 1825 года, увековечивающий постройку дороги с твёрдым покрытием, украшенный рельефами Павла Малиньского, представляющими мотив работы впервые в польском искусстве. Такой же памятник находится в Варшаве на ул. Гроховской.

Памятник памяти советских военнопленных, убитых в период второй мировой войны, а также новый памятник, воздвигнутый по случаю трёхсотлетия получения городских прав (1697 1997).

ОБЪЕКТЫ ПРИРОДЫ

БУГ — натуральная граница между Польшей и Украиной, а также между Польшей и Белоруссией, протекает по трём географическим макрорегионам: западной части Волынской возвышенности, Волынском Полесье и Западном Полесье. Сворачивается в северо-западном направлении и затем пересекает Подляскую низменность, разделяя её на южную и северную части.

Река берёт своё начало из верховых болот Подольской возвышенности на высоте 310 м над уровнем моря (длина реки 772 км, из чего в Польше 587 км, пограничный участок 363 км). Буг течёт широкой прадолиной, создавая различные излучины и формируя речные террасы (ниже на территории Полесья, выше на участке от Кшны до Малкини). Долина шириной в 6 км. Главное русло делает многочисленные меандры и формирует широкие староречья. Непосредственную почву составляют пески, кое-где покрытые илом и гравием. Важнейшие притоки на Южном Подлясье это: Кшна, Ханна, Чижувка, Грабар. Среди правых притоков - Мухавец, Лесная, Пульва.

Уже с VIII в. в долине Буга развивалось заселение, река играла всё большую роль в коммуникации и торговли между Русью и польскими землями. В начале существования нашего государства здесь шла борьба за влияния Польши, Руси и Литвы, которая закончилась польско-литовской унией, заключённой в 1569 году. В течение аннексии территории Польши река представляла собой границу, сначала между Австрией, Россией и Пруссией, затем между Россией и Царством Польским. В 1912 году царские власти, с целью руссификации, начали подготовку к созданию Хелмской губернии, в состав которой должны войти земли, расположенные над Бугом. Вспышка первой мировой войны прекратила эти намерения. Граница на Буге была повторно восстановлена в результате пакта «Риббентроп-Молотов» 28.09.1939 г.

Завершение второй мировой войны, несмотря на активное участие Польши в победоносной коалиции, не изменило принятых решений. Самыми большими портами были, между другими: Влодава, Брест, Мельник, а со второй половины XVIII в. также частные города: Тересполь, Славатыче, Кодень. Сплав Бугом продолжался ещё в первой половине XIX в., после открытия Королевского канала, соединяющего Буг с Днепром. В годах 1801, 1802 и 1846 предпринимались попытки регулировать русло реки, однако без значительных результатов. Раздел Польши, таможенные препятствия, а также развитие железнодорожного транспорта в первой половине XIX в. стали причиной прекращения транспорта рекой, которая была недоступна для большинства судов.

В настоящее время роль Буга в экономике уменьшилась. Одна из последних в Европе рек с

«неурегулированным» руслом имеет большое туристическое значение. С целью защитить долину Буга была создана Надбужанская территория охраняемого пейзажа. Пространство между Кшной и Точной составляет с 1994 г. заповедник «Подляский Прорыв Буга».

Вся долина Буга, чистый воздух и вода, интересная история, соединяющихся здесь культур запада и востока, сердечность местных жителей это замечательные условия для развития туризма.

Благодаря подъездным путям, агротуристической базе, водным туристическим базам, маршрутам вдоль реки, природным тропинкам, проэкологическому развитию, продвижении региона, число гостей наверное увеличится.

ПОДЛЯССКИЙ ПРОРЫВ БУГА заповедник, созданный в 1994 г. на территории восьми гмин и охватывающий часть левобережной долины Буга от устья Кшны до устья Точной (в Мазовецком воеводстве). Площадь заповедника занимает 30.904 га. В его состав входят три мезорегиона: Подлясский Прорыв Буга (пойменная территория реки), Высочизна Седлецка (Wysoczyzna Siedlecka, восточная часть, охватывающая зону передовых морен) и Луковская равнина (Równina Łukowska) на юге. Длина реки в пределах заповедника составляет 93 км, ширина долины 4-5 км. Цель заповедника заключается в том, чтобы самые ценные натуральные и культурные сойства региона сохранились в нетронутом состоянии.

Неурегулированное русло реки является одним из главных достоинств пейзажа. Доминирующим элементом окружающей среды являются леса и полоса лугов и пастбищ, покрытых лесонасаждениями. Разнообразный рельеф местности и моренный пейзаж были образованы в период последних оледенений. Леса и лесные уголья занимают поверхность свыше 6 тыс. га, чаще всего это боры (сосна более 70%, дуб около 20 %). Внимания заслуживает присутствие пойменных лесов, а также лесов с преобладанием ольхи и ясени. Буг относится к самым большим и наилучше сохранным низинным рекам Польши и Европы. Русло шириной в 100-200 м. сохранило натуральный характер, оно очень изменчиво. Часто выступают поймы, мелководья или углубления в главном течении реки. Её широкая, живописная прадолина с многочисленными староречьями и притоками создала оптимальные условия для развития богатого растительного покрова — ценные прибрежные поймы ивово-тополевые, которые в Европе почти полностью выкорчеваны. На территории заповедника встречаются 765 видов сосудистых растений, включая 36, находившихся под строгой охраной, таких как: смолёвка, борец, таволжник, плаун, орхидея, касатик. Среди птиц чёрный аист, подорлик малый, серая цапля, лунь, обыкновенная малая выпь, филин, крачка, зимородок. В пределах парка можно встретить 41 вид рыб, 33 вида млекопитающих, между прочим: выдру, косулю, бобра, барсука, лося, оленя. Среди пресмыкающихся под особенной угрозой вымирания находится болотная черепаха, встречаемая нерегулярно в некоторых староречьях. В пределах парка находится 5 заповедников, 90 памятников природы, включая 82 дерева, 7 эрратических валунов. Природные достоинства парка обогащены культурным разнообразием (католические, православные, униатские храмы, татарские, еврейские кладбища). Всё это способствует развитию туризма. Пять дидактических тропинок помогают осуществлять программу культурная тождественность региона

ПОДЛЯССКАЯ ШВЕЙЦАРИЯ заповедник, созданный в 1995 г. на поверхности 24 га, гмина Тересполь, рядом с селом Непли, вблизи устья Кшны в Буг. Целью заповедника является сохранение самых ценных натуральных и культурных свойств региона. Территория заповедника расположена на западном склоне денудационной равнины, которая круто опадает к востоку, формируя пойменную террасу прорывного участка реки Буг. Такое расположение на крутом склоне стало причиной возникновения глубоких эрозионных ущелий. Старины, находящиеся ниже формируют живописные водоёмы, в том числе пруды. Среди растений наибольшую ценность представляют собой ивово-тополевые поймы. Самую большую поверхность заповедника занимает лиственный лес. Здесь выступает вязово-ясеневая пойма. Ивовые заросли составляют небольшую поверхность, подобным образом прибрежные ивняки. Насаждения Подлясской Швейцарии многоярусные. Самый высокий ярус формирует дуб черешчатый (100-150-летний), ниже растёт мелколистная липа, ещё ниже граб, осина и клён. Неподальку воды растут ольха, тополь и ива. Монументальных размеров, рядом с дубами, достигают липы, сосны и тополи. Среди 162 видов присутствующих здесь сосудистых растений полностью охраняются, между прочим: волчье лыко, аквилегия, наперстянка, царские кудри; частично папоротники, ясенник, копытень и другие. Своего рода сенсацией является наличие спиреи иволистной, отмеченной до сих пор исключительно в Сандомерской котловине. Здесь хорошие условия для функционирования пресмыкающихся (вероятнее всего здесь можно встретить черепаху), земноводных: серой жабы и жерлянки. Разнообразие окружающей среды способствует гнездованию многих видов птиц, из которых часть находится под угрозой вымирания: зимородок, удод, ремез, дрозд рябинник, дергач, лебедь, поганка, обыкновенная малая выпь, крачка и другие. Дирекция Полесского национального парка наметила природную тропинку «Подлясской Швейцария», которая обозначена зелёным листом клёна на белом фоне. Маршрут длиной в 4,5 км создаёт замечательную возможность восхищаться уникальной растительностью и прекрасным ландшафтом, который особенно впечатляет если смотреть с высокой башни, расположенной неподалёку известной «каменной бабы»..

БЕЛОВЕЖСКАЯ ПУЩА самый большой (около 150 тыс. га) естественный лесной комплекс центральной части Европейской низменности. Государственный национальный парк «Беловежская Пуща» был создан в 1991 году из Государственного охото-заповедного хозяйства. Охватывает всю белорусскую часть площадью в 87 367 га (59% всей пущи). Применяются формы охраны природы различной степени:

строгие заповедники, частичные заповедники, зоны отдыха, хозяйственные зоны и др. В 1992 году ЮНЕСКО приняло решение расширить, существующий с 1979 года объект Наследия Человечества — Беловежский национальный парк на польской стороне.

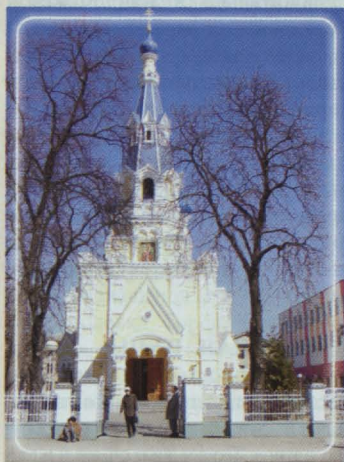
Таким образом возник первый в Европе польско-белорусский трансграничный, формирующий экологическое целое, объект Мирового культурного и природного наследия.

В 1589 году пуца была включена в состав королевского имущества. Во время первой мировой войны немцы вырубали и вывезли 5 млн дубов, ясеней, сосен. В 1932 основано первый в Польше национальный парк «Беловежская пуца». В течение второй мировой войны советское правительство применяло хищническую политику, огромная часть пуши была уничтожена. В результате Ялтинского соглашения 1945 года, через пуцу переходила граница между Польшей и Советским Союзом.

Независимые Белоруссия и Польша желают сохранить натуральные и культурные ценности для следующих поколений. Равномерное развитие, необходимое в этом районе, не исключает использования пуши в туристических, рядом с научными, целях. Обилие флоры (4500 видов) и фауны (свыше 10 000 видов) представлено в природном музее в Каменюках. Совершая прогулки вокруг вольтер можно восхищаться «царем» Беловежской Пуши зубром. Проживание обеспечивают гостиницы две, расположенные неподалёку и одна в глубине леса.

Вискуля бывшая резиденция коммунистических властей. Здесь 08.12.1991 было подписано историческое соглашение о мирном роспуске Советского Союза. По назначенным маршрутам можно продвигаться на велосипеде.

БРЕСТ ВОРОТА В ЕВРОПУ (Ворота Полесья) Областной город в Белоруссии, 300 тыс. жителей, важный коммуникационный узел; научный, культурный и экономический центр. Брест расположен вблизи устья Мухавца в Буг, на его правой стороне. Место заключения унии между православием и католицизмом в 1596 г. После падения Ноябрьского восстания 1831 г. царь Николай I принял решение о создании крепости на месте исторического города. Он намеревался построить систему укреплений, держащую в повиновении завоёванную Польшу. В течение постройки цитадели были разрушены достижения многих поколений. Новый Брест располагался в двух км к востоку от исторического города. В середине XIX в. крепость занимала поверхность в 4 кв. км и была одной из самых современных в России. Наличие

нарезной артиллерии заставило власти модернизировать крепость. Перестройка пошла по проекту ген. инж. Э. И. Тотлебена. Чтобы предупредить окружение и блокаду цитадели, были вознесены самостоятельные пункты сопротивления форты.

В Музее обороны брестской крепости, открытом в 1956 г. представлены следующие этапы истории цитадели; с середины 90-тых годов XX в. Здесь помещены стеклянные витрины, просвещенные борьбе солдат Войска Польского с немцами 14 17.09.1939 г. В 1965 г. крепости было присвоено звание «крепость герой». В 1971 г. имело место торжественное открытие Мемориального Ансамбля «Брестская Крепость герой», в состав которого входят: памятник «Желание», «Главный Монумент» из железобетона

высотой в 31,5 м, обелиск в форме штыка высотой в 100 м, три ряда гранитных досок, содержащих реликвии 962 защитников, погибших в 1941 году (между другими брата Э. Шеварднадзе), церемониальная площадь с вечным огнём. Во дворе цитадели находится большая церковь св. Николая 1860-79 г., в период между первой и второй мировыми войнами гарнизонный костёл св. Казимира (фрески, представляющие победу Яна III Собеского под Веной и победу Маршала Юзефа Пилсудского над Красной Армией). После

завоевания крепости советскими войсками храм служил офицерским клубом. С 1994 г. православная церковь. Рядом со зданием казарм, формирующих окружность длиной в 1,8 км с 4 бараками (после разрушения во время войны осталась половина), помещающих музей находятся остатки Белого Дворца. В этом здании в 1918 г. был подписан Брестский мир. Раньше Белый Дворец представлял собой монастырь базилиан 1629 г., перестроенный в XIX в. в офицерский клуб. Крепость была расположена на четырёх островах. Центральный остров, окруженный Бугом и Мухавцем с цитаделью был в свою очередь окружен остальными островами: Северным с Кобрынскими укреплениями, Госпитальным с Волинскими укреплениями и Западным (Авиационным) с Тереспольскими укреплениями. Вход на остров Тереспольскими Воротами (Сапёрными) через подвесной мост над Бугом (тогда самый большой мост такого типа в России). Здесь государственная граница не совпадает с главным течением реки, но идёт вдоль крепостного канала. Через неоготические Хелмские ворота (Госпитальные) ведёт путь в археологический музей «Берестье», открытый в 1982 г. в специальном павильоне, в котором помещены фрагменты археологических раскопок средневекового городища и замка XIV в. На острове между прочим находится кемпинг. Выход через Северные (Брестские) ворота, с левой стороны обелиск, увековечивающий победу россиян над наполеоновскими войсками 13.07.1812 г. на ул. Героев Оборона Брестской Крепости находится гарнизонное кладбище, на котором похоронены советские солдаты. После 1945 г. польская часть кладбища была разрушена, она была восстановлена в последнее время благодаря стараниям Генерального Консульства Польши. В одном из рвов в 1865 г. был тайно похоронен ксёндз Станислав Бжуска, герой Январского восстания. Напротив кладбища wiaduk для пешеходов, по которому можно пройти над железнодорожным маршрутом Брест - Москва на ул. Смирнова. В расстоянии 700 м поворачиваем налево.

На улице Комбинатовской по правой руке находится кладбище солдат Войска Польского, погибших во время войны с Россией в 1920 г. Полностью разоренную после 1945 г. военную некрополь удалось восстановить в начале 90-тых годов XX в. благодаря совместной работе членов общества «Civitas Christiana» из Бялой Подляски, членов Союза поляков на Белоруссии и Фонда Охраны Памятников Старины из Варшавы.

В центре на ул. Ленина находится католический костёл Возвышения Святого Креста 1856 г. в классицистическом стиле. Закрытый коммунистическими властями в 1948 г.

преобразованный в краеведческий музей в годах 1950–57. Вернутый католикам в 1990 г. был отремонтирован. В храме находится чудесная икона Божьей Матери Брестской, происходящая из деревянной церкви бернардинцев, датируемой XVII в. В 1996 по согласию Ватикана имела место коронация иконы кардиналом К. Свионтком. В церкви находится доска, посвящённая польским войскам-защитникам брестской крепости в сентябре 1939 г.

Церковь св. Симеона 1865 г. на ул. Московской, построенная в русско-византийском стиле. Церковь св. Николая 1905 г. на ул. Советской. Памятники: А. Мицкевичу 1965 г. на ул. Мицкевича, Н. В. Гоголю на ул. Гоголя, П. Климюку-космонавту. Обелиски, связанные с второй мировой войной. Среди музеев стоит обратить внимание, кроме упомянутой уже крепости, на Краеведческий музей на ул. К. Маркса и Музей Сохранившихся Произведений Искусства на ул. Ленина. Усталые туристы смогут отдохнуть на реке Мухавец и в окрестных лесах.

ЧЕРНАВЦИЦЕ местечко, расположенное рядом с трассой из Бреста (12 км) в Беловежскую Пушу. Католическая церковь св. Троицы, замечательный памятник старины. Готический и ренессансовый храм был учреждён Миколаем Кшиштофом Радзивиллом «Сероткой» (1549–1616), после его возвращения из пономничества в святую землю в 1585 г. Постройка длилась до 1595 г. Церковь, перестроенная в XVII в., функционировала даже при коммунистах и, к

счастью, сохранилась практически в первоначальном состоянии. Обращают внимание прекрасные ребристые своды с лепными украшениями в стиле ренессанса, а также три ценные расписанные скульптуры, датируемые XVIII в. Храм окружен стеной, в углу на высоком цоколе трёхъярусная колокольня.

Церковь Параскевы Пятницы была построена как деревянная в 1733 г, после пожара 1986 г. была отреставрирована. Внутри иконостас конца XIX в.

ХРЕМЯЧЕ село, расположенное на реке Пулва неподалёку Волчина.

Усадьба середины XIX в. в стиле позднего классицизма построена на холме на Пулве. Это одноэтажное здание, прямоугольное в плане, с четырёхколонным портиком и двумя боковыми ризалитами. Фасад украшают пилястры, карнизы и орнамент из искусственного мрамора. Сохранилась первоначальная система интерьера, а также церковное убранство XIX в., кафельные печи и чугунные лестницы, ведущие в мансарду. Живописно расположенная усадьба окружена национальным парком (5 га); реставрируется с 2000 г.

ХРУШОВА село, расположенное рядом с дорогой Кобрынь–Пиньск, получившее известность благодаря тому, что 52 года здесь жила Мария Родзевичувна (1864–1944) одна из самых известных писательниц в истории польской литературы. В советские времена усадьба была сожжена и снесена.

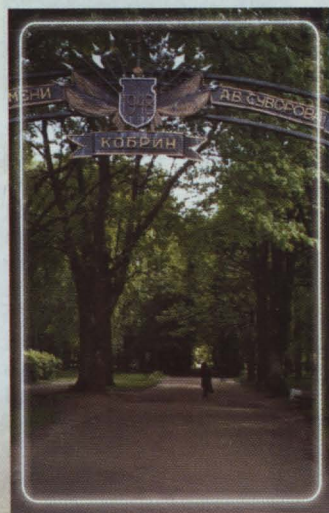
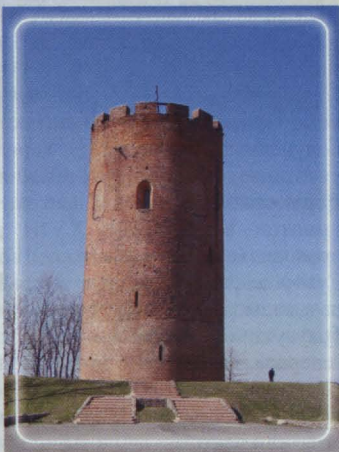
Оставшийся материал был использован для постройки двух зданий. Единственным «настоящим» свидетелем периода расцвета усадьбы является могучий дуб, называемый писательницей «Девайтис» (заглавие одного из её самых популярных романов). Рядом мемориальная доска, датируемая 1944 годом. На кладбище могилы родителей и сестры писательницы.

КАМЕНЕЦ город на реке Лесной, расположенный в 40 км к северу от Бреста, 10 тыс. жителей. Хорошая исходная база экскурсий в Беловежскую Пушу.

Старинный русский город, основанный князем Владимиром Васильковичем в 1276 году. По его приказу была построена оборонная Белая Башня. Город, принадлежащий волынскому княжеству, в 1366 году перешёл в руки литовцев. В 1503 году получил городские права. До 1940 года известный под названием Каменец Литовский.

Белая башня один из самых интересных памятников старины брестской земли. Растягивающаяся когда-то до самого Каменца Беловежская Пуша, именно от этой башни взяла своё название. Оборонная башня была построена в годах 1276–1288 строителем Алексием. Построенная из красного кирпича, в плане круг диаметром в 13,5 м, стены толщиной в 2,5 м и высотой в 30 м. Башню завершает массивный зубчатый верх, в стенах бойницы. Башня находится на реке Лесная на холму, на месте, в котором функционировал в прошлом оборонный город. Башня была разрушена и восстановлена в 1903 году. Во время реконструкции вокруг башни был насыпан круглый вал, укрепленный камнями. В 1960 году здесь был основан краеведческий музей.

Церковь св. Семиона, построенная на холму в 1914 г. Памятник основателю города на крае рынка.

КОБРЫНЬ город на реке Мухавце к каналу Днепр Буг, около 50 тыс. жителей. Через город проходит железнодорожный путь Брест–Пинск, а также автомобильная дорога в Минск, Пинск, Малорыты и Каменец.

Католическая церковь Вознесения Пресвятой Девы Марии 1962 года, в 1962 закрыта и разрушена, в 1989 г. опять возвращена верующим, повторно посвящена 24.12.1990 г. Внутри доска, просвещенная, между прочими, Р. Траугутту. Перед церковью кладбище и реставрированный памятник польским солдатам, погибшим в годах 1914–1920. Деревянная церковь св. Пётра и Павла, датируемая началом XX в. Рядом на кладбище семейная могила рода Мицкевичей, в которой похоронен брат поэта Александр, умерший в 1971 г.; а также участок кладбища 42 польских солдат, погибших 15–17.09.1920 г. в сражениях с большевиками под Березой Картуской.

Синагога XIX в., после 1945 года использована разного типа промышленными предприятиями.

Спасский монастырь, после 1596 г. монастырь базилиан. Здесь состоялся синод униатских епископов в 1636 г. После ликвидации унии в 1839 г. православная семинария. До сегодняшнего дня сохранился главный корпус, датируемый XVI в., перестроенный в XVII и XVIII вв. В период между первой и второй мировыми войнами местонахождение суда, в настоящий момент милиции.

Православный собор св. Александра Невского, датируемый годами 1864-68, построенный на деньги, полученные в результате конфискации имущества участников Январского восстания.

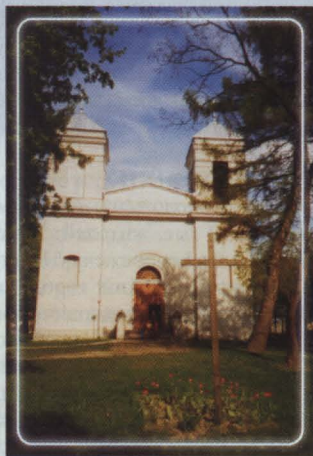
Деревянная церковь св. Николая, построенная для униатов в середине XVIII в., после 1839 г. православная. Музей истории военного дела им. А. Суворова помещается в усадьбе конца XVIII в., называемой Домом Суворова. В 1860 г. Здесь жил Р.

Траугутт. По обеим сторонам крыльца две пушки 1812 г., перед зданием бюсты генерала, датируемые 1848 г. В Польше имя генерала вызывает ассоциации с резней Праги в 1794 г. В Кобрине есть ещё два памятника Суворову.

Социальный музей Марии Родзевичуны, помещенный в школе номер 7 на ул. Дзержинского 55.

Памятник Победы 1912 г., воздвигнутый по случаю столетия победоносного сражения россиян с наполеоновскими войсками. В период между первой и второй мировыми войнами на цоколе стоял бюст Т. Костюшко (в настоящий момент в Сехновичах Малых).

Помещичий парк, с 1948 г. городской им. Суворова на территории бывшей Губернии. Около 1860 года владельцем имущества стал младший брат Адама Мицкевича, который жил здесь до смерти.

СЕХНОВИЧЕ в течение нескольких столетий Малые и Великие Сехновиче принадлежали роду Костюшко. Оба села расположены в 5 км к северу от Жабинки и связаны с героем Польши и США Тадеушом Костюшко (1746-1817), который родился в Белоруссии. В 1764 г. он жил в Сехновичах с матерью, год спустя уехал в Варшаву и начал обучение в кадетском корпусе. Вернулся в Сехновиче в 1783 г.

после Войны за независимость Соединённых Штатов и хозяйствовал здесь до 1790 г. До настоящего времени сохранился лишь фрагмент парка с липовой аллеей. В 1988 г. перед школой был воздвигнут памятник вождю по проекту Б. Сьвитыч-Видацкой. Прежде бюст Костюшко находился в Кобрине, в 1939 г. был удалён советами. Ценный объект, напоминающий о роде представляет собой деревянная церковь св. Николая, датируемая 1727 годом, учреждённая Павлом Костюшко для униатов. После ликвидации униатской церкви россиянами в 1839 г. храм начали использовать православные.

СКОКИ местечко, расположенное на реке Лесная, сегодня пригород Бреста. Здесь родился Юлиан Урсын Немцевич (1757 1841) писатель, публицист, деятель Патриотической партии, один из создателей Конституции 3 мая, после завершения учёбы в кадетском корпусе в Варшаве стал адъютантом ген. Адама Чарторьского в 1777 г. Во время восстания под руководством Костюшко был его адъютантом. В 1796 г. уехал вместе с

Костюшко в Америку, где встречался с президентом США Вашингтоном. Немцевич принимал участие в Ноябрьском восстании. Умер в эмиграции в Париже, перед смертью оказывая помощь Адаму Мицкевичу.

Барочный дворец был построен в 70-тых годах XVIII в. Марцелием Немцевичом, отцом поэта. Одноэтажное здание покрывает высокая ломаная польская крыша. К боку дворца прилегают два эркера. Фронтальный и садовый фасады подчёркнуты низкими портиками с двумя столбами, на которые опираются балконы. Во фронтальной стене доска на русском языке в память Ю. Немцевича. Со времён основания близлежащей школы, дворец опущен и разрушен внутри.

Национальный парк во французском стиле площадью в 5 га расположен на пойменной террасе реки Лесная. В парке присутствуют многочисленные виды деревьев и кустов. На месте бывшего ипподрома сегодня находится школьная площадка.

ШОСТАКОВО местечко, расположенное в 10 км к востоку от Высокого. Здесь родился герой Январского восстания Ромуальд Траугутт (1826 1864). Служил в царской армии, в 1862 г. уволенный в запас, переехал в имуществе Острув (рядом с дорогой Кобрынь Малорыга, в 2003 здесь был воздвигнут памятник). На месте семейной усадьбы, разрушенной в 1951 году, находится большая мемориальная скала с реставрированной в 2003 г. доской. Неподалёку остатки парка, на другой стороне дороги разлив реки, прекрасное место для отдыха. Село с пространственной системой характерной для перелома XIX и XX веков.

ВОЛЧИН село на реке Пульва, в около 30 км от Бреста к северо-западу. В XVI в. владельцы имущества род Солтанов основали здесь церковь. В XVII в. Госевские построили в Волчине деревянный католический костёл. В XVIII в. дочь князя Казимежа Чарторьского Констанция получила это имущество в приданое, выходя замуж за кастеляна краковского Станислава Понятовского. В 1732 году у них родился сын Станислав Антони, последний король Речи Посполитой, который во время коронации в 1764 г. в

Варшаве принял имя Август. Отец будущего короля был замечательным хозяином, это именно он по-настоящему создал резиденцию и основал новую церковь.

Костёл св. Троицы представляет собой единственную и грустную развалину великолепного прошлого Волчина. Он был воздвигнут в стиле барокко в годах 1729 1733. В 1866 году превращён в православную церковь, в 1918 г. возвращен католикам. После второй мировой войны превращен в склад искусственных удобрений, разрушен.

Monaster nad Bugiem jest celem licznych pielgrzymek (drugim co do znaczenia kraju po Grabarce) w dniu patrona cerkwi św. Onufrego 25 czerwca. Duże uroczystości odbywają się także w dniu św. Ducha i święta Zaśnięcia NMP 28 sierpnia. Jableczna obok unickich Kostomłot i sanktuarium w Kodniu jest miejscem ekumenicznych spotkań.

Cerkiew p.w. św. Onufrego z 1838-1940 r. klasycystyczna na pl. krzyża greckiego jest najcenniejszym obiektem w całym zespole klasztornym. Najcenniejszymi obrazami ikonostasu z XVIII w. są ikony patrona świątyni (deska cyprysowa, XV w.) oraz cudowna ikona Bogurodzicy w srebrnej sukience. W 1990 obie ikony skradziono, lecz udało się je odzyskać w 1994 r.

Dzwonnica brama z połowy XIX w., dom z grubych bali drewnianych z początku XX w. w stylu rosyjskim, (obecnie dom pielgrzyma) pomnik tragicznej w skutkach "unii brzeskiej", budynki klasztorne z kaplicami na okres zimowy. Zespół klasztorny uzupełniają dwie położone poza murami drewniane kaplice wybudowane w latach 1905-1908 p.w. Zaśnięcia NMP naprzeciw bramy i położona nad Bugiem św. Ducha. Architektura całego zespołu otoczona nadbużańską przyrodą tworzą jedyną w swoim rodzaju kompozycję przestrzenną krajobrazową sprzyjającą religijnej medytacji.

Drewniany kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego we wsi to dawna cerkiew unicka, ufundowana w 1750 r. przez Hieronima Floriana Radziwiłła. Dwa **wiatraki koźlaki** z 1889 i 1926 r.

JANÓW PODLASKI wieś o charakterze osady miejskiej, dawne miasto, siedziba urzędu gminy i ośrodek usług dla okolicznych wsi (LO, ZSZ, placówki służby zdrowia).

Janów leży nad Krzywulą ze zbiornikiem retencyjnym i Czyżówką, u jej wylotu do szerokiej doliny Bugu.

Najwcześniejsze historyczne wzmianki o Janowie pochodzą z 1423 roku, kiedy to książę Witold darował wieś Porchów łuckiemu kościołowi katedralnemu. Już w 1465 r. wieś Porchów uzyskuje prawa miejskie chełmińskie. Od imienia ówczesnego biskupa Jana Łosowicza przyjmuje nazwę Janów Biskupi i otrzymuje herb z wizerunkiem hostii i kielicha. W pawilonie wschodnim pałacu mieszkał od 1788 do śmierci w 1796 r. biskup Adam Naruszewicz. Z jego imieniem wiąże się inny zabytek **grota** na końcu alei lipowej z 1790 r. w kształcie walca z kopułą zbudowana z kamienia narzutowego. Tradycja polska mówi, iż tu właśnie pisał tezy Konstytucji 3 Maja biskup Adam Naruszewicz. Ten wybitny poeta i dziejopis został pochowany w krypcie św. Trójcy. W świątyni znajduje się pomnik Naruszewicza z białego marmuru, wykonany w Rzymie (1861r.) przez T.O. Sosnowskiego. **Barokowy budynek kościoła św. Trójcy** z 1714-35, w 1741 r. podniesiony do godności kolegiaty (katedra w latach 1818-1867 i 1918-1924) i dzwonnica z 1745r. zachowały się w bliskim pierwotnemu kształcie.

В 1938 г. в крипту костёла был положен привезенный из Петербурга гроб, умершего в 1798 г. короля. В 1989 г. останки короля были эксгумированы и в 1995 г. похоронены в крипте кафедрального собора св. Яна в Варшаве.

За селом кладбище с православной часовней XIX в., неподалёку могилы Нарбуттов, владельцев Волчина во второй половине XIX в.

Кирпичная часовня, датируемая 1791 годом.

ВЫСОКЕ город, расположенный на реке Пульве, около 5 тыс. жителей. Дворцовый ансамбль был построен неподалёку от замка в 1816–1820 гг. Классицистическая резиденция состоялась из одноэтажного дворца, двух флигелей и хозяйственных построек. Ансамбль был окружен огромным парком, соединённым с замковым парком в 1895 г. по проекту известного архитектора ландшафтного дизайна Валериана Кроненберга. Современное здание школы, расположенное рядом нарушает эту старинную композицию.

На территорию резиденции ведут ампирные ворота. В настоящий момент дворец ремонтирован. Национальный парк площадью в 14 га считался одним из красивейших на бывших землях Речи Посполитой.

Католическая церковь св. Троицы 1608 г. в стиле барокко. В 1949 г. церковное убранство расхищено коммунистическими властями. Преобразованный ими в

спортивный зал, исторический храм был возвращен вероисповедникам в 1990 г. и после восстановления повторно освящён.

Неподалёку костёла находится барочная часовня св. Барбары 1772 г. После 1945 была использована в качестве склада, отреставрирована в 90-ых годах XX в.

Церковь Возвышения Святого Креста была построена в русско-византийском стиле в 1869 году.

Культурные центры

Бяла-Подляска

Городской культурный центр
ул. Варшавска 11, 12ф, тел. (+48 83) 342 62 95

Районный культурный центр "Эурека"

ул. Ожехова 34, тел. (+48 83) 343 62 91

Районный культурный центр "Пяст"

ул. Спудзельча 4, тел. (+48 83) 343 29 74

Городская библиотека

ул. Варшавска 12, тел. (+48 83) 343 46 72

Кинотеатр "Меркуры"

ул. Бжеска 43, тел. (+48 83) 343 28 97

Туроператоры, турагентства

Общество с дополнительной ответственностью

«Туристическое Агентство «ПИЛИГРИМ»

Брест (+375 162) 20-57-59

**Общество с ограниченной
ответственностью «Автотур»**

Брест (+375 162) 23-31-40

**Общество с ограниченной
ответственностью «Аргинтур»**

Брест (+375 162) 20-44-44

Государственное предприятие

Гостиничный комплекс «Брест-Интурист»

Брест (+375 162) 22-19-01

**Мемориальный комплекс
«Брестская Крепость-Герой»**

Брест (+375 162) 20-00-12

**Туристско-экскурсионное предприятие
федерации профсоюзов белорусских «Бресттурист»**

Брест (+375 162) 20-26-90

Общество с ограниченной ответственностью «Глобус-К»

Брест (+375 16-2) 23-14-11

Общество с ограниченной ответственностью «КРИС»

Брест (+375 162) 42-70-53

Бюро международного молодежного туризма «Спутник»

Брест (+375 162) 23-11-42

Музеи и выставочные залы

Брест

Брестский областной краеведческий музей Брест

(+375 162) 23-91-16

Археологический музей «Берестье»

(+375 162) 20-55-54

Музей «Спасенные художественные ценности»

(+375 162) 20-41-95

Музей истории города Бреста

(+375 162) 23-17-65

Художественный музей

(+375 162) 20-08-26

Выставочный зал областного общественно-культурного центра (+375 162) 23-36-10

Музей железнодорожной техники г. Брест

(+375 162) 27-47-64

Бяла-Поляска

Музей южного Подлясья

ул. Варшавска 12, Бяла-Подляска, тел. (+48 83) 343 41 28

Историческо-военное отделение Музея южного Подлясья

ул. Ломаска 21, Бяла-Поляска, тел. (+48 83) 343 56 27

Музей И. Ю. Крашевского в городке Романув

Романув, тел. (+48 83) 379 30 14.

**Орнитологическо-миссионерский музей
в монастыре облатов в городке Кодень**

Кодень, ул. Рынек 1, тел. (+48 83) 375 41 20

Галереи

Бяла-Поляска

Подляска галерея - городской культурный центр

ул. Варшавска 12, Бяла-Подляска, тел. (+48 83) 344 81 38

Галерея "Кшива"

ул. Нарutowича 236, Бяла-Подляска, тел. (+48 83) 343 51 15

Дом художественного творчества Мацея Фалькевича

ул. Пилсудского 9, Янув-Подляски, тел. (+48 83) 341 32 22

Галерея "Эс"

ул. Варшавска 37, Мендзижец-Подляски,

тел. (+48 83) 371 41 26

НОЧЛЕГИ

гмина Янув-Подляски

- пансионат *** "Заборек", www.zaborek.com.pl,
21-505 Янув-Подляски, Колоня 28, тел. (+48 83) 341 30 68;
80 мест для ночлега, 200 мест для застолья, специальное
предложение: конный завод в городе Янув-Подляски, конные
прогулки, рейсы по Буге и др.

- гостиничные услуги "Гостеприимный дом Выгода",
www.wygoda.sim.pl, Выгода 2, 21-505 Янув-Подляски,
тел. (+48 83) 341 30 60.

- подляское общество зеленого туризма,
21-500 Янув-Подляски, ул. 1-ого Мая 13,
тел./факс (+48 83) 341 32 39, www.agroturystyka.pl/podlasie
e-mail: podlasie@agroturystyka.pl

ПРАКТИЧЕСКИЕ ИНФОРМАЦИИ

Академия физкультуры им. Ю. Пилсудского местный
филиал в городе Бяла-Подляска Кафедра Туризма
ул. Академицка 2, 21-500 Бяла-Подляска
тел. (+48 83) 342 87 00, www.awf-bp.edu.pl

Государственное высшее профессиональное заведение
ул. Сидорска 95/97, 21-500 Бяла-Подляска
тел. (+48 83) 342 65 30

дирекция заповедника "Подляски перелом Буга"
ул. Пилсудского 10, Янув-Подляски
тел. (+48 83) 341 37 35

центр туристической информации
французский центр Deux-Sevres
ул. Варшавска 11, 21-500 Бяла-Подляска
тел. (+48 83) 342 24 81, e-mail: ctibialapodlaska@go2.pl

Польское краеведческо-туристическое общество
отдел в городе Бяла-Подляска
ул. Варшавска 17, тел. (+48 83) 343 60 06

Польское общество туристической базы
отдел а городе Бяла-Подляска
ул. Почтова 2, тел. (+48 83) 343 30 20

str.

page

с.

4	BIAŁA PODLASKA	30	BIAŁA PODLASKA	57	БЯЛА ПОДЛЯСКА
7	CIELEŚNICA	33	CIELEŚNICA	60	ЦЕЛЕСЬНИЦА
7	GNOJNO	33	GNOJNO	61	ГНОЙНО
7	JABŁECZNA	33	JABŁECZNA	61	ЯБЛЕЧНА
8	JANÓW PODLASKI	34	JANÓW PODLASKI	62	ЯНУВ ПОДЛЯСКИ
9	KODEN	35	KODEN	63	КОДЕНЬ
11	KOSTOMŁOTY	37	KOSTOMŁOTY	64	КОСТОМЛОТЫ
11	KRZYCZEW	37	KRZYCZEW	65	КШЫЧЕВ
12	LEBIEDZIEW	38	LEBIEDZIEW	65	ЛЕБЕЗДЕВ
12	LEŚNA PODLASKA	38	LEŚNA PODLASKA	65	ЛЕСНАЯ ПОДЛЯСКА
13	MIĘDZYRZEC PODLASKI	39	MIĘDZYRZEC PODLASKI	67	МЕНДЗЫЖЕЦ ПОДЛЯСКИ
14	NEPLE	40	NEPLE	68	НЕПЛЕ
15	ORTEL KRÓLEWSKI	41	ORTEL KRÓLEWSKI	69	ОРТЕЛЬ КРУЛЕВСКИ
15	PRATULIN	41	PRATULIN	69	ПРАТУЛИН
17	ROMANÓW	43	ROMANÓW	70	РОМАНУВ
17	ROSKOSZ	43	ROSKOSZ	71	РОСКОШ
18	SŁAWATYCZE	44	SŁAWATYCZE	71	СЛАВАТЫЧЕ
18	STUDZIANKA	44	STUDZIANKA	72	СТУДЗЯНКА
18	TERESPOL	44	TERESPOL	72	ТЕРЕСПОЛЬ
19	RZĘKA BUG	45	THE BUG RIVER	73	БУГ
20	PODLASKI	48	THE RAVINES OF THE	74	ПОДЛЯССКИЙ
	PRZEŁOM BUGU		BUG RIVER IN PODLASIE		ПРОРЫВ БУГА
21	SZWAJCARIA	49	THE SWITZERLAND	75	ПОДЛЯССКАЯ
	PODLASKA		OF PODLASIE		ШВЕЙЦАРИЯ
22	BIAŁOWIESKA	50	THE BIAŁOWIESKI	75	БЕЛОВЕЖСКАЯ
	PUSZCZA		PRIMEVAL FORESTS		ПУЩА
23	BRZEŚĆ BRAMA	50	BREST A GATE	76	БРЕСТ ВОРОТА
	DO EUROPY		TO EUROPE		В ЕВРОПУ
25	CZERNAWCZYCE	52	CZERNAWCZYCE	78	ЧЕРНАВЧИЦЕ
25	HREMIACZE	52	HREMIACZE	78	ХРЕМЯЧЕ
25	HRUSZOWA	53	HRUSZOWA	78	ХРУШОВА
26	KAMIENIEC	53	KAMIENIEC	79	КАМЕНЕЦ
26	KOBRYŃ	53	KOBRYŃ	79	КОБРЫНЬ
27	SIECHNOWICZE	54	SIECHNOWICZE	80	СЕХНОВИЧЕ
28	SKOKI	55	SKOKI	81	СКОКИ
28	SZOSTAKOWO	55	SZOSTAKOWO	81	ШОСТАКОВО
29	WOŁCZYN	56	WOŁCZYN	81	ВОЛЧИН
29	WYSOKIE	56	WYSOKIE	82	ВЫСОКЕ

Ma on dwuwieżową fasadę i trójnawowe wnętrze. W bogatym wystroju wnętrza zwraca uwagę dwanaście ośmiobocznych płócien ze szkoły F. Smuglewicza (?), w ołtarzu głównym obraz „Św. Trójcy”. Pod prezbiterium krypty grobowe, a w nich prochy czterech biskupów. Podłoga drewniana z bali dębowych - jedyna tego typu na Podlasiu. Wewnątrz na ołtarzu bocznym relikwie św. Wiktora sprowadzone z Rzymu w 1858 r.

Obok kolegiaty budynki dawnego seminarium duchownego (1685-1939), użytkowane obecnie przez oświatę. **Zespół kościoła podominikańskiego pw. Św. Jana Chrzciciela** wybudowany na miejscu istniejącej tu od 1465 r. świątyni fundowanej przez bpa Jana Łosowicza, która uległa spaleni w 1667 r. Obecny wzniesiony w stylu klasycystycznym w latach 1790-1801, a w 1874 zamieniony na cerkiew prawosławną, po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. restaurowany i przekazany parafii rzymsko-katolickiej jako kościół filialny.

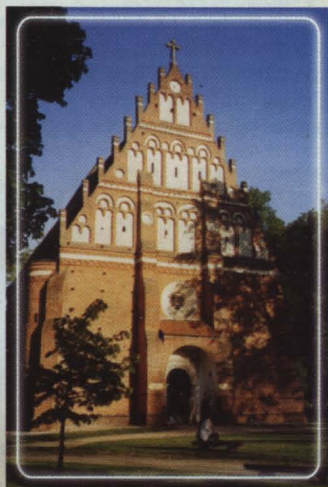
Pomiędzy kościołami położony jest rynek o wymiarach 150x175 m, stanowi środek dość regularnego układu sieci ulic i bloków. Z dawnej zabudowy miejskiej pozostał **dom Ryttów** z 1793 r., od 1990 r. remontowany wysiłkiem artysty malarza Macieja Falkiewicza i przeznaczony na Galerię Autorką oraz Dom Pracy Twórczej. Na środku rynku hale targowe z okresu międzywojennego, wtedy też wybudowano **pomniki** poświęcone pamięci marszałka J. Piłsudskiego i POW, zniszczone w okresie II wojny światowej zostały społecznym wysiłkiem mieszkańców Janowa odbudowane w 1995 r. Obok pomnik ofiar okupacji niemieckiej.

Ciekawym zabytkiem jest **zespół klasycystycznych stajni** z neogotycką wieżą zegarową z poł. XIX w., zbudowane wg projektu Henryka Marconiego, w pobliskiej Wygodzie, gdzie od 1817 r. mieści się słynna stadnina koni arabskich, która osiągnęła światowe sukcesy w hodowli koni arabskich.

W latach 1893-1899 w Janowie przebywał prekursor polskiego lotnictwa- malarz Czesław Tański i na okolicznych wzgórzach dokonywał prób z lotniami.

KODEŃ wieś gminna na terasie nadzalewowej Bugu, do którego wpada przepływająca przez osadę Kałamarka, znany ośrodek pielgrzymkowy przy trasie Terespol-Włodawa. Prawa miejskie w okresie 1511-1869.

Mikołaj Sapieha (1581 -1644), gorliwy katolik o przydomku "Pius", w 1629 roku zlecił muratorowi z Lublina Janowi Cangerle budowę kościoła na wzór bazyliki św. Piotra w Rzymie. W kościele tym umieścił obraz Matki Boskiej Gwadelupeńskiej, według tradycji wykradziony z prywatnej kaplicy papieża Urbana VIII. Obraz cieszył się dużym kultem, odwiedzali go liczni mieszkańcy Podlasia, ziemi chełmskiej i bełskiej, a także pątnicy z Wołynia i Żmudzi. W 1723 r. wizerunek Matki Boskiej Kodeńskiej został jako trzeci w Rzeczpospolitej, po Jasnej Górze i Trokach, ukoronowany za zgodą papieża. Historię cudownego obrazu opisała w swojej powieści *Błogosławiona Wina* Zofia Kossak Szczęuka.

II
Kol

